

Q. D. B. V.
DISSERTATIO JURIDICA
DE
USU PRACTICO
DOCTR. INSTITUTIO-
NUM DE NUPTIIS,

QUAM
RECTORE MAGNIFICENTISSIMO
SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO,
DN. FRIDERICO WILHELMO,
PRINCIPE BORUSSIÆ, MARCHIONE BRAN-
DENBURGICO, RELIQUA,

PRÆSIDE
DN. CHRISTIANO THOMASIO,
POTENTISSIMI REGIS BORUSSIÆ CONSILIARIO
INTIMO, UNIVERSITATIS FRIDERICIANÆ DIRECTORE
AC PROFESSORE PRIMARIO, ET FACULTATIS JURIDICÆ
ORDINARIO,

IN
ALMÆ FRIDERICIANÆ
AUDITORIO MAJORI,

d. 24. April. MDCC XIII.

Publico Eruditorum Examini submittet

FRIDERICUS SIGISMUNDUS de STURM,
Berolin. Marchicus.

✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻ (13) ✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻
HALÆ MAGDEBURGICÆ, LITTERIS SALFELDIANIS.

V. D. R. N.
DISSERTATIO JURIDICA

DE
USU PRACTICO

DOCTR. INSTITUTIO

NUM. DE NUPTIIS

RECTORI MAGNIFICENTISSIMO

FRANCO PRINCIPIS AC DOMINI

DN. FRIDERICO WILHELMO

PRINCIPIS ELECTORIS PALATINUS

DE RHODANO

PRASIDE

DN. CHRISTIANO F. HOMASIO

TOLENTINO REGIS BORV. CONSILIA

IN REG. AUSTRIACAE ACADEMIAE

ACADEMIAE

FRIDERICO

ABRILIO MAIORI

DE RHODANO

FRIDERICO

FRIDERICO

FRIDERICO

FRIDERICO

FRIDERICO

CONSPECTUS TOTIUS DISPUTATIONIS.

Summaria Capitis I.

O *Missa in Institutionibus tractatio de jure conjugum de diversis modis & ritibus connubiorum. §. I.*

Autores præcipui de modis diversis connubiorum, & ritibus nuptialibus. *b.*

Non excusari Justinianum, quasi illa antiquitas nullum habeat usum. *c.*

Causa præcipua difficultatum hujus doctrinæ intuitu remporum nostrorum. §. II.

Explicatio hujus doctrinæ Justiniano facilis. *d.*

Epitomatores perdunt Autores. *e.*

F. Balduinus & F. Hormanus cur de modis connubiorum nihil tradiderint? *f.*

Dissensus varius autorum præcipuorum. *g.*

Autores antiqui præcipui. *h.*

Methodus eas evadendi, (I) excerptendo fragmenta scriptorum antiquorum. §. III.

Ex Cicerone locus primus, secundus, tertius, quartus, quintus. Loca Plutarchi, Dionysii Halicarnassæi, Taciti, Gellii, Gaji, Ulpiani, Arnobii, Servii, Festi, Nonii, Boethii. *i.*

(II) Recensendo & ordinando quæstiones præcipuas, ubi dissentiant noviores. §. IV.

(1) Utrum tres modi an pauciores? (2) Utrum confarreatio & coemptio differant? (3) A quo nuptiæ confarreatæ institutæ? (4) An ex propriæ Flaminibus, an & aliis de populo communes? (5) An per confarreationem uxor in manum mariti transferit & materfamilias facta? (6) An exierit ex patris potestate? (7) Quid patris & matris? (8) Quando & cur confarreatio desierit? (9)

Quinam

)*

CONSPECTUS TOTIUS DISPUTATIONIS.

Quinam senes ad coemtionem faciendas? (10) Quomodo coemtio peracta? (11) An per coemtionem & confarreationem jus succedendi mutuam acquisitum? (12) An uxor per coemtionem ex patria potestate exierit? (13) Quando & cur coemtio interierit? (14) An Cicero per eas quæ uxorum loco habentur, intelligat uxores usu quæritas? (15) An quæ usu uxor, & materfamilias? (16) Quæ jura uxorum usu quæritarum? (17) Quis character uxoris usu quæritæ. (18) An & quid in LL. XII. Tab. de uxoribus usu quæritæ actum? Franc. Baldvini querela de obscuritate loci Gelliani. Brissonii tentata expositio de uxore usu quæritæ. Consensus aliorum. k.

(III.) *Distinguendo loca Ciceronis, Taciti &c. a locis Arnobii, Servii, Boethii. §. V.*

Rationes thesæos. l. m.

Arnobii ætas & varia lectio in ejus loco. n.

Servii ætas & autoritas. o.

De Boethio consensus Brissonii. p.

Sententia nostra de confarreationis origine, forma, effectu, contrariis, duratione. §. VI.

Confarreatio modus antiquissimus. q.

Etiam aliis civibus Romanis permissus, non Flaminibus proprius. r)

Patrimi & matrimi, qui ex confarreatis parentibus generant. Communis Lexicographorum error. z.

Per confarreationem uxores non fuisse liberatas a patria potestate. Respondetur dissentientibus, & ad alias rationes dubitandi. u.

Confarreatione uxor fiebat materfamilias. Qua occasione Boethius contrarium asserat. y.

Novum argumentum, quod confarreatæ nuptiæ non solis Flaminibus propriæ. Diffarreationis tardior usus. dd.

An Cicero docuerit, Jctos invenisse coemtionem & confarreationem tollendam. Rationes pro affirmativa. Rationes pronegativa magis verosimiles. ee.

Ratio-

CONSPECTUS TOTIUS DISPUTATIONIS.

Rationes varix, cur jam Tiberii tempore confarreatz nuptiz rariores fuerint. *gg.*

De coemtione ejusque nulla aut certe exigua a confarreatione differentia, iisdemque ejus cum confarreatione effectibus. §. VII.

Probationes, quod confarreatio & coemtio non sint diversa nuptiarum genera. *hh.*

Opinio singularis Merceri de differentia confarreationis & coemtionis. *ii.*

Huberus nobiscum sentit. *kk.*

Probatio de communibus utriusque effectibus. *ll.*

Incerta formula coemtionis. Etiam illius; Ubi tu Cajus, ego Cajus. *mm.*

Coemtione non soluta patria potestas. *nn.*

Nec in confarreatione, nec in coemtione maritum semper successisse uxori. *oo.*

Ex opposita coemtioni remancipatione non probari, eam a confarreatione fuisse diversam. *pp.*

Rationes, cur defierit coemtio, eadem, adnotatis tamen quibusdam novis. *qq.*

De usu. Rejiciuntur communes explicationes. Definitio nuptiarum, quæ usu fiebant. §. IIX.

Fontes difficultatum & errorum in explicandis nuptiis, quæ usu fiebant. Cicero in Topicis expositus, quod uxores usu in manum mariti non venirent. Contra in oratione pro Flacco, quod etiam usu uxores venirent in manum mariti. Novum inventum medium conciliandi, distinctione, an usu uxor usucapta sit, nec ne. *rr.*

Respondetur Ravardo, characterem uxorum, usu parturum in raptu simulato consistere afferenti. *ss.*

Uxores usu quasitas non esse, quæ invitis parentibus & tutoribus anno possesse fuerint. Fluctuatio ipsius Brissonii. Gravia dubia, ipsius sententiam præsentia.

Potissimum deficiens bona fides in marito. Item de casu plane speciali hic agi, non de uxoribus usu partis in genere.

CONSPECTUS TOTIUS DISPUTATIONIS.

genere. Tentatur explicatio verosimilior Gellii & Servii. Ad ductum l. 43. ad L. Jul. de adult. utpote cui non obstant dubia memorata. *ii.*

Refertur opinio peculiaris Hotmani de nuptiis usu factis. Quæ tamen rejicitur, adnotatis simul difficultatibus circa sensum legis Miscellæ. *iii.*

Ufu uxores an in manum maritorum venisse dixerit Cicero. Negatur, & ad objectionem ex oratione pro Flacco responderur, ostendendo, quis sit genuinus sensus illius loci. Nova eaque prægnans ratio, uxores usu non successisse maritis, nec maritos illis. *xx.*

Probatur & explicatur definitio nuptiarum, quæ usu fieri dicebantur. *yy.*

Earum duæ species. Aliæ solennes, aliæ minus solennes, & parum a concubinato differentes. §. IX.

Probatur, quod hæc species non singantur, nec cerebrinæ sint. *zz.*

Probatur, nuptias communis usus regulariter suas, sed pauciores solennitates habuisse. *aaa.*

Per quas facile a sponsalibus & concubinato secerni poterunt. *bbb.*

Probatur, alteram speciem nuptiarum clandestinarum a concubinato difficulter potuisse secerni. *ccc.*

Occasiones harum nuptiarum clandestinarum. *ddd.*

Fuerunt in frequenti usu sub Imperatoribus. *eee.*

Etiam sub Justiniano, sub quo nondum benedictio sacerdotalis necessario requirebatur *fff.*

Requisita justarum nuptiarum. (1) Pubertas. §. X.

(2) Consensus personarum contrahentium. §. XI.

Quæstionum variarum index circa hunc consensum. *bbb.*

(3) Consensus parentum, qui in potestate habebant. §. XII.

Si avus in potestate haberet, an & patris consensus requireretur? Dissensus Jctorum Romanorum. Vani modi dissensum illum conciliandi. Notatur Fr. Hotmanus. *iii.*

Diffe-

CONSPPECTUS TOTIUS DISPUTATIONIS.

Differentiæ variæ inter filios & filias ratione sponsaliorum & nuptiarum. *kkk.*

Olim tutorum consensus requisitus in fœminis. *mmm.*

An pater nuptiis vel consentiens vel dissentiens potuerit rescindere matrimonium? §. XIII.

Pater consentiens non potuit rescindere matrimonium jure patriæ potestatis. *ooo.*

Dissentiens potuit. Respondetur ad locum obstantem Pauli Jcti. *ppp.*

Patris e consensus expressus in nuptiis filii, tacitus in nuptiis filia. Controversia de filio, cujus pater esset furiosus, §. XIV.

Ratio diversitatis inter nuptias filii & filia. *qqq.*

• Postea etiam in nuptiis filii suffecit consensus patris tacitus. *rrr.*

Ratio dissensus Jctor. circa nuptias filii patris furiosi. *sss.*

Constitutio Marci de filiis mente capti. *ttt.*

Unde dubitatum, an ea etiam pertineat ad filios furiosis.

Non ab Ulpiano, ob evidentem identitatis rationem, sed ab aliis. An jam tempore Ulpiani, an vero tempore Justiniani. *uuu.*

Definitio litis per Justinianum. *vvv.*

Præcedere debere consensum patris, neque subsequentem rationem retrahere. §. XV.

Veritas sententiæ, sepositis legibus, eum in finem ab aliis adductis, ex evidentibus positionibus demonstrata. *xxx.*

Pater an ad consentiendum cogi potuerit? §. XVI.

Sententiæ & mens dubia l. 19. de R. N. Ejus exiguus usus practicus apud Romanos. *yyy.*

(4) *Jus Civitatis Romanæ, unde nullæ nuptiæ cum ancilla, Latina, peregrina. §. XVII.*

Probatio thesæos. *zzz.*

Latinorum & civium Romanor. differentia sub Justiniano plane sublata. Non vero inter cives & peregrinos. *aaaa.*

Sub

CONSPECTUS TOTIUS DISPUTATIONIS.

Sub Justiniano non licita conjugia cum ancillis. Dos ab ancilla data potest usucapi. An non & ipsa ancilla mediante matrimonio? Et an non ad hunc casum forte respexerit Gellius l. 3. c. 2. Negatur, quia adest res vitiosa & deficit justus titulus. *bbb.*

(5) *Cessans prohibitio sanguinis. Non autem cessat inter parentes & liberos. §. XVIII.*

Quid hic denotet: in infinitum? *ccc.*

Item inter personas, quæ sunt parentum & liberorum loco. §. XIX.

Ratio denominationis. Incuria Triboniani, parentes esse dicentis parentum loco. Item in regula §. 3. hic. An v. g. uxoris amita & matertera, item ex fratre vel sorore neptris, etiam marito sint parentum aut liberorum loco? Negatur. Nuptiæ cum fratris filia quando & cur apud Romanos permittæ? Extensio respectus parentelæ & filiationis ad sponsas & privigni uxorem &c. *ddd.*

Item inter fratres & sorores, & personas, quæ fratrum vel sororum loco sunt. §. XX.

Prohibitiones de viri fratre & uxoris sorore. Liberi mariti & uxoris ex aliis conjugii, fratrum & sororum loco non sunt. *eee.*

Similis prohibitio intuitu adoptionis & servilium cognationum. §. XXI.

Probatio thesæos. Per adoptionem saltem agnatio contrahitur. Explicatur l. 55. de R. N. Emendatur Cujacius. Quinam in adoptione parentum & liberorum loco sint? An etiam in servilibus affinitatibus prohibetæ fratris uxor & soror uxoris? An serviles cognationes impedimento fuerint contubernio? *fff.*

Recte Justinianus omisit tractatum de gradibus & affinibus §. XXII.

Probatur thesîs. Cur interpretes hic immisceant doctrinam de computatione graduum &c. *ggg.*

Ultra

CONSPPECTUS TOTIUS DISPUTATIONIS.

Ultra illas regulas nuptia non prohibita. §. XXIII.

Nuptiarum cum consobrinis licentia Respondetur ad fo.
cum obstantem Plutarchi & Taciti. Consensus patrum
Ecclesiaz. Prima prohibitio Theodosii, sed non diu du-
rans. Corruptio sententia Justiniani per Teophilum,
& Gaji per Anianum. *bbbb.*
Exempla confusionis nominum parentela & filiationis si-
ne prohibitionem. *iiii.*

(6) *Ut unus uni jungatur. §. XXIV.*

Probatio theos. Factum Valentiniiani & lex pro licentia
Bigamiz. *kkkk.*
Fabula de Papirio Prætextato. Respondetur Bailio dis-
sentienti. *iii.*

Effectus & pena injustarum nuptiarum. §. XXV.

Reliquarum prohibitionum ad pandectas remissarum
index. *mmmm.*
Nullitas injustarum nuptiarum Spurii unde dicti. *nnnn.*
Penz incestarum nuptiarum parum coherentes. Etiam
intuitu liberorum incestuosorum non alendorum. *oooo.*

Summaria Capituli II.

Requisita justarum nuptiarum naturalia usum habent, non civi-
lia §. I.

Etiam si praxis & jus Justinianicum conveniant. *a.*

Nuptia Germanorum jam olim diversa a Romanis §. II.

Probatur ex Tacito. *b.*

Etiam adhuc sub Merovingis. §. III.

Probatio Theos ex legibus Burgundionum, & Saxonum; item Ripuario-
rum, Alemanorum, Bajuvariorum, & ex formulis Marculfi. Incertitudo
juris hodierni circa dotem unde orta. *c.*

Major diversitas sub Carolingis, §. IV.

Probatio theos. *d.*

*Hujus diversitatis augmenta & continuatio usque ad tempora refor-
mationis. §. V.*

Juris Canonici prævalentia in Germania, Ejus differentia a Jure Justinia-
neo in doctrina de nuptiis. *e.*

*Rationes varia, cur res in eodem statu manserit post reformationem.
§. VI.*

Pro-

CONSPECTUS TOTIUS DISPUTATIONIS.

Protestantes pedetentim docuerunt de numero sacramentorum, Lutherus in Catechismo matrimonium pro sacramento non habuit, Melanctonis sententia, Chemnitii, g.

Retentio conclusionum de sacramento in Confistoriis. b.

Tam ex parte Jctorum. i.

Quam Theologorum. k.

De praxi causarum matrimonialium hic paucis agendum. §. VII.

Ignorarunt Germani nuptias consarreatas, coemtas, & usuales. §. IIX.

An apud Gallos reliquæ sint nuptiarum per coemtionem? l.

Ad objectionem, quod etiam Jure Canonico admittæ sint nuptiæ usuales, responsio. m.

Benedictionis sacerdotalis necessitas an hodie sit retinenda. §. IX.

Wilsenbachii acuta instantia de sacramento matrimonii. n.

Inhabilitas ad generandum. §. X.

Requiritur etiam juræ Gentium prudentia regendi familiam. r.

Conjugia senum Reipublicæ noxia. s.

Turpe conjugium eunuchi. t.

Etiam si casu eunuchus sit factus. u.

Usus doctrinæ de consensu contrahentium. §. XI.

Praxis pedetentim Juris Canonici nœnias derelinquens. y.

Praxis intuitu doli & metus. z.

Etiam intuitu filiz. aa.

Quid si causam dederim metui? bb.

Si rati habitio postea subsecuta, etiam tacita per concubitus? cc.

Circa errorem quomodo distinguendum. dd.

Error circa dignitatem aut divitias. ee.

De consensu parentum. §. XII.

Probatio, hic jus Romanum exiguum habere usum. ff. seq.

Ad usum practicum l. 19. de R. N. non esse referendum, quod Confistoria nostra suppleant consensum parentum. ll.

De servorum & peregrinorum conjugiiis. §. XIII.

De prohibitionibus ob consanguinitatem & affinitatem. §. XIV.

De nuptiis cum sponsa patris &c. cum quasi privigna, cum agnatis per adoptionem, cum cognatis fervilibus. pp.

Juris Canonici extensio prohibitionum juris Romani. Leges & mores protestantium maxime variantes. qq.

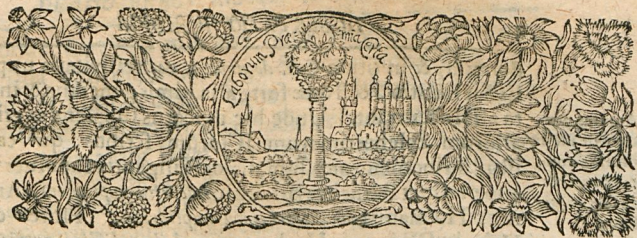
De Polygamie prohibitionem. §. XV.

An olim Polygamia Francis permessa? Negatur. rr.

De nullitate & penis injusiarum nuptiarum. §. XVI.

Probatio thescoõs. ss.

DE USU

DISSERTATIO JURIDICA
DE
VSV PRACTICO DOCTRINÆ INSTI-
TUTIONVM DE NVPTIIS.

CAPVT I.

Explicatio & emendatio Juris
Romani.

§. I.

Efficere institutiones omissione capituli *Omissa in in-*
maxime necessarii in totius legitimæ *fit tractatio*
scientiæ primis elementis, de jure *de jure Con-*
conjugum, jam alibi notatum, ubi & *jugum de di-*
definitio nuptiarum jam fuit exposi- *versis modis*
ta. a) Hic vero nova querendi oc- *Et ritibus*
casio seffert, quod nihil de diversis modis conu- *connubio-*
biorumpud Romanos olim receptis, fere nihil de *rum.*
ritibus (solennitatibus connubialibus in toto jure
Justiniano occurrat, b) cum tamen ea scire interfit
studiosi jris. c)

a) Hiffert. de usu practico tituli de patr. potest. cap. 1.
§. 53. seq.

b) Em ubi sedes materiæ esse debebat in titulo ff.
de R. N. ni quod in l. 5. d. 1. mentio fiat deductionis in

subom

A

domum

Autores præcipui de modis diversis conubiorum & ritibus nuptialibus.

domum, & in titulo *Cod. de nupt. l. 24.* festivitatis nuptialis fiat mentio, & si quæ forte alia nimis generalia & incerta alibi occurrant. Unde hic defectus supplendus erit ex aliorum celeberrimorum JCrorum scriptis, qui caput istud Triboniano omissum majori diligentia exposuerunt, quo pertinet Barnabas Brissonius *de ritu nuptiarum*, Antonius Hotmanus *de veteri ritu nuptiarum*. Plures citat Henric. Christoph. Hochmannus *de benedictione nuptiarum cap. 2. §. 4.* Adde & Jacobum Rævardum ad *Leg. XII. Tab. cap. 21.* Seldenum *de Uxor. Hebr. lib. 2. cap. 20. seq.* Petrum Pitheum *in notis ad Ruffin. collat. leg. Mosaic. tit. 16. m. 679. sq.* Commentatores ad *Tacit. IV. Annal. cap. 16.* Sigonium *de Antiqu. jure civ. Roman. l. 1. c. 9.* Alex. ab Alex. *diogen. lib. 2. c. 5.* & ibi commentatores.

Non excusari Justinianum, quasi illa antiquitas nullum habeat usum,

c) Nec excusari potest Justinianus, quod non necesse aut utile sit, antiquum jus recensere in institutionibus, sed sufficiat scire jus novum. Nam initio historica juris antiqui & quomodo id paulatim mutatum sit, multum conducit ad juris cognitionem & interpretationem legum genuinam, ut hæcenus in dissertationibus *de usu titulorum præcedentium* passim annotatum est. Deinde ex Justiniano v. g. in doctrina de testamentis, de Scto rebelliano & c. jus antiquum & ejus mutationem docuit si res ista non habet usum; si vero habet usum, cur nã & hic in doctrina de nuptiis idem fecit? & c.

§. II.

Causa præcipua difficultatum hujus doctrinæ in ruitu temporum nostrorum.

Et poterat quidem Justinianus ea doctrinam absque difficultate tradere, utpote cum promtu erant Autores eo pertinentes. d) Nunc, cum per ejus diligentiam illos perdiderim, e) plus quam Hercules labor nobis subeundus, f) cum JCræ celeberrimi, qui hic glaciem frange aggressi sunt, diligentia sua rem magis obscuram & intricatam reddiderint, ut nulla pene æstio circa modos

modos diversos nubendi olim receptos occurrat, in qua non dissentiant, g) & plerumque non absque verosimilitudine aliqua, ex obscuritate paucorum fragmentorum, quæ nobis restant, orta. b)

d) Extabant enim illo tempore haud dubie opera illorum Jctorum, ex quibus excerptæ fuere Pandectæ, qui verosimiliter multa de diversis modis connubiorum Romanorum tradiderunt, cum in exiguis illis fragmentis Gaji & Ulpiani aliquæ adhuc ejus doctrinæ comparereant reliquæ. Extiterunt etiam forte leges XII. Tabb. & edictum perpetuum, unde nonnulla huc pertinentia peti poterant.

Explicatio hujus doctrinæ Justiniano facilis.

e) Solet ab eruditis causa communis perditorum optimorum auctorum non sine ratione adduci, quod eorum scripta in epitomen redacta fuerint, ut vel ex Livii historia constat. Plus nocuit Justinianus Jctis præstantissimis, excerptis suis, quibus unice vim legis dederat.

Epitomatores perdunt Auctores.

f) Fuerunt alias inter Jctos humaniores de antiquitatibus Romanis maxime solliciti Franciscus Hotmanus & Franciscus Balduinus. Et tamen ille in erudito tractatu de Ritu Nuptiarum & Jure matrimoniorum modos istos veterum connubiorum non tangit, hic in commentario ad instituta, ad leges Romuli, ad leges XII. Tabularum non solum præterit eam doctrinam, sed & data opera quasi evitat, nullam aliam haud dubie ob causam, quam quod putaverint, obscuritatem hic tantam subesse, ut difficultates hic occurrentes superari nequeant. Conf. Balduinum ad l. 13. Romuli & ad cap. 16. leg. XII. Tabb.

Hotmanus & Balduinus cur de modis connubiorum nihil tradiderint.

g) Evolve saltem Brissonium, Anton. Hotmanum. Røvardum, Pithæum, Commentatores Taciti, Sigonium, locis *lit. b.* citatis, & deprehendes, te confusiosem ab illorum lectione recedere, quam antea accesseras. Specimina disensionum præcipuarum mox trademus.

Disensus varius Auctorum præcipuarum.

Autores anti-
qui præcipui.

b) Nimirum ex Cicerone, Plutarcho, Dionysio Halicarnasseo, Tacito, Gellio, Gajo, Ulpiano, Arnobio, Servio, Festo, Nonio, Boethio. Loca eorum dabimus *ib. seq.*

§. III.

Methodus
evadendi,
(1) excerp-
endo fragmen-
ta scripto-
rum anti-
quorum.

Ex Cicerone
locus primus,

secundus,

tertius,

Tentabimus tamen, an doctrinam antea confusam utcunque in ordinem redigere possimus. Ac initio quidem exhibebimus loca Scriptorum antiquorum, i) qui occasionem dissentiendi præbuerunt scriptoribus seculorum noviorum.

i) Prodeat in scenam primus CICERO. Hujus quinque occurrunt loca ad nostrum scopum facientia. Primus est *Topic. c. 3.* (sec. edit. Schrevelii 1661.) *Fabie pecunia legata est a viro* (non testatore, ut vult Boethius, quasi vir ipsius Fabiæ ipsi sic legaverit, sed a viro Fabiæ ab altero herede instituto, ut Fabiæ sub dicta conditione legatum præstaret, ut recte ostendit Franc. Hotmanus *lib. 1. obs. 24.*) *si ei viro materfamilias esset. Si ea in manum non convenerat, nihil debetur.* Genus enim est uxor, ejus DUE FORMÆ, una matrumfamilias, quæ in manum convenerant, altera earum, quæ tantummodo uxores habentur. Secundus locus est in oratione pro L. Murana cap. 12. *Mulieres omnes propter infirmitatem consilii majores in tutorum potestate esse voluerunt. Hi (ICTI) invenerunt genera tutorum, quæ potestate mulierum continerentur. Sacra interire illi noluerunt; horum ingenio senes ad coemiones faciendas interrimendorum sacrorum causa reperti sunt. In omni denique jure civili æquitatem reliquerunt, verba ipsa tenuerunt: Ut, quia in alicujus libris, exempli causa id nomen invenerant, putarent omnes mulieres, quæ COEMTIONEM facerent, Cajas vocari. Tertius locus occurrit in orat. pro L. Flacco cap. 34. At enim Androni Sextilio gravis injuria facta est & non ferenda, quod cum esset uxor ejus Valeria intestato mortua, sic egit eam rem Flaccus (idem simul magi-*

magistratum gerens & proximus agnatus ac tutor Valerix,) quasi ad ipsum hereditas pertineret. In quo quid reprehendas scire cupio. Quod falsum intenderet? Qui doces? Ingenua, inquit, fuit. O peritum juris hominem? Quid? Ab ingenuis mulieribus hereditates lege non veniunt? IN MANUM, inquit, convenerat, Nunc audio, sed quæro: USU an COEMPTIONE? USU non potuit, nihil enim potest de tutela legitima sine omnium tutorum auctoritate deminui. COEMPTIONE? Omnibus ergo auctoribus, in quibus certe Flaccum fuisse non dicet. Sc. Quartus locus est iterum ex Topicis cap. 4. defumtus. quarto Cum mulier viro in manum conveniebat, omnia quæ ejus fuerant viri sebant dotis nomine. Quintus locus est lib. quinto. 1. de Oratore cap. 56. Nam neque illud est mirandum, qui, quibus verbis coemptio fiat, nesciat, eundem ejus mulieris, quæ coemptionem fecerit, causam posse defendere. Sequitur PLU- Loca Plutar- TARCHUS. Quare inquit, quasi. Centur. Roman. f. m. 620. chi, cum introducunt sponsam, dicere cogunt eam: Ubi tu Cajus, ibi Caja? Utrum quasi certa lege statim ingrediatur ad omnium rerum consortium, atque ad una dominandum, significaturque; ubi tu dominus & paterfamilias, ego quoque domina & materfamilias? Nominibus hisce alias utuntur promiscuis; sicut usurpant Jci Cajum Sejum & Lucium Titium, Philosophi Dionem & Theonem a majoribus usucapiunt. An Caja Cæcilia causa, honesta & proba femina, quæ matrimonio juncta uni ex Tarquinii filiis fuit. Cui in M. Anci æde stantia arca fuit posita. Posita fuerant olim etiam sandalia & fusi, hæc industria ejus, illa, quod domi se ea continuit nota. Idem fere dicit Plinius Nat. Hist. l. 8. cap. 48. Lanam cum colo & fuso Tanaquilis, quæ eadem Caja Cæcilia vocata est, in templo M. Anci durasse, prodente se, Autor est M. Varro; factamque ab ea stolam regiam undulatam in æde fortune, qua Servius Tullius fuerat usus. Inde factum, ut nubentes virgines comitaretur colus compta, & fusus cum stamine. Pergo ad DIONYSIUM HALICARNASSEUM. Hic lib. Dionysii Halicarnassei. 2. antiq. Rom. cap. 26 ex versione Sylburgii. Mulierem nuptam, quæ juxta sacras leges in manum viri convenisset (Romulus volebat) participem esse omnium bonorum & sacrorum. No-

minabant autem prisca Romani sacras nuptias vocabulo suo, confarreationem a communione farris. Romani quamvis hostiam igne adolendam respergunt farre. Quoniam igitur uxores in sacratissimi & primi cibi communionem, multasque fortunas ad maritos veniebant, conjunctio ista nomen a farris communione accepit, adeoque necessario indissolubilis familiaritatis nexu eas copulavit, ut connubium nulla res dissolveret. Ita lex hæc mulieres nuptas, quippe quæ non haberent aliud, quo se converterent, refugium, cogebat, solius mariti se attemperare moribus, viros item sic habere uxorem ut rem necessariam, nulloque diuellendam modo. Uxor enim pudica & marito in omnibus obsequens æque ac ille domus erat domina, & in ejus defuncti bona succedebat hæres, sicut filia in parentis; ex assè quidem, si is sine liberis ac intestatus decederet: quodsi prolem haberet, ex æquo cum liberis. Maxime etiam notabilis est locus TA-CITI lib. 4. Annal. cap. 16. Sub idem tempus de flaminie Dialis in locum defuncti legendo simul roganda nova lege differuit Casar. Nam patricios confarreatis parentibus genitos tres simul nominari, ex quibus unus legeretur, vetusto more, neque adesse, ut olim, eam copiam, omissa confarreati consuetudine, aut inter paucos retenta, pluresque ejus rei causas adscribebat, potissimum penes incuriam virorum foeminarumque. Accedere ipsius ceremonie difficultates, quæ consulto vitarentur, & quando exiret e jure patrio, qui id Flaminium apisceretur, quæque in manum flaminis conveniret, ita medendum Senatus decreto aut lege, sicut Augustus quedam ex horrida illa antiquitate ad præsentem usum flexisset. Igitur tractatis religionibus placitum, instituto Flaminum nihil demutari. Sed lata lex, qua flaminica Dialis sacrorum causa in potestate viri, cætera promiscuo foeminarum jure ageret. Ille autem, qui sequitur locus GELLII, noct. Attic. lib. 3. cap. 2. est omnium obscurissimus & verum pomum Eridos. 2. Mucium, ait, Jcium dicere solum legi, non esse usurpatam mulierem, quæ cum Kalendis Januariis apud virum causa matrimonii esse cepisset, & ante diem quartum Kalendas Januarias sequentis usurpatum esset. Non enim posse impleri trinodium

Taciti,

Gellii,

noctium, quod abesse a viro usurpandi causa ex XII. Tabulis deberet, quoniam tertie noctis posteriores sex hora alterius anni essent, qui inciperet ex Kalendis. A Gellio ista mutuatus Macrobius l. 1. Saturn. c. 3. totidem verbis retulit, nisi quod loco: usurpatum isset, scripserit, usurpata esset. Spectat etiam huc alius locus Gellii ex l. 10. c. 15. Flamen uxorem si amisit, flaminio decedit. Matrimonium flaminis nisi morte divini non est ius. Sequantur fragmenta GAJI & ULPIANI. Gaji fragmentum, conservatum ab Autore collat. leg. Mo-
Gaji,
 saic. tit. 16. breve est. Uxor quoque, que in manu ejus (ma-
 riti) est, sua heres est, quia filia loco est; Item nurus, que in
 filii manu est. Ex Ulpiani fragmento tria loca huc perti-
Ulpiani,
 nent. (1) Ex tit. 9. Farre convenitur in manum certis verbis
 & testibus 10. presentibus & solenni sacrificio facto, in quo panis
 quoque farreus adhibetur. (2) ex tit. 11. §. 13. Minima capitis de-
 minutio est, per quam & civitate & libertate salva status duma-
 xat hominis mutatur, quod fit adoptione ET IN MANU CON-
 VENTIONE. (3) ex tit. 22. §. 14. Sui heredes sunt liberi,
 item uxor, que in manu est, & nurus, que in manu est filii,
 quem in potestate habemus. Solet & ARNOBII locus tantum
Arnobii,
 non ab omnibus allegari ex libro 4. adversus gentes, ubi de
 Diis Gentilium ironice. Uxores enim ii habent atque in
 conjugalia federa veniunt conditionibus ante quaestis? USU,
 FARRE & COEMTIONE, gentilis lectuli sacramenta condu-
 cunt? Sed & ex SERVIO vetusto Virgilii commentatore
Servii,
 varia in hac quaestione adduci solent. Primarius locus
 est in lib. 1. Georg. ad versic. Teque sibi generum &c. Quod,
 ait, EMAT, ad antiquum nuptiarum pertinet ritum, quo se ma-
 ritus & uxor invicem enebant, sicut habemus in iure. Tribus
 enim modis apud Veteres nuptie fiebant, USU, si v. g. mulier
 anno uno cum viro, licet sine legibus, fuisset. FARRE, si per Pon-
 tificem Maximum & Dialem Flaminem per fruges & molam
 farsam conjugebatur, unde CONFARREATIO appellabatur, ex
 quibus nuptiis Patrimi & Matrini nascebantur. COEMTIONE
 vero atque in manum conventionem, cum illa in filia locum, ma-
 ritus

ritus in patris veniebat, ut si quis prior fuisset defunctus, locum hereditatis iustum alii faceret. Reliquos ad illustrationem præcedentis facientes collegit Pithæus loco supra lit. b. citato. Sic igitur in illud lib. 4. Æneid. Liceat Phrygio fervire marito, Sane hic, inquit, coemtionis speciem tangi. Coemtio enim est ubi libra atque as adhibetur & mulier atque vir inter se quasi emtionem faciunt, quod ante jam in i. Georg. Teque sibi generum Tethys emat; quoniam coemtione facta mulier in potestatem viri cedit, atque ita sustinet conditionem liberæ servitutis (sic in opt. ex. legendum arbitror) ait enim, liceat Phrygio fervire marito & in Georg. Tibi serviat ultima Thy-le. Quoque omnis iste mos coemtionis & citra nominis nuncupationem dotis datæ taxatione expediretur, quæ in res manum conventio dicitur, subjunctæ, dotalesque tuos Tyrios permittere dextra. Quid est enim aliud dextra, quam in manum convenire? quæ conventio eo ritu perficitur ut aqua & igni adhibitis duobus maximis elementis natura conjuncta habeatur: quæ res ad farreatas nuptias pertinet, quibus Flaminem & Flaminicam jure Pontificio in matrimonium necesse est convenire. Et paulo post. Mos apud veteres fuit flamini ac Flaminia ut per farreationem in nuptias convenirent, fellas duas jugatas ovili pelle superinjeta poni ejus ovis quæ hostia fuisset, & ubi nubentes velatis capitibus in consarreatione flamen ac Flaminica residerent, ait igitur locavi: locata enim uxor dicitur quod simul cum ea sedeat dum consarreatur. Consarreationes autem tonitruu dirimit. Ex duobus Grammaticis SEXTO POMPEJO FESTO & NONIO MARCELLO sequentia huc pertinent. Ex Festo lit. D. Diffarreatio genus fuit sacrificii, quo inter virum & mulierem fiebat dissolutio, inde dicta, quia fiebat, farreo libo adhibito. Et lit. F. Flaminicæ (seu uxori flaminis) non licuit facere divortium. Nonius autem Marcellus aliquod solennitatum in coemtione fragmentum recitat de propriet. sermon. cap. 12. de doctorum indagine §. 50. edit. Dion. Gothofredi. Veteri lege Romana asses tres ad maritum venientes solabant ferre, atque unum, quem in manu tenerent, tanquam

EMEN-

Festi,

Nonii,

EMENDI causa marito dare, alium, quem in pede haberent, in foco larium familiarium ponere, tertium in sacciperione cum condidissent compito vicinali solere resonare. Utinam vero Varronis libri de vita] populi Romani, ad quos ibi provocat Nonius, atque eum hos ritus ibi diligenter percurrisse tradit, in manibus nostris essent. Nam quid hoc ultimum est: tertium compito vicinali solere resonare. Video quidem? Anton. Hotmanum de V. R. N. cap. 21. ita legisse: tertium in sacciperio cum condidisset, resignare solebat, additque quasi a Nonio scriptum, & ita dicebatur matrimonium per *as* & libram contractum. Sed uti illa verba & lectio præcedens in Nonio non extat, ita illa emendatio Dionys. Gothofredi p. 109. Resonare, id est, solua zona premere. *Lipsius legit donare.* Claudat agmen BOETHIUS in commentario ad locum primum ex Cicerone supra adductum, TRIBUS MODIS, inquit, uxor babeatur, USU, CONFARRATIONE, COEMTIONE. Sed confarratio solis Pontificibus conveniebat. Quæ autem in manum per coemtionem venerant, hæc matresfamilias vocabantur. Quæ vero usu vel farreatione, minime. Coemtio vero certis solemnitatibus peragebatur, & sese in coemendo invicem interrogabant: vir ita, an mulier sibi matresfamilias esse vellet, illa respondebat velle. Item mulier interrogabat, an vir sibi paterfamilias esse vellet: ille respondebat velle. Itaque mulier viri conveniebat in manum, & vocabantur hæc nuptia per coemtionem, & erat mulier matresfamilias viro loco filie. Quam solemnitatem in suis institutis Ulpianus exponit. Atque hæc sunt præcipue loci ex Autoribus primorum seculorum excerpti, quos si perlegeris, deprehendes hinc inde obscuritatem non minimam, (ut jam ad primum locum Ciceronis & ad locum Nonii Marcelli specimimis loco in antecessum notavimus,) partim contradictionem non unam.

§. IV.

Tum notabimus breviter quæstiones præci (II) recensitas, do & ordi-

B

nando quaestiones praecipuas ubi dissentiunt noviores.

puas, in quarum expositione scriptores noviorum seculorum dissentire solent, addemus etiam, sed saltem per indicem dissentiendi momenta praecipua, aut saltem occasiones. Dissentiunt autem in genere circa numerum diversorum illorum modorum. Tum circa confarreationis, coemptionis, & usus originem, formam, effectus, durationem, & contraria. k)

(1) Utrum tres modi, an pauciores?

k) De numero eorum modorum quaeritur: *Utrum sint tres modi? usus confarreatio & coemptio, an pauciores.* Tres modos distincte recensent Arnobius, Servius, Boethius, quorum doctrinam sequuntur communiter, imprimis Briffonius & Antonius Hotmanus, nisi quod Briffonius *p. 11. seq.* (edit. Amstelodam. 1662. cui Fratrum Hotmanorum opuscula affinia juncta sunt,) dubium movet ex loco primo Ciceronis *lit. 2.* descripto, quasi hic duas saltem uxorum species referat. Adde, quod Cicero in loco secundo, tertio & quarto tantum usus & coemptionis mentionem faciat, non confarreationis, & quamvis multi ea, quae Cicero initio loci secundi *de mutatis sacris per coemptionem dicit*, intelligant de mutata confarreatione in coemptionem, alii tamen Ciceronem aliter plane exponunt, ut infra suo loco trademus. Vid. interim Ant. Hotm. *cap. 25.* Sunt etiam, qui coemptionem & confarreationem pro uno ritu habent, a formula verborum, coemptionis, ab adhibito farre, confarreationis nomine insignito. Huberus *Digress. Part. II. Lib. 1. cap. 17. §. 6. p. 528.* Nicolaus Mercerus in notis *ad Alex. ab Alexandro dier. gen. 12. c. 5. p. 267.* peculiari plane opinione utitur, scilicet: florente libertate apud Romanos non fuisse illos tres modos uxoris habendae, sed coemptionem ac confarreationem unum profusum modum constituisse; licet oppressa libertate distinctae fuerint eo solo nomine, quod in coemptione difficilioris multae caeremoniae negligenterentur, & consulto praeter-

(2) Utrum confarreatio & coemptio differant.

præmitterentur, quæ in confarreatione ob religionem servabantur, etsi tam arcta per coemptionem, quam per confarreationem conjunctio fieret: Nimirum priscis Romanis solum confarreationem cognitam fuisse, teste Dionysio, postquam autem incubuerit divortiorum consuetudo, Romanorum singulos piguisse, & forte etiam puduisse, toties nuptialem illam confarreationem repetere, quoties uxor ducenda esset, itaque nuptiarum ceremonias difficiliore consulito vitatas, retentas faciliores; priscam vero nubendi rationem *confarreationem* proprio nomine, novam illam. *coemptionem* distinctionis gratia cognominatam esse, idque post oppressam libertatem, cum coemptionis apud Autores priscos nulla fiat mentio, ejus saltem, quæ distinctum uxoris habendæ modum constituat. His accedere, quod in coemptione plures ceremoniæ servatæ sint, quæ propriæ confarreationis ab aliis dicantur, idque variis exemplis probare intendit. In specie de confarreatione quaeritur: *An nuptia confarreatæ a Romulo instituta, an a Numa Pompilio.* Romulo vindicat eas Dionysius Halicarnasseus loco *lit. i.* descripto. Contra Rævardus *ad L. XII. Tab. c. 21. p. 95.* certissimum esse, ait, hanc confarreationem a Romulo institutam non esse quia teste Plinio *lib. 18. cap. 2.* Numa demum Deos fruge colere, maloque salsa supplicare, & far torrere primus instituit. Utrum tamen Numa etiam confarreationem nostram instituerit, definire non vult, sed sufficere ait, quod constet, eam antiquiorem esse coemptione. *An confarreatio pertineret solum ad nuptias Pontificum & Flaminum, an vero etiam reliquo populo in usu fuerit?* Prius statuere videtur Boethius d. l. verbis: *Confarreatio solis Pontificibus conveniebat.* Ita eum (& recte) intellexit Brissonius p. 12. unde non recte mentem Boethii exprimit Rævardus *d. c. 21. ad Leg. XII. Tab. pag. 95. hoc est,* ait, *ut ego interpretor, per solos Pontifices peragebatur, etsi hæc explicatio placeat etiam Seldeno de Uxor. Hebr. lib. 2. c. 21. p. 158.* Nam antecedentia

A quo nuptiæ
confarreatæ
instituræ?

(4) An ea
propriæ Fla-
minibus, an &
aliis de popu-
lo communis?

dentia & consequentia ostendunt, Boethium alia omnia sensisse. Quid quod Dalecampius in notis ad Plinii *lib. 18. c. 3.* diserte ait, Dionysium Halicarnasensem ideo illas nuptias per confarreationem sacras appellare, quod illis tantum Flamines uterentur. Hinc & Alex. ab Alexandro *lib. 2. dier. gen. c. 5. p. m. 269.* *Quæ quidem confarreatio solis pontificibus dabatur.* Accedit, quod in posterioribus Servii locis *lit. i.* saltem mentio fiat confarreationis, in nuptiis Flaminis & Flaminicæ adhibita, & quod diserte dicitur, quod Flamini necessum fuerit per confarreatas nuptias in matrimonium convenire. Contra confarreationem etiam apud alios in usu fuisse statuunt Røvardus *d. 1.* Tiraquellus ad Alex. ab Alex. *d. l. p. m. 268.* potissimum propter locum Taciti *lit. i.* Solet etiam quaeri: *An confarreatione uxor in manum mariti transferit, ita ut materfamilias appellata fuerit.* Negat Boethius, forte respiciens ad locum tertium Ciceronis (*lit. a.*) aut ad Servium, qui ad *libr. 11. Æneid.* notat: *Alii matronas virgines nobiles dicunt, matresfamilias vero illas, quæ in matrimonium per coemptionem convenirent. Nam per quandam juris solemnitatem in familiam migrant mariti.* Contra communiter quaestionem affirmant, haud dubie ob locum Ulpiani *lit. i.* quamvis etiam in expositione vocis matrisfamilias sit magnus dissensus. Nam jam suo tempore fuisse Jctum, memorat Gellius *Lib. 18. cap. 6.* qui putaverit, quod matrona non sit appellata, nisi quæ semel peperit, neque materfamilias, nisi quæ sæpius. Quem uti ridet Gellius, ita & corrigit, quod scilicet matrona dicatur proprie, quæ in matrimonium cum viro convenisset, etiamsi liberi nondum nati forent, materfamilias ea sola, quæ in mariti manu mancipioque esset &c. quoniam non in matrimonium tantum, sed in familiam quoque mariti & in sui heredis locum venisset. Sed nec Gellii tamen differentia omnibus Jctis aliis placuit, vid. *l. 46. §. 1. de V. S.* ibique Wiffenb. *disp. 15. rb. 16. seq.* Schardium in *lexico* voce

(5) An per confarreationem uxor in manum mariti transferit & materfamilias facta?

(6) An exierit Materfamilias. Dissentiunt etiam in quaestione: *An uxor per*

per confarreationem exierit ex potestate patris & transferit in potestatem mariti? Affirmat Ant. Hotmanus cap. 26. p. 293. provocans ad locum Taciti, & pro hac sententia videtur etiam militare locus Ulpiani secundus. (lit. i.) Contra idem Taciti locus multa argumenta etiam pro contraria sententia suppeditare videtur. Et jam Verranius in notis ad illum Taciti locum statuit, uxores etiam in confarreatione & coemptione mansisse in potestate patris, si non fuerint debito modo emancipatæ. Obscure procedunt porro Auctores in solvenda quæstione. *Quid sint patrimonia & matrimonia?* quorum in descriptione confarreationis mentionem fecit Servius. (lit. i.) Servius videtur denotare pueros ex talibus nuptiis genitos. Contra communiter Lexicographi Faber, Schardius &c. Patrimonia & Matrimonia explicant, quorum pater vel mater adhuc superstites sunt, & imo Colerus pro hac significatione in notis ad Alex. ab Alex. dier. gen. lib. 2. c. 5. p. m. 278. plane Festum citat. Denique quæritur: *Quando, & quibus ex causis confarreatio desierit.* Alii jam tempore Ciceronis eam desuisse statuunt; propter inventam ejus loco a Jctis coemptionem, ut Ravardus p. 96. Alii contra, qui Ciceronis illum locum non de confarreatione agere arbitratur, ut A. Hotmanus d. c. 25. necessario alias causas exoletæ confarreationis ex Tacito quærent. De coemptione quærent, qui locum illum de confarreatione, & coemptionem ibi memoratam de nuptiis per coemptionem intelligunt. *Quinam fuerint fenes ad coemptiones faciendas, quorum sibi mentionem facit Cicero?* Ravardus p. 96. hos fenes non solum in nuptiis, sed & in aliis emtionibus, (forte solemnitatis gratia & ad directionem negotii) putat fuisse adhibitos, atque in testimonium adducit, quod Curius ad Ciceronem lib. 7. Familiar. epist. 29. scribit. *Ergo fructus est tuus, mancipium illius. Quod quidem si inter fenes coemptionales venale proscripserit, egerit non multum.* Alii contra fenes coemptionales in loco Ciceronis putant denotare villa man-

ex patris potestate?

(7) Quid patrimonia, & matrimonia?

(8) Quando & cur confarreatio desierit?

(9) Quinam fenes ad coemptiones faciendas?

- mancipia, ut Hotm. d. c. 25. Taubmann. ad Plauti *Bacchides Act. 4. scen. 9. vers. 52.* Incertum etiam est, *Quomodo coemptio perfecta fuerit?* id est quibus verbis solennibus & ritibus. Jam suo tempore hunc ritum non omnibus fuisse cognitum videtur indicare Cicero in loco quinto. Formulam a Boethio traditam supra exhibuimus, cum qua videntur convenire, quæ de coemptione ibidem ex Servio excerptimus. Contra locus Nonii videtur innuere, intervenisse & pretii vel quasi donationem, imo quod hæc coemptio non fuerit mutua, sed solum ex parte sponsæ perfecta. Unde rursus novum orietur dissidium: *Utrum in coemptione & confarreatione maritus & uxor pariter mutuum jus successionis acceperint, an vero solum uxor.* Pro prioris sententia faciunt loca Boethii, Servii, Ciceronis locus tertius. Pro posteriore locus Dionysii Halicarnassensis, Nonii, Caji, Ulpiani. (n. 3. lit. i.) Fuit & quaesitum *an uxor per coemptionem exiret e patria potestate?* Quenim statuerunt, quod nec per confarreationem uxor a potestate patris liberaretur, multo minus eam liberationem coemptionis effectum esse voluerunt. Contra qui dicunt, per confarreationem uxorem ex patris potestate transire in potestatem mariti, circa coemptionem tamen hæsitant, & nesciunt, quomodo controversiam hanc definire debeant, ut facile patebit ei, qui legerit Anton Hotmani cap. 24. Miror autem, quod nihil plane traditum reperiam *de occasione & causis, qua ratione hic modus interierit, & quando id factum fuerit?* Nisi forte ea fuerit hujus omissionis ratio, quod in locis atiquorum Autorum ea de re nihil traditum deprehenderint scriptores ultimorum seculorum. De usu denique plures occurrunt difficultates. Et Brissonius p. 31. jam suo tempore conquestus est, quod de uxorum usu quaerendarum forma nihil a quocquam veterum autorum literis proditum repererit. Unde quaesitum fuit. *An in Ciceronis primo loco per eas, quæ uxorum loco habeantur, intelligendæ sint uxores usu quasitæ, an concu-*
- (10) Quomodo coemptio perfecta?
- (11) An per coempt. & confarreat. jus succedendi mutuum acquisitum?
- (12) An uxor per coemptionem ex patris potest. exiret?
- (13) Quando & cur coemptio interierit?
- (14) An Cicerone per eas, quæ uxorum loco

concupine. Priorem sententiam defendit Briffonius p. 11. & 33. Imo Ant. Hotmanus c. 21. ab initio, ut eo minus dubium restet, locum illum Ciceronis sic refert. *Uxoribus duas sunt formae, una matrumfamilias, altera earum, quae tantum USU uxores habentur.* Posteriolem sententiam defendit Simon Leevvius in notis ad Fragmenta XII. Tab. Tab. 6. leg. 2. p. 279. Similis est quaestio. *An qua usu fuit uxor materfamilias fuerit?* Negat eam Boethius, haud dubie etiam ad illum Ciceronis locum respiciens. Contra affirmant eam plurimi. Magis dubium fuit, *Quam potestatem acceperit maritus in talem uxorem, & qua jura fuerint ejusmodi uxoris?* Quorum pertinent, quae disserit Briffonius d. p. 31. & Ant. Hotmanus capit. 22. 23. 24. 27. ubi miras Autorum variationes & conjecturas conjecturis contradicentes deprehendes. De forma etiam, *Quo scilicet modo uxor usu facta fuerit* dissentiunt. Rævardus d. c. 21. p. 94. 95. & 97. statuit: *Usum olim uxorem per raptum acquiri solitam, ac extra dubium hoc ponit, itemque quod haec antiquissima legitimi connubii fuerit ratio, a confarreatione & coemptione distincta, quia videlicet raptus ille simulatus nec confarreationi nec coemptioni conveniat.* Reliqui tamen, qui de raptu sponsaram narrant, sic tradunt, ut nulla appareat ratio, cur hic ritus non etiam potuerit in nuptiis per confarreationem & coemptionem habere locum. Conf. Briffon. p. 53. seq. Ant. Hotmanum cap. 19. Imo plerique uxores usu videntur eas vocare, quae absque solemnitatibus ductae sint. Similis est quaestio. *An de uxoribus usu intelligenda sit illa lex XII. Tab. cujus mentionem facit Gellius (in loco lit. i. descripto) & quisnam sit ejus legis sensus?* Franciscus Balduinus ad Leg. XII. Tab. c. 16. f. m. 62. eum locum inexplicabilem judicat. *Quid ea (lege) inquit, sibi velit (Gellius) ne conjectura quidem consequi possimus: tantum abest, ut integram hanc legem proferre liceat. Mosellanus fatetur, hujus legis ne vestigium quidem ullum superesse in ICtorum libris, sed conjicit tamen, morem fuisse ex XII. Tab. ut, qui uxorem duceret, trino-*
stium

habentur, intelligat uxores usu quaestitas?

(15) An, quae usu uxor, & materfamilias?

(16) Quae jura uxorum usu quaestiarum?

(17) Quis character uxoriae usu quaestitae?

(18) An & quid in LL. XII. Tab. de uxoribus usu quaestitis actum? Franc. Balduini quærela de obscuritate loci Gelliani.

Etiam ab ea omni contactu abstineret, idque emenso anno, & recurrente nuptiarum die anniversario renovatum, dimissa a se uxore per trinoctium, quod quidem usurpari dictum sit, tanquam hoc factu usum uxoris in sequentem annum compareret, ita ut eo anno repudiare non velit. Non existimo hanc Mosellani conjecturam cuiquam facile probari posse. Probabilior est Connani. Quoniam Lege XII. Tabb. annus esset rerum mobilium usus, eadem lege cautum fuisse, ne uxores veluti usucaperentur, eas posse quotannis tribus noctibus abesse a viro, ut usucapionem interrumpere, atque usurparent. Sunt qui plane contrario modo & usurpandi verbum & hanc legem accipiunt, ut loqui intelligatur de marito, qui uxorem usurpat, hoc est plane suam facit, & sibi addicit, cum alioqui pater, qui filiam elocaret, eam in potestate retineret, solumque ejus usum marito daret. Sed in hisce tam obscuris vestigiis antiquitatis obsoleta, quam quisque volet, conjecturam sequatur. Contra Brissonii p. 31. Tentari quidem certe non incolorare posset; nec vero quid obstet, præter juris rationem, qua Flacci partes tueri Cicero nifus est, video, usu partas ac quasitas uxores eos fuisse, que matrimonii causa in domum absque coemptionis solennibus deductæ toto vertente anno cum viro adfessent: que post id temporis ex XII. Tabb. in manu mancipioque viri fuerint, quasi usu, id est, possessione viro mancipata. Usus enim pro possessione veteres dicebant. Et ita XII. Tabb. scriptum erat: Annuus usus esto. Unde & Usucapionis nomen. &c. Proinde quemadmodum res mobiles vel se moventes anno possesse possessoris, ex jure Quiritium, fiebant: ita mulierem, que cum viro una matrimonii causa anno integro morata esset, ei uxorem cum re & effectu partam conciliatamque fusse suspicari possumus. Probabile hoc facit, quod annui huius usus interrumpendi interpellandique gratia trinoctio perfecto a viro uxorem abnoscere lex XII. Tabb. jubebat. Hoc enim de usurpatione uxorum, id est, usus earum interruptione, ex Q. Mucio Sævola Gellius, & ab eo mutuatus Macrobius, prodiderunt. Cujus usurpationis que fuisset utilitas non video, nisi in manum & mancipium viri per annuam possessionem mulier transiura fuisset.

Quor.

Brissonii tentata expositio de uxore usu quasita,

Quorsum enim quæso, de usurpatione annui uxorum usus lege cautum fuisset, si non ejusmodi usu aliquid viro, præter nudum matrimonii nomen accessisset? Nam ad uxoris inane consortium (id est, conventionis in manum viribus destitutum) sequendum annum expectari nihil attinebat, quod merito consensu, mutuaque voluntate protinus conjuges nanciscerentur. Neesse est igitur, amplius aliquid annuo usu maritum actum ac consecutum fuisse. Quæ res existimandi copiam præbet, ut quemadmodum servus venditus & traditus, neque tamen emptori mancipatus, nec in jure cessus nec ab ipso annuum possessus, in bonis tantum ejus erat; non autem, quoad verum quid intervenisset, ex jure Quiritium ejus fiebat: sic quæ nec fave nec coemptione in manum convenisset, sed in domum duntaxat pro uxore deducta esset mulier, uxor quidem habebatur: ceterum non ante in manum virtutem convenisset, quam apud eum annuum, nulla trinoctii absentia interposita, implevisset. Transacta vero annua die, tum usu viro quæsitæ uxor judicabatur, pro eoque erat, ac si in manum solemnibus verbis convenisset, utpote usu ac possessione, quod solennitati defuerat, supplente. Conf. Ant. Hotmanum c. 22. & Rævardum p. 99. Imo jam Servius (in loco i. lit. i.) idem sensisse videtur. Atque secundum hanc sententiam Jacob. Gothofredus verba Legis XII. Tab. circa hoc caput sic concepit: *Mulieris, quæ annum matrimonii ergo apud virum mansit, nisi trinoctium ab eo usurpandi ergo abesse, usus esto.*

Consensus
aliorum.

§. V.

Denique eam normam sequemur in electione (III) *Distin-*
guendo loca
 ne sententiarum circa quæstiones controversas, ut eas eligamus, quæ locis Ciceronis, Dionysii, Taciti &c. nullam vim inferant. 1) Non attentis adeo opinionibus m) Arnobii, n) Servii, o) Boethii, p) quatenus diversum quid a mente priorum asseruisse probari potest.

C

1) Nam

Rationes the-
seos.

l) Nam illi autores haud dubie optime intellexerunt naturam rituum Romanorum & modorum nuptialium tum temporis usitatorum. Eadem Regula etiam utemur in ipsis eorum locis dubiis interpretandis, ut unus alteri non contradicat.

m) Nam Arnobius, Servius, Boethius illis temporibus vixerunt, quibus confarreatio & coemptio erant vel rarissima, vel plane interierant.

Arnobii ætas,
& varia lectio
in ejus loco.

n) Arnobius enim dicitur floruisse tempore Diocletiani. Adde, quod circa lectionem loci supra *lit. i.* adducti varient exemplaria, & loco verborum: *Ufu, farre, coemptione*, quadam exemplaria legant, *Ufu farreo, coemptione*, ut patet ex Theodori Canteri *notis ad Arnobium p. 17.* & G. Siewechi *Electis in Arnob. p. 103.*

Servii ætas &
autoritas.

o) Servium Honoratum Virgillii commentatorem alii seculo secundo, alii quinto floruisse statuunt. Unde & Servius in doctrina de nuptiis non raro emendatur a Briffonio & utroque Hotmano. Vide hos autores conjunctim editos *p. 48. 266. 301. 347. 349.*

De Boethio
consensus
Briffonii.

p) De Boethio Briffonius *p. 17.* *Boethio in ipsis lapsa jam latinitatis ruinis, & ut ita dicam, parietinis, nato, ut & aliis ejusdem ævi ac seculi scriptoribus, tantum tribuo, quantum eum ex veterum libris, quibus nos injuria temporum orbati sumus, hausisse video. Nec enim sum nescius, eum in illis suis Topicorum commentariis in crassos & supinos errores esse prolapsum. Quod ipsum duobus illustribus exemplis, ad nos tamen non pertinentibus, illustrat Briffonius.*

§. VI.

Sententia
nostra de
confarrea-
tionis origi-
ne, forma, ef-
fectu, con-

Confarreatio, five a Romulo, five a Numa instituta fuerit, q) fuit sane modus in nuptiis Romanorum antiquissimus, civibus aliis Romanis permixtus, non proprius Pontificibus aut Flaminiibus, r) quo certis verbis & testibus decem presentibus, & solenni sacrificio facto, in quo panis quoque farreus

farreus adhibebatur, uxor conveniebat in manum trarii, du-
 mariti, *s)* unde patrimi & matrimi nesciebantur. *r)* ratione.
 Et si vero per confarreationem uxor non liberare-
 tur ex patria potestate, *u)* excepta olim Flaminica, *x)*
 fiebat tamen materfamilias & in manum viri con-
 veniebat, *y)* eique ut filia succedebat, *z)* unde &
 a Jctis hoc intuitu inter suos heredes relata est. *aa)*
 Contra maritus omnia, quæ ejus fuerant, bona do-
 tis nomine accipiebat, *bb)* quod tamen de ea saltem
 accipio, quæ in potestate patris non esset, aut man-
 sisset. *cc)* Nuptiæ autem hoc modo contractæ dis-
 solvebantur diffarreatione. *dd)* Sed hic modus me-
 diante confarreatione ducendi uxorem paulatim
 desitit. Non quasi Jcti invenerint faciliores solen-
 nitates mediante sola coemptione. *ee)* Sed quod cer-
 tum sit, jam Tiberii tempore rariora fuisse matri-
 monia mediante confarreatione contracta, *ff)* cu-
 jus desuetudinis rationes non adeo difficile erit in-
 dagare. *gg)*

q) Pro Romulo militat locus Dionysii *lit. i.* Pro
 Numa locus Ravardi *lit. k.* qui nititur autoritate Plinii.
 Quæ enim *ib. preced.* monuimus de non inferenda vi lo-
 cis Dionysii, ut ex subjuncta nota *lit. l.* apparet, de
 iis quæstionibus intelligenda sunt, quæ pertinent ad natu-
 ram confarreationis, non ad originem. Unde, quamvis
 in hac quæstione sententia Ravardi videatur esse præfe-
 renda sententiæ Dionysii, nobis tamen sufficit, confarre-
 ationem fuisse modum antiquissimum, qui sub ipsis Regi-
 bus in usu erat.

r) Probatur sententia nostra ex Dionysio & Tacito
 (*supra lit. i.*). Nam tantum abest, ut Dionysius nuptias
 per confarreationem ideo sacras appellaverit, quia illis

Confarreatio
 modus anti-
 quissimus.

Eciam illis ci-
 vibus Roma-
 nis permittus,
 non Flami-
 nis proprius,

tantum Flamines uterentur, ut potius integer contextus ostendat, eum de nuptiis confarreatis loqui, tanquam quæ omnibus essent communes, ut jam observavit etiam *Briffonius p. 12.* Quod autem Taciti locum attingit, *Tiraquellus* fateretur *in notis ad Alex. ab Alex. p. m. 268.* hunc ipsum locum Taciti in causa esse, cur a communi sententia, quam & ipse antea secutus erat, recesserit. Unde non curamus auctoritates *Boethii, Dalecampii, Alex. ab Alexandro lit. k. n. 4.* citatorum, imprimis cum appareat, *Dalecampium* *Dionysio* alienam plane mentem affinxisse. Quod vero ad objectionem ex duobus locis *Servii (d. lit. k. prolatam)* attingit, *Servius* illud tantum notatu dignum monet, *Flaminem & Flaminicam* non potuisse, nisi per ritum confarreationis nuptias celebrare, cum reliqui cives ad illum ritum necessario non adigerentur.

s) *Dionysius, Ulpianus, Servius (supra lit. i.)*

Patrimi & matrimi qui ex confarreatis parentibus geniti erant,

t) *Servius d. lit. i.* id est, ut *Tacitus ibidem* loquitur, *confarreatis parentibus geniti.* conf. *Pithæum* ad *autorem collat. leg. Mosaic. tit. 16. p. m. 680.* Erat ergo hoc singulare privilegium ejusmodi liberorum ex talibus nuptiis genitorum, ut liberis reliquis in ceremoniis sacris præferrentur ac præ iis adhiberentur. Huc pertinet locus *Livii* aut ex *Cicerone*, apud *Fabrum* in *Lexico*: *Decem ingenui, decem virgines, patrimi matrimique omnes, ad id sacrificium adhibiti.* Et apud *Tacitum Hist. 4. cap. 53. Deim Virgines vestales cum pueris puellisque patrimis matrimisque aqua, rivis & fontibus annibusque hausta, perluere.* Ubi miror, quod etiam in editione notas variorum continente de patrimis & matrimis ne verbum quidem sit annotatum. *Sextus Pompejus Festus* sub voce *Flaminii & Patrimus* refert, puerum patrimum & matrimum *Flamini Diali* apud Romanos ad sacrificia præministrasse, item a duobus pueris patrimis & matrimis, tertio facem præferente, ponsam in medio ad maritum deductam fuisse, nimirum in solen-

solennitatibus nuptiarum cum confarreatione celebratarum. Unde adeo hoc privilegium allicere debuerit Romanos, ut nuptias cum solennitatibus inirent. Plinius *lib. 18. c. 3. In Sacris nihil religiosius confarreationis vinculo erat, novaque nupta farreum preferbant.* Unde miror, quod Lexicographi alium significatum imposuerint vocibus *Patrimi & matrimi* ut *lit. k.*) memoravimus, & frustra ad Festum provocat Colerus ibidem citatus, quia in Festo de illo significato nihil. Neque satisfaciunt, quæ pro defendenda vel excusanda Lexicographorum sententia adducit Pithæus *d. l.* cum & ipse falso præsupponat, eam explicationem nisi auctoritate Festi.

u) Tacitus loco *lit. i.* descripto: quia ibi saltem Flaminicæ mentionem facit ex patria potestate exemptæ. Adde, quod idem memoret, postea Scto statutum fuisse in posterum, eam quæ Flamini nuberet, tantum sacrorum causa in potestate viri manere debere, in reliquis debere manere in potestate patris, ut reliquæ uxores, (id est, quæ usu vel confarreatione a non Flaminibus ductæ essent.) Et absurdum videretur statuere, per istam legem diminutum saltem fuisse jus, ex confarreatione Dialibus Flaminibus quæsitum, reliquo populo vero confarreationis ritu utenti jus integrum mansisse. Unde patet, Ant. Hotmanum *lit. k. n. 6.* citatum in probanda assertione contraria frustra provocare ad eundem Taciti locum. Interim tamen adhuc tribus dubiis respondendum est. Primo enim Dionysius memorat *inter alia, uxores confarreatas, coactas fuisse, ut se solius mariti attemperarent moribus, quippe quæ non haberent aliud, quo se converterent.* Sed respondeo, cum Dionysius hoc loco non faciat patris mentionem, de illis uxoribus intelligi potest, quæ patre orbata in manum viri convenerant. Secundo, dum Ulpianus (*lit. i.*) dicit: *Farre conveniri in manum*, inde argumentari licet. Quæ venit in manum mariti, venit in ejus potestatem, inconveniens autem est, ut quis sit in potestate duorum Ant. Hotman, *c. 24. in fine p. 310.* Verum valet illa regula saltem

Communis
Lexicographorum error.

Per confarreationem uxores non fuisse liberatas a patria potestate.

Respondetur dissentientibus.

Et ad alias rationes dubitandi.

saltem de potestate ejusdem generis, nec de hac in universum. Nam duo v. g. domini poterant servum communem habere. Potestas autem patria & maritalis erant potestates generis diversi. Et huc respexisse videtur Vetranus *ad d. l. Taciti* notans, filiam simul in patris & mariti potestate fuisse, etiamsi nuptiæ per confarreationem celebratæ fuissent. Tertio idem Ulpianus (*lit. i.*) ad minimam capitis diminutionem refert in manum conventionem, quæ non nisi de conventionione in manum mariti intelligi potest. Sed respondeo (1) Ulpianus, Paulus in enumerandis generibus minimæ capitis diminutionis videntur dissensisse. Paulus enim emancipationem eo retulit *L. 3. §. 1. de cap. minut.* Hanc omisit Ulpianus *d. l. (2)* Ulpianus *d. l.* respicit ad effectum conventionione in manum mariti intuitu tutelæ, nam in *d. lit. ii. de tutelis* agit, non de modis finiendæ patriæ potestatis. Huc etiam respexit Cicero in loco tertio (*supra lit. i.*) (3) Ulpiani testimonium non præferendum loco Taciti, cum Ulpiani tempore haud dubie confarreatio & coemptio in usu esse fere desierit.

x) Propter eundem locum Taciti, qui & simul testatur, eum effectum jam tempore Tiberii, intuitu etiam Flaminicæ, valde fuisse restrictum.

y) Prius expressis verbis negat Boethius *supra lit. i.* & contextus ostendit, quod etiam simul negaverit, confarreatione uxorem in manum mariti transfere. Haud dubie deceptus lapsu vel quod memoria putaret Ulpianum ubi de confarreatione agit in *lit. 9.* egisse de coemptione. (Quod enim dicit Boethius in fine, Ulpianum in institutis solennitatem coemptionis exposuisse, id nusquam apparet,) vel quod observaverit, Ciceronem in loco tertio *supra lit. i.* descripto, ubi de in manum conventionione agit, saltem quæsisisse, utrum *usu*, utrum *coemptione*? atque ibi confarreationem omisisse, adeoque credidisse Boethium, non omisurum fuisse Ciceronem confarreationem,

Confarreatione uxor fiebat materfamilias, & in manum conventioniebat.

Quæ occasione Boethius contrarium adserat.

tionem, si & in illa esset modus conveniendi in manum. Nimirum non observavit, a Cicerone ideo omissam fuisse confarreationem, quia coemptio eam illo tempore pene inutilem fecerat, ut docet locus secundus ibidem adscriptus. Aut, si locum illum secundum de confarreatione loqui neget, quia coemptio & confarreatio non erant modi diversi.

z) Diserte Dionysius (*lit. i.*) ubi etiam in fine loci adducti distinctius modum succedendi diversum, utrum liberi adessent, an minus, explicat.

aa) Nimirum Gajus & Ulpianus. (*lit. i.*) Confer etiam Gellium in loco *lit. k.* descripto, ejusque verba finalia.

bb) Probatur per locum quartum Ciceronis *supra lit. i.*

cc) Ob gravissimas rationes jam *lit. u.* adductas.

dd) Probatur ex Festo (*supra lit. i.*) ubi tamen simul in altero loco limitatio additur, quod ita dirimere matrimonium non licuerit Flamini, quod etiam indicat alter locus Gellii *ibidem*. Habes novum argumentum quod confarreatæ nuptiæ non solis Flaminibus fuerint propriæ. Nam Flaminibus non licitum erat divortium, reliquis, qui confarreatione uxores duxerant, licebat diffarreatione iterum recedere. Cæterum ille modus diffarreationis demum subsequenter temporibus fuit introductus. Nam Dionysius *d. l.* observat per 520. annos Romæ nullum accidisse divortium, ubi simul memorat, quis primus fuerit, qui uxorem dimiserit.

ee) Plerique huc trahunt verba Ciceronis ex loco secundo, dum dicit, *maiores noluisse, ut sacra interirent*. Jctorum vero ingenio senes ad coemptiones faciendas interimentorum sacrorum causa repertos esse. Et Ravardus quidem *p. 96.* istis duobus argumentis nititur; neminem tam stolidum futurum, ut putet, Ciceronem contendisse, Jctorum ingenio omnia sacra esse interemta. Igitur verotimile esse, eum respicere ad coemtionales nuptias.

Novum argumentum, quod confarreatæ nuptiæ non solis Flaminibus propriæ.

Diffarreationis tardior usus.

An Cicero docuerit Jctos invenisse coemptionem ad confarreationem tollendam? Rationes pro affirmativa.

cum

cum in verbis mox sequentibus (etiam supra *lit. i.* adductis) statim faciat mentionem coemptionis, quæ non nisi de coemptione nuptiali intelligi possint, propter locum parallelum Plutarchi, (etiam *lit. i.* descriptum.) Quibus rationibus etiam illa addi potest, quod teste Dionysio & Facito (*lit. i.*) uxores per confarreationem fierent participes sacrorum mariti. Erat enim usus sacrorum apud Romanos duplex, vel publicorum vel privatorum, quod latius exequitur Sigonius *de antiquo jure Civ. Rom. lib. i. cap. 8.* Add. Ant. Hotman. *c. 25.* Item quod teste eodem Tacito, difficultates ceremoniarum in confarreatione consulto fuerint vitatæ a populo Romano. Sed his argumentis facile satisfieri potest, si verum est, quod Anton. Hotmanus *d. l.* de Cicerone refert. *Quæ jura* (scilicet sacrorum privatorum) *inquit. Cicero lib. 2. de Legib.* ita videlicet referente Hotmano) *Pontificum autoritatem consecuta sunt, ut ne morte patriis familias sacrorum memoria occideret, & iis essent ea adjuncta, ad quos ejusdem morte pecunia venerit. Itaque ait, non tantum hæredes sacris adstringi, sed & legatarios, qui tamundem caperem, quantum omnes hæredes, aut iis deficientibus omnes, quicumque ex bonis defuncti locupletiores erant. Jurisconsultos vero invenisse rationem, cur pecunia sacrorum molestia liberaretur. Primo, si is, cui tantum legatum erat, quantum uni ex hæredibus, minus centum cepisset quam legatum erat. Secundo si stipularetur is, cui testamento relictum erat, id ipsum, quod relictum est, ut non ex testamento sed ex stipulatione deberetur. Jam quis dubitaret; si hæc verba Ciceronis sunt, quin Cicero se ipsum explicet, atque adeo & in loco illo ex Oratione pro Muræna, ut ipse Hotmanus non male infert, de hærede vel legatario, non de marito & uxore intelligendus sit. Quod si vero istum librum secundum de legibus evolvēs, deprehendes *cap. 19. 20. 21.* (sec. edit. Schrevelii) a Cicerone hæc quidem, quæ Hotmanus excerpfit non una continua serie dici, dici tamen omnino in eum sensum. Huc spectant*

Rationes pro
negativa ma-
gis verosimi-
les.

Etant maxime verba Ciceronis in fine capituli 20. *Quinetiam cavent, ut cui plus legatum sit, quam per religionem capere liceat, nisi per AES & LIBRAM heredem testamenti solvat, propterea quod eo loco res est, in a soluta hereditate, quasi ea pecunia legata non esset.* Ergo mihi nullum quidem est dubium, etiam in oratione pro Muræna Ciceronem ad has JCtorum cautelas non adeo laudabiles respexisse.

ff) Res clara & perspicua ex Tacito d. l.

gg) Cum ipse Tiberius quasdam suppeditet: (1) *incuriam*, id est, neglectum virorum & feminarum, cum, ut videtur, cujuslibet libertati relictum fuerit, utrum solennitatibus consuetis adhibitis, an de simplici & plano, ut ita dicam, & adhibitis requisitis juris gentium uxorem ducere vellet. (2) *Difficultates ceremoniarum consulto vitatas.* Nolo hic prolixè ritus illos plurimos Romanarum nuptiarum recensere, cum id thema jam plena manu tractaverint Alex. ab Alexand. l. 2. c. 5. Brissonius d. p. 37. usque ad finem libri de R. N. Ant. Hotmanus cap. 13. 14. 16. 17. 18. 19. (3) *Studium conservandæ patrie potestatis.* Etsi enim per ipsas nuptias confarreatione celebratas non exirent regulariter filia ex patria potestate, per notata *lit. u.* exhibit tamen ex jure patrio qui Flaminium impetrabat, & quæ Flamini nubere. Et simul argumento illius loci apud Tacitum inferre licebit, neque ad officium Flaminis admissum fuisse, neque ad nuptias cum Flamine adspirare potuisse, nisi qui quæve ex confarreatis parentibus geniti essent. His a Tiberio memoratis causis adde sequentes: (4) *Impensarum ad ritus istos omnes necessariorum magnitudinem*, quæ a pauperioribus ferri non possent. (5) *Collisionem juris patrii cum jure maritali, & hujus exiguitatem & umbram saltem, tanto apparatu acquisitam.* Ostendimus non exivisse ex patria potestate filias per coemptionem. Etsi igitur inculcaretur populo, quod quæ in manum mariti conveniret per confarreationem, in ipsius familiam transfret, & ipse loco patris, illa loco filia & instar sui hæ-

Rationes variaz cur jam Tiberii tempore confarreatæ nuptiæ rariores fuerint.

redis esset; cum tamen patris potestas prævaleret, ita ut antiquo jure potuerit filiam etiam invitam, etiam invito marito abducere (*sec. Hotm. c. 23. & 24. vide tamen infra l. 000.*) apparet, saltem apud maritum umbram quandam potestatis paternæ refedisse. (6) *Divortiorum licentiam.* Suppeditat eam Mercerus ad *Alex. ab Alex. p. 267.* quod non est improbabile. Uti enim jam supra diximus, olim divortia erant rarissima. Successu temporis autem fiebant frequentia. Pudebat igitur viros & fœminas, ad divortia facienda utrobique inclinantes, toties, quoties uxor iterum ducenda esset aut alii nubendum, confarreationem repetere, arctissimam unionem & indissolubilem denotantem. (7) *Coemtionis inventionem*, utpote quæ tot solennitates non requireret, & tamen eosdem effectus ac confarreatio produceret. Hanc primariam rationem fuisse arbitratur Vertranius ad Taciti sæpius citatum locum. Ego vero, cur nec pro primaria, nec pro secundaria eam habere queam, repete ex modo dictis *lit. ee.* junctis iis quæ notabimus §. *seq.*

§. VII.

De coemtionis ejusque nulla aut exigua a confarreatione differentia, iisdem ejus cum confarreatione effectibus.

Coemtionem a confarreatione, ut speciem diversam, a Romanis habitam fuisse non credo. *bb)* Sive autem eadem, secundum alios, postea a J^Ctis inventa fuerit, minuendarum solennitatum causa *ii)* sive, quod nobis magis verosimile videtur, fuerit ritus in confarreatis nuptiis usitatus, *kk)* id tamen certum est, coemtionis & confarreationis fuisse eosdem effectus. *ll)* Unde jam superfedere possumus labore in enodandis controversiis, quo ritu aut quibus verbis coemtio peracta fuerit, *mm)* item an per coemtionem uxor ex patris potestate exierit *nn)* & an mutua fuerit successio mariti & uxoris, nisi, quod intuitu hujus ultimæ quæstionis nec

nec in confarreatione maritus videatur fuisse semper hæres uxoris. *oo*) Sic etiam nunc supervacuum erit querere, an coemptio habuerit peculiarem modum dissolvendi diffarreationi oppositum. *pp*) Item an coemptio una cum confarreatione ex iisdem rationibus deserit, an post confarreationem ex rationibus peculiaribus. *qq*)

bb) Veterum nemo confarreationem & coemptionem ut modos distinctos retulit. Dionysius confarreationis meminit, non coemptionis. Idem ex Taciti & Ulpiani locis apparet. Cicero de confarreatione disertis verbis nihil, sed saltem coemptionis apud eum fit mentio. Constat item ex Ulpiano in confarreatione adhibita fuisse verba solennia. Servii & Boethii inventum est, coemptionem esse modum a confarreatione distinctum. His forte occasio dedit locus Arnobii, cum ibi legerent nuptias fieri *usu, farre, coemptione*. Sed Arnobius ea de re mentem suam non declaravit, an far & coemptio fuerint diversi & distincti ritus. Quod si confarreatio & coemptio fuissent modi distincti, non video qua ex causa Cicero in *Oratione pro Flacco* confarreationem omittere, aut ejus plane nullam mentionem facere, potuisset, cum tamen jam supra probaverimus, uxores per confarreationem haud dubie in manum mariti venisse. Cum ergo adversarius dixerat, uxorem Flacci in manum venisse, & Cicero contra interrogat, utrum *usu an coemptione?* inadvertentia summa fuisset, omittere *confarreationem*. Est enim crederemus, Ciceronem in oratione pro Muræna sensitse, quod Juri invenerint coemptionem loco confarreationis, (quod tamen non verosimile esse docebunt dicta *lit. ee.*) certum tamen est, confarreationem tum temporis nondum plane desisse, etsi rariora ejus essent exempla. Adde quod iidem ritus, qui ab aliis confarreationi adscribuntur, ab aliis dicantur de coemptione, ut exemplis probavit Mercerus ad *Alex. ab Alex. p. 266,*

Probationes,
quod confar-
reatio & co-
emptio non sint
diversa nu-
ptiarum gene-
ra.

Opinio singularis Merceri de differentia confarreationis & coemptionis.

Huberus nobiscum sentit.

Probatio de communibus utriusque effectibus.

Incerta formula coemptionis.

Etiam illius: ubi tu Cajus, ego Cajas.

ii) Scilicet ob sic explicatum Ciceronem *in oratione pro Muræna*. Et inde nata fuit Mercero *d. l.* illa opinio singularis jam supra *lit. k.* memorata, quod demum oppressa libertate distincta fuerit confarreatio & coemptio, quod in hac multæ ceremoniæ omitterentur, etsi utrobique conjunctio æque æcta fuerit.

kk) Quæ etiam videtur esse opinio Huberi supra *lit. k.* citati, quod unus sit ritus confarreatio & coemptio, saltem diversa ejus sint nomina.

ll) Consentiant hic Huberus pariter & Mercerus. Nec ulla ratio dissentendi afferri potest, cum utrobique in manum mariti convenerit uxor. De confarreatione, etsi id neget Boethius, & qui eum sequuntur, id jam probatum est supra *lit. y.* De coemptione id nemo negat.

mm) Fere enim nihil ea de re extat apud antiquos, nisi quod Cicero in loco quarto utilitatem scientiæ verborum coemptionis commendat, & Nonius fragmentum aliquod solennitatis in coemptione adhibitæ recitet, obscurius tamen, ut jam supra *lit. i.* ostendi, & simul de defectu librorum Varronis conquestus sum. Unde valde suspecta est formula Boethii, etsi eum pene omnes sequuntur. Porro quod Cicero in loco secundo de nomine mulierum in coemptione, quod Cajas vocatæ fuerint, memorat, incertum est, qua formula. Si Plutarchi locum inspicias: dictum fuit a sponsa, ubi tu Cajus ego Cajas. Alex. ab Alex. *lib. 5. c. 4. p. m. 39. seq. & lib. 2. c. 5. p. 266. dicit*, non fas fuisse in sponsalibus propria nomina exprimere, sed virum Cajum, uxorem Cajas dictam. Ibidem in notis variorum Colerus ex Valerio notat, novam nuptam ante januam ædium mariti interrogatam, quænam vocaretur, respondisse Cajas se esse. Incertum etiam est, qua causa. Quod enim Cicero in dicto loco Jctorum stupiditati id adscribat, quasi in aliquo libro exempli causa nomen Cajas scriptum invenerint, adeoque putaverint, omnes mulieres quæ coemptionem facerent, Cajas vocari, tenen-

tenendum est, hic Oratorem egisse Ciceronem, ac intendisse, ut Jctos coram populo profiteretur, non philosophum. Melior ratio Plutarchi & Plinii de Caja Cæcilia, cujus etiam meminit Festus *lib. 7. ab initio* ubi eam tantæ probitatis fuisse dicit, ut id nomen boni ominis causa frequentaverint nubentes &c.

mm) Circa quam quæstionem valde se torquet Anton. Hotmanus *cap. 24.* postquam videlicet *cap. 20.* incaute affirmaverat, per confarreationem uxorem e patris potestate exiisse: quod cum jam refutaverimus *lin. u.* de coemptione nunc idem dicendum erit.

Coemptione non soluta patria potestas.

oo) Ubi initio repete dicta *literis bb. & cc.* Deinde nota, Ciceronem in loco secundo & quarto, item Nonium saltem mentionem injicere mulieris, quæ coemptionem fecerit, non mariti. Et nullum adeo prope restat dubium, viro a patre, qui filiam in potestate retineret, saltem dotem certam fuisse promissam. Adducit equidem Tiraquellus ad Alex. ab Alex. *lib. 2. s. p. m. 284.* formulam inscriptionis ex lapide Patavino: *P. Claudius Tulliam virginem volentem auspicato e Parentibus coemit.* Et tamen ea non obstante statim addit, se dubitare, an maritus uxorem coemerit inter sacra nuptialia, sicut sponsa maritum tum coemebat. Ac uti ex dictis ratio dubitandi facile apparet, ita notum est, in inscriptionibus subsequentium seculorum, etiam a Christianis retentam fuisse formulas antiquitatum gentilium, ac sæpe male applicatas, ut in inscriptionibus sepulcralibus v. g. formulam: *Dis manibus sacrum &c.* Quodsi forte locum tertium Ciceronis ex Oratione pro Flacco urgere velis, respondebo, ibi sermonem esse de uxore, quæ patrem non haberet; atque me eo respexisse, dum dixi *non semper* maritum successisse uxori.

Nec in confarreatione nec in coemptione maritum semper successisse uxori.

pp) Ita Ravardus p. 98. docet, confarreationem diffarreatione, coemptionem remancipatione fuisse dissolutam; nec id sineratione, provocat enim ad Festum, qui testatur, *Gallium Alium remancipatam eam desinuisse, quæ*

Ex opposita coemptioni remancipatione non probari, eam fuisse a confarreatione diversam.

mancipata sit ab eo, cui in manum convenerat. Verum uti nunc non superest otium inquirendi, utrum Gallus Ælius rem acu tetigerit, & annon potius remancipatio ex solemnibus emancipationis sit deducenda: ita tamen posito, Ælii definitionem se recte habere, propterea tamen non sequitur, remancipationem fuisse modum dissolvendarum nuptiarum a diffarreatione diversum, sed potuit eadem ratione cum ea conjuncta fuisse, uti diximus, conjunctam fuisse cum confarreatione coemptionem.

Rationes, cur desierit coemptio, eadem, adnotatis tamen quibusdam novis.

qq) Si coemptio cum confarreatione unus idemque fuit modus, eadem etiam fuere rationes, cur desierit. Si postea a Jctis reperta coemptio amputatis saltem quibusdam confarreationis ceremoniis, eodem tamen manente effectu, eadem etiam manserunt causæ ab effectu peritæ, quibus populum fuisse commotum jam supra *lit. gg.* notavimus, ut confarreatione non uteretur. Quorsum pertinet (ut de amore libertatis, & difficultate, ac impensis ceremoniarum jam nihil dicam) *collisio patrie potestatis & juris maritalis*, cui etiam addenda videtur, supra in confarreatione omiſſa *avaritia sponſarum sui juris*, quæ omnia sua bona sponſi, in cujus manum conveniebant, dotis nomine nolebant fieri, quod tamen & in coemptione factum esse indicat locus quartus Ciceronis. Ut taceam, *formulas*, quæ forte restarent, *sub Constantino M. sublatas &c.*

§. VII.

De usu. Rejiciuntur communes explanationes.

Definitio nuptiarum, quæ usu fiebant.

Restant nuptiæ, quæ Usu fieri dicuntur. Hic vere rejecta sententia eorum, *rr)* qui raptum sponsarum ad formam harum nuptiarum requirunt, *ss)* aut ad nescio quam usucapionem uxorum, absque solemnibus coemptione ductarum, restringunt, ac eum in finem legem quandam in duodecim tabulis sibi fingunt; *rr)* item eorum, qui docuerunt, ad formam nuptiarum, quæ usu fierent, pertinuisse, ut declararet mulier, se *tantum liberorum quærendorum causa* nube.

nubere marito; *uu*) denique eorum, qui arbitrantur, uxores usu quæsitas in manum ac potestatem virorum convenisse, atque adeo eadem jura cum uxoribus confarreatis & coemtis habuisse. *xx*) Simpliciter assero: nuptias usu contractas nihil aliud denotare, quam nuptias omnes, quæ sine confarreatione & coemtionem apud Romanos ex usu & consuetudine communi fierent. *yy*)

rr) Quod Doctores in explicandis nuptiis usu factis in tot avia seducti fuerint, non tam adscribendum est, quod nemo veterum has nuptias descripserit exacte, & quod tantum ex antiquis in loco Ciceronis tertio, & Arnobii supra relatis quasi obiter USUS fiat mentio, sed quod in exponendo loco Ciceronis primo eumque cum tertio conferendo, quocunque se verterent, autores, difficultates multas invenirent, ac postea tentatam a Brissonio expositionem harum nuptiarum secundum ductum loci obscurissimi Gelliani, (a Brissonio magna circumspeditione propositam) tantum non omnes absque hæsitatione sequerentur. In primo loco Cicero duo genera uxorum facit, unum *matrum familias*, quæ in manum venerunt, alterum earum, quæ solum *pro uxoribus haberentur*. Vides, nullam mentionem facit confarreationis, coemtionis, usus. Et tamen cum ex Dionysio ac Ulpiano constaret, farre in manum convenire uxorem, & de coemtionem nullum subesset dubium; hinc sua sponte sequi videbatur, Ciceronem hoc loco per matres familias, quæ in manum convenirent, intellexisse uxores confarreatas & coemtas. Hoc supposito rursus sua sponte sequebatur, per eas, quæ *pro uxoribus haberentur*, intelligi *uxores usu*, ut uxores quidem essent, non tamen in manum viri solenniter convenissent, adeoque iisdem effectibus cum uxoribus confarreatis & coemtis non gauderent. Contra alii videntes, tantum non aperte Ciceronem in loco tertio asserere,

Fontes difficultatum & errorum in explicandis nuptiis, quæ usu fiebant.

Cicero in Topicis expostus, quod uxores usu in manum mariti non venient.

Contra in Oratione pro

Usu

Flacco, quod etiam usu uxores venirent in manum mariti.

Novum inventum medium conciliandi, distinctum an usu uxoris captum sit, nec ne.

Usu etiam uxores in manum viri convenire, rejiciendam putarunt primi loci illam explicationem, ac sub nomine matrum familias, quæ in manum venirent, intellexerunt adeo etiam uxores usu, per eas vero, quæ pro uxoribus haberentur, concubinas, cum concubinae videlicet sint uxorum loco. Cum vero, aliis videretur esse magna differentia inter esse loco uxoris, & pro uxore haberi, atque ex Taciti, Caji, Ulpiani locis apparet, nuptias farre & coemptione celebratas variis privilegiis præ nuptiis reliquis, id est, usu factis, gaudere, atque hæc suaderent, uxores usu non convenire in manum mariti, ut tamen Ciceronem cum Cicerone conciliarent, & priorem primi loci expositionem tuerentur, quæ siverunt medium conciliandi, idque se invenisse putarunt in ista a Briffonio tentata obscurissimi loci Gelliani expositione. Hoc pacto enim uxores usu ante lapsum anni nondum in manum venerant, sed pro uxoribus habebantur, post annum autem usucaptæ, secundum locum tertium Ciceronis pro matribus familias quæ in manum venerant, videbantur esse habendæ. At vero hi præter alia ingentia dubia, de quibus mox lit. II. dicemus, non observabant, Briffonium hujus interpretationis primum, ut videtur, inventorem, dubium & hæsitantem esse in ejus propositione, atque in verbis initialibus supra lit. k. n. 17. excerptis ipsum prævidisse, quod ista explicatio uxorum usu non explicet locum tertium Ciceronis, sed potius eidem repugnare videatur. Quis enim istum locum inspiciens sibi imaginaretur, decisionem assertionis de uxore usu in viri manum veniente dependere ab usucapione annua, & tamen ne verbulo quidem ejus circumstantiæ primariæ ullam mentionem esse factam. Uttaceam, hoc modo novum scrupulum prioribus graviorem oriri, de quo cur nemo, quem legi, mentionem fecerit, valde miror. Si solum hæc nuptiæ sunt illæ, quæ usu fiebant, cum quis possidet absque ritibus & solennitatibus uxorem, cum animo usu capiendi, qualesnam jam erant nuptiæ, ubi abs.

absque confarreatione & coemtionem, quis viduam parentibus orbatam, factis sponsalibus & confectis instrumentis dotalibus coram testibus domum duceret. Sane hæ non erant confarreatæ nuptiæ nec coemtionem factæ. Nec etiam secundum illam subtilem & arte conquistam nuptiarum usu definitionem poterant ad nuptias usu referri. Ergo aut dicendum erit, quatuor esse genera nuptiarum, quod nemo antea vel in somno sibi imaginatus erat, aut fatendum, nuptias usu peristam loci Gellii enucleationem magis esse obscuratam, quam expositam.

ss) Hanc sententiam Rævardi plane singularem recensuimus jam supra *lit. k. n. 17.* Ea nullo plane nititur fundamento. Posito enim, quod Numa de num confarreationis autor sit, propter ea, quæ *d. lit. k. n. 3. & lit. q.* observavimus, & quod adeo ante confarreationem raptus hic simulatus a Romulo fuerit institutus, id saltem exinde sequitur, quod in matrimonio confarreatione antiquiore raptus ille intervenerit, non vero quod, confarreatione a Numa semel introducta, cum qua, ut jam *d. lit. k. n. 14.* notavimus, verosimiliter cum aliis ritibus etiam raptus ille simulatus adhibebatur, uxores usu quæsitæ, & confarreatis uxoribus ab illo demum tempore contradistinctæ, etiam raptum ejusmodi, & quidem necessario adhibuerint.

11) Brissonium primum esse, qui hanc sententiam statuisse intenderit, quem postea cæteri secuti sint, monstravi *d. lit. k. n. 17.* Et postea *lit. rr.* ostendi, quod non solum ipse Brissonium valde dubitaverit de veritate hujus sententiæ, sed & quod gravibus dubitandi rationibus eadem sit subjecta. Quod prius membrum attinet, illustrabunt ejus veritatem verba Brissonii supra omissa. Ita enim pergit *p. 33.* *Sed hæc ut sunt in conjectura posita, & a me investigandi tantum, non etiam affirmandi gratia proposita, ita a lectoribus accipi & æqui bonique consulti velim. Liberum enim suum cuique de his judicium, imo vero liberam suspensionem res-*

Respondetur Rævardo, characterem uxorum usu parturum in rapto simulato consistere assertoribus.

Uxores usu quæsitæ non esse, quæ invitis parentibus & tutoribus anno possessæ fuerint.

Fluctuatio ipsius Brissonii,

Gravia dubia
ipſius ſenten-
tiam premen-
tia.

Potiſſimum
deficiens bona
fides in mari-
to.

Item de caſu
plane ſpeciali
hic agi, non de
uxoribus uſu
partis in gene-
re.

linquo. Poſterius vero membrum quod concernit, vellem ſcire, unde probaturi ſint doctores, Gellium de nuptiis uſu contractis loqui, imo unde probaturi ſint, uxores inſtar mancipiorum aut rerum inanimatarum fuiſſe uſucaptas, & contra quem, an contra ipſas uxores, an contra parentes earum aut tutores? Vides, quorſum te veritas, ſubefſe dubia multa a Franciſco Balduino jam præviſa, ut adeo forte melius ſit, iſtud Gellii capitulum in hac materia plane ſeponere. Adde, quod, ſi forte quis dicturus ſit, Gellium loqui omnino de uſucapta uxore per annum uſum non interruptum, adverſus patrem, aut tutores uxoris, ſi intra annum ſpatium autoritatem ſuam adverſus maritum citra ipſorum voluntatem uxore liberorum quærendorum cauſa utentem, non interponant, aut filiam, vel, quæ ſub tutela ipſorum eſſet, feminam non abducant, atque utilitatis publicæ cauſa hanc uſucapionis irregularitatem fuiſſe admiſſam, dux tamen adhuc reſtant reſponſiones, falſitatem illius ſententiæ evidentè monſtrantes. Nam initio certum eſt, ad uſucapionem rerum mobilium olim annuam, intuitu poſſeſſoris requiſitam omnino fuiſſe bonam fidem. At vir, qui invitis parentibus ac tutoribus ſæminam eorum poteſtati vel tutelæ ſubjectam uxorem ſibi fieri vult, & in domo ſua detinet, haud dubio eſt in mala fide. Ergo quis, cui vel tantillum ſanæ mentis reſtat, crederet, legem duodecim tabularum favere voluiſſe malæ fidei poſſeſſori ad infringendam poteſtatem patriam aut tutoriam? Deinde etſi hæc omnia concedamus, foret ſaltem hic aliquis ſingularis & ſpecialis caſus, uxoris uſu quæſitæ, ex quo nequaquam liceat formare conceptum genericum uxorum per uſum acquiſitarum. Debuiſſet vel Servii locus primus, ſupra *lit. i.* deſcriptus Doctores, Briffonium cæca fide ſequentes, id docere. *Uſu*, inquit, *ſi VERBIGRATIA mulier anno cum viro, licet ſine Legibus fuiſſet.* Et tamen communi fere conſenſu eſſentiam nuptiarum uſu firmatarum

tarum in hac annua præscriptione quæfiverunt. Quis hanc supinam negligentiam æquo animo ferret? Quis Romanos sensu communi destitutos fuisse crederet, ut communi more talibus nuptiis clandestinis loco confarreationis aut coemptionis uterentur. *Est ce, que l'inconstance* (inquit doctissimus Gallus Histoire des our. des savans au mois Janvier 1703. p. 28.) *si ordinaire aux Amans n'etoit point connue? Ne venoit il jamais de degout pour la personne, qu'on avoit aimée? Au contraire on disoit en ce tems la, que Jupiter rioit des sermens des Amans; mais les Romains croient remédier a ce defaut par la deposition des temoins: malheur a celles, qui ne prenoient pas bien leur precaution, & qui n'avoient point d'autre excuse que celle, d' avoir cru trop légèrement.*

Sum decepta tuis & amans & femina verbis.

Et ne quis mihi objiciat, facile esse aliena carpere, & dubia plus quam sceptica movere adversus sententias eruditorum communi consensu receptas, nulla tamen alia sententia magis verosimili prolata, age tentabo, annon illam legem duodecim tabularum, cujus mentionem facit Gellius, restituere & simul loco Servii modo repetito lucem accendere queam. Jctus Gajus l. 3. ad. L. XII. Tab. casum tractat, de eo, qui uxorem duxerit eam mulierem, cui ex lege a priore marito non sit repudium missum, & idcirco adhuc nupta esse videatur, utrum pro adultero sit habendus. Et definit, pro adultero non esse habendum, si modo dolum malum non commiserit, id est, si bona fide possederit. Quod ait, *mulieri non ex lege repudium esse missum*, Jacobus Gothofredus lib. 3. probat. ad Tab. 6. p. iii. non pertinere ad formulam repudii notat, ut quidam existimaverint (e. g. Dion Gothofred. ad locum illum Gaji, in l. 43. ff. ad l. Jul. de adult. relatum) utpote quæ Prudentum autoritate inducta sit, (atque eo pertinet l. 3. & 9. de divortiiis) sed ad dispositionem legis XII. Tab. si videlicet non ex legitima causa repudium missum

Tentatur explicatio verosimilior Gellii & Servii.

Ad ductum l. 43. ad l. Jul. de adult.

Utpote cui non
obstant dubia
modo memo-
rata.

fit; adducens eum in finem verba Ciceronis ex *Philippica secunda*, ubi Cicero referens divortium rite factum inter alia dicit: *ex XII. Tabulis causam addidit*. Quidsi igitur dicamus, ad hunc casum respicere Gellium, & ad eum optime etiam posse applicari locum Servii, dum mentionem facit mulieris, quæ *sine legibus* cum viro fuisset. Sane in hoc casu cessant primariæ rationes dubitandi adversus communem explicationem allatæ. Non hic est controversia secundi mariti cum parentibus aut tutoribus mulieris, aut cum ipsa muliere, sed cum priore marito non ex lege uxori repudium mittente, adeoque in culpa existente. Novus maritus bona fide possidet; Quodsi igitur maritus prior intra annum ad minimum per triduum non usurpaverit uxorem injuste dimissam, lex hæc vel præsumsit, tacite eum dereliquisse eam, aut lex neglectum ejus punivit, ac bonæ fidei maritum secundum adversus ipsum tueri voluit. Unde sensum legis XII. Tabb. paulo aliter ac supra Jacobus Gothofredus *lit. k. in fine*, mutatis vel potius additis paucis verbis hunc putamus fuisse. *Mulieris, cui sine lege repudium missum, quæ eque annum matrimonii ergo apud virum bona fide fuit, nisi trimœtium ab eo usurpandi ergo abesset, usus esto*. Quodsi alicui hæc conjectura nostra non placeat, ei facile cedemus, si verosimiliorem substituerit. Illud saltem addimus, loqui quidem Gellium sic explicationem de casu quodam ad nuptias, quæ usu fiunt, pertinentem, sed de casu rariore, & unde non debet conceptus peti in formanda idea generalitatum nuptiarum,

Refertur opi-
nio peculiaris
Hotmani de
nuptiis usu fa-
ctis,

uu) Hæc sententia est peculiare inventum Ant. Hotmani c. 22. *Itaque, inquit, uxor, quæ usu tantum habebatur, differabat ab ea, quæ mater familias erat, quod hæc in mariti potestatem & familiam transibat, eratque illi loco filia; hæc vero ad usum, & liberorum tantum quærendorum causa, ducebatur, ut, quando viduæ, cui maritus viduitatem indixerat, per legem Juliam Miscellam licebat nihilominus nubere, modo sobolis tantum gratia ad secundas nuptias migrare se adfirmaret,*

& cautionem Mutianam præstaret, non etiam coemptionem faceret. Hoc enim modo minus videbatur defunctus ledi, cum mulier nec confarreatione nec coemptione in alterius familiam non transiens, bona, quæ tanquam sua heres a primo marito acceperat, in secundum non transferret, nec suis liberis spem succedendi auferret. Atque hanc legis Miscellæ veram existimo interpretationem. Nam, ut prius dictum est, solenne quidem erat, in omnibus nuptiis adjicere, se liberorum querendorum causa nuptias contrahere. Sed hoc in his nuptiis erat singulare, quando mulier usu tantum ducebatur, ut adjecta particula tantum designaret, se non nubere ut esset secundo marito loco filie: ne videretur domum primi mariti in partes distrahere; quod Agrippinam in Livie secundo matrimonio metuisse scribit Tacitus lib. 4. Quorsum enim hoc jussisset lex Miscellæ, cum idem fuisset, si mulieri simpliciter nubere permisisset? Et hoc modo, quæ nupserrat, non tam firmo vinculo haberi dicebatur. Itaque Julius Cæsar, inquit Suetonius, paratam legem habebat, ut uxores liberorum querendorum causa, & quas & quot ducere vellent, liceret. Et moris fuisse referi Strabo lib. II. Romanos uxores suas aliis viris elocare, cum duos tresve filios ex eis suscepissent. Cujus rei vulgatissimum est Catonis minoris exemplum, (quod male vulgo intelligi suspicor) a Plutarcho relatum. Non enim ut adultera esset, sed ut uxor haberetur, Mariam despondit Hortensio Philippus pater, presente Catone, & sponsalia comprobante. Postularet sententiæ hujus refutatio peculiarem dissertationem. Nam tota doctrina de historia, an fabula, legis Juliæ Miscellæ tot pene tricis involuta est, quibus doctrina de nuptiis usu, farre, coemptione factis laborat. Rem in summam contrahamus. (1) Legis Juliæ Miscellæ præter Justinianum nullus Autorum veterum, quorum reliquæ ad nos pervenerunt, quod sciam, meminit. (2) Esti vero stupiditati Justiniani nequaquam adscribendam sit, quasi is Julium quendam Miscellum, ut in nostris Corporis juris editionibus legitur, pro autore

Quæ tamen
rejjicitur anno-
tatis simul dif-
ficultatibus
circa sensum
legis Miscellæ.

legis habuerit, sed potius interpreti latino, non intelligenti, quod in textu Græco subintelligatur *vōpus*, vox generis masculini; ita tamen valde dubium est, utrum Justinianus sententiam & mentem legis Julæ miscellæ recte perceperit ac retulerit, si quis consideret, quantos errores commiserit idem in institutionibus circa legem Æliam Sentiam & Fusiam Caniniam, ut suo loco ostensum fuit, item sæpius in referendis sententiis Jctorum, quorum dissidia tollere voluit, in legibus Codicis & Novellarum. (3) Posito, quod Justinianus sententiam legis Julæ miscellæ in *l. 2. & 3. C. de inducta viduitate & Novella 22. cap. 43.* retulerit, tamen cuilibet leges illas Justinianæ cum attentione legenti, & cum sententia Hotmani conferenti, apparebit, Hotmanum genuinam ideam de sensu legis miscellæ haud formasse, partim quod in Novella illud *tantum* non extet, sed in lege saltem *2. C. d. t.* & quod adeo dubium sit, an formula legis secundum legem *2.* an secundum Novellam sit intelligenda; partim quod lex Julia miscella plane non respexerit præcise ad nuptias usu factas, neque, etiamsi illud *tantum* in verbis legis miscellæ fuisset, tamen in eo separatim non sit quærenda ratio illius legis, sed magis in ea circumstantia, quod saltem intra primum annum post mortem mariti hoc juramentum effectum habuerit, non postea &c. Conf. interim Dion. Gothofred. *ad d. tit. Cod. & ad d. Nov. 22. item ad legem 220. §. 3. de V. S. Wissenb. ad d. t. C.*

Utu uxores
an in manum
maritorum ve-
nisse dixerit
Cicero?

xx) Varie hic fluctuasse Jctos noviores, jam supra notavi *lit. k. n. 15. & 16.* Nimirum totum momentum controversiæ situm est in collatione loci primi Ciceronis cum loco tertio (*supra lit. i.*) ut jam fufius exposui *lit. rr.* Hic igitur saltem ostendendum erit, quomodo, dum hic sententiam eorum defendimus, qui putant, Ciceronem in primo loco statuisse, in manum viri venire saltem uxores confarreatas & coemptas, non cum nuptiæ solo usu fierent, jam concilare

ciliare velimus cum hac sententia locum tertium, ubi tamen satis aperte idem Cicero videtur asserere, usu etiam uxores venisse in manum maritorum, ita ut eodem modo succederet ipsis maritus ac si nuptiæ confarreatione ac coemptione fuissent celebratæ. Sed salva res est. Quæro enim, ubi id asseruit Cicero? Ubi dixit, *usu in manum convenisse uxores?* Iam vero contrarium dixit in verbis: *Usu non potuit.* At, inquires, non simpliciter id negavit Cicero, quod plane usu non potuerit uxor venire in manum mariti, sed quod saltem in isto casu non potuerit, ob specialem videlicet rationem. Siquidem pergit. *Nihil enim potest de tutela legitima, sine omnium tutorum autoritate deminui.* Ergo si omnes tutores consensissent, argumento a contrario sensu, Valeria usu in manum mariti venisset. Video ista omnia, sed tamen cum rationes eorum, qui dissentiunt, *lit. rr.* adductæ, mihi fortiores videantur, & notum sit, argumenta a contrario sensu sæpe imbecillia esse, ad illam objectionem ita respondeo. Accusatus erat Flaccus, quod Androni Sextilio injuriam fecerit, quod pronunciaverit, hæreditatem Valeriæ non pertinere ad Sextilium maritum, sed ad se Tutorem & simul agnatum. Defendit eum Cicero. Objicit sibi ipsi, quasi adversarius dixisset. *In manum Sextilii venisse Valeriam,* atque adeo hæreditatem ejus ad maritum pertinere. Ridet hanc objectionem Cicero. *Nunc* primum id audio inquires, adeoque negans Valeriam in manum ejus venisse. Unde pergit. *Sed quæro?* si in manum Sextilii venit Valeria, qua ratione id factum est? *Usu an coemptione?* Atqui *usu non potuit,* partim quia usu non transeunt uxores in manus maritorum, ut mariti earum hæredes fiant; partim, quia, etiam si ponamus, usu transire uxores in manus maritorum, aut Valeriam forte bona sua dotis nomine dedisse marito; tamen non potest dici, conjunctionem Sextilii cum Valeria ad nuptias, quæ usu fiunt, esse referendas, ob defectum etiam ad has nuptias

Negatur, & ad objectionem ex oratione pro Flacco

respondetur ostendendo quis sit genuinus sensus ejus loci.

Nova eaque
prægnans ra-
tio, uxores usu
non successisse
maritis, nec
maritos illis.

ptias necessarii consensus tutorum. *Non enim potest de tu-
tela legitima* &c. Ex his patet, Ciceronem nequaquam hic
statuisse, *quod uxor usu in manus viri transeat*. His accedit
ratio prægnantissima nova. Certum est, regulariter, seu
ut plurimum, maritum & uxorem sibi invicem non suc-
cessisse ab intestato, quia alias non opus fuisset edicto
Prætoris *unde Vir & Uxor*. At illa carentia successionis
non potest prædicari de nuptiis confarreatis aut coemptio-
nalibus, per supra dicta, ergo de nuptiis, quæ usu fiunt,
quæque fere semper fuere frequentissima, aut quartum gen-
us nuptiarum, de quo tamen hæcenus tacuere omnes,
foret statuendum. Ut illud taceam, si etiam in nuptiis
usu factis maritus & uxor, aut hæc saltem illi regulari-
ter olim successit, quando & qua occasione factum, ut hæc
successio iterum desineret, ita ut Prætoris edicto opus
foret.

Probatur &
explicatur de-
finitio nuptia-
rum, quæ usu
fieri diceban-
tur.

¶) Probo: Confarreatæ & Coemptæ nuptiæ, ex com-
muni sententia etiam, sunt nuptiæ peculiaribus ritibus &
ceremoniis constantes. Præter illa duo genera nuptia-
rum, non restat nisi tertium, ergo ad id necessario omnes
reliquæ nuptiarum species referendæ sunt. Ut mirarer,
circa tam simplicem veritatem vel hæsisse vel impigisse
viros eruditissimos, nisi constaret, causam erroris attri-
buendam esse, quod hæcenus eruditi veram eruditionem
non in simplicitate & evidentia, sed in subtilitate & ob-
scuritate quæsierint. Dum vero usus & consuetudinis
mentionem facio, simul obiter ostendo alterius erroris jam
supra refutati occasionem, quod scilicet ideo plerique
scriptores usuales uxores pro talibus, quæ utendo usu-
caperentur, acceperint, quod hic usum putarent accipi pro
utendi actu, non pro consuetudine.

§. IX.

Earum duæ At vero nuptiarum, quæ usu fiebant, duæ
species. Alia potissimum fuere species. 22) Una, quæ solennita-
tibus

tibus quibusdam constaret, non tamen certis, sed arbitrariis & paucis, iisque juris Gentium, *aaa*) sponfam ab uxore, aut uxorem a concubina satis evidenter fecernentibus. *bbb*) Altera ubi omissis omnibus solennitatibus vir uxorem sibi junxerat ipso cohabitationis actu, ita ut sæpe occasio daretur disputandi, quomodo ejusmodi uxores a concubinis sint discernendæ. *ccc*) Atque hæc altera species apud Romanos si non frequentissima, *ddd*) attamen, sub Imperatoribus certe, non videtur fuisse infrequens, *eee*) & adhuc tempore Justiniani in viridi viguit observantia. *fff*)

zz) Facile vero sentio, quod has species legens circumspiciat, annon autorem aliquem in assertione hac allegaverim, eum vero non deprehendens, sis miraturus, qua fronte audeam talia, in rebus ad antiquitates pertinentibus, ex proprio cerebro fingere. Ego vero contra arbitror, parum a pecoribus differre eos, qui datis quibusdam circumstantiis ad antiquitates cujuscunque populi pertinentibus, non audeant reliquas vel divinare, vel etiam ex dictamine rectæ rationis fidenter supplere. Livius, Dionysius, & omnes historici antiqui, Græci pariter & Latini, eo artificio usi sunt, si artificium dicendum est id omne, quod stupiditati opponitur. Inventa igitur definitione nuptiarum, quæ usu sunt, hæc divisio in species, fere mathematica certitudine inde demonstrari poterit, etsi tacentibus omnibus. Plura non addo, ne videar, ipsos lectores crassæ illius stupiditatis arguere velle.

aaa) Nulla gens fuit, quæ in contrahendis nuptiis ab omnibus ritibus abstineret, ac, ubi ad minimum non præcederent regulariter nuptias pacta quædam, & conventiones præliminares, videlicet pacta de futuris spon-

F

sali- 199 habuisse.

solennes, alia
minus solen-
nes & parum
a Concubina-
tu differen-
tes.

Probatur, quod
hæc species non
singantur, nec
cerebrinae sint.

Probatur, nu-
ptias commu-
nis usus, regu-
lariter paucio-
res solennita-

salibus, sponsalia, pacta de dote, five a marito uxori five ab uxore marito danda, item donationes sponsalitiæ vel quædam similia, tum sequebatur ipsa conjunctio corporum, in domum deductio, cohabitatio &c. Quamvis igitur plerique ritus ac solennitates nuptiarum Romanarum, quos memorant Autores, *li. gg. n. 2.* citati, ut puto, in nuptiis confarreatis fuerint usitati, non tamen putandum est, omnes nuptias reliquas usuales omnes solennitates omisisse. Sed ut Tacitus loquitur, omittentur saltem *difficiliores*, & quæ videlicet multas impensas requirerent. Cum vero, teste eodem Tacito, etiam patricii ob difficultatem ceremoniarum in confarreatione usitatarum a solennioribus illis nuptiis abstinerent, & tamen Poetæ, quoties de nuptiis, etiam plebejorum, agunt, rituum quorundam, partim sacrorum, partim profanorum mentionem injiciant, ac penes Oratores, Historicos, JCTos ubique sponsalia a nuptiis distinguantur, & dotis confitutæ, ac pactorum dotalium fiat mentio; nullum autem superfit dubium, patricos & divites, uti ubique fit, si non semper, sæpe tamen plures ritus adhibuisse, quam plebejos: nulla ulteriore probatione opus est, ad demonstrandum, in multis nuptiis communis usus & consuetudinis solennitates adhibitas fuisse varias, arbitrarias, paucas, (intuitu confarreationis) & fere juris Gentium. Idem videtur quasi e longinquo vidisse (Ant. Hotmanus *c. 24. p. 309.* ubi dicit: *Raro nuptias coemitione fuisse contractas, & ideo JCTos generaliter de uxoribus respondentes, ad eas tantum respexisse, quæ JURE GENTIUM, id est, USU TANTUM erant uxores.* Utinam in hac meditatione mansisset, ac alias falsas hypotheses supra rejectas non immiscuisset.

Per quas facile
a sponsalibus
& a concubina-
natu secerni
potuerunt.

bbb) Quomodo differant inter se sponsalia & nuptiæ, & annon sponsalia aliquando nuptiæ vocentur, item an per sponsalia in jure Romano sponsalia de futuro tantum, an etiam de præsentis intelligantur, in præsentis non disquiremus, cum ea tractatio magis pertineat ad usum

usum practicum pandectarum, Justinianus vero in institutionibus non de sponsalibus, sed de nuptiis tantum agat. Interim nemo negat, quod dum sponsalia & nuptiæ sibi opponuntur, per sponsalia intelligatur promissio futurarum nuptiarum, per nuptias autem implementum hujus promissionis per subsequentem deductionem in domum, & cohabitationem ac concubitus. Unde in consuetis nuptiis primi generis hæc duo facile potuerunt discerni, cum concubitus nulla supponat sponsalia aut pacta dotalia, nullasque alias solemnitates, sed ex mera cohabitatione & commixtione corporum consistit.

ccc) Hæc assertio non magna probatione indiget. Cum enim utriusque fuerit idem initium, scilicet actualis cohabitatio, idemque finis, nempe procreatio sobolis, quem etiam in concubitu non abfuisse nuperrime ostensum in disputatione de concubitu, hinc facile patet, quod sæpe ejusmodi nuptiæ, ut ita dicam, clandestinæ difficulter secerni potuerint a concubitu, & tamen sæpe controversiæ ea de re ortæ fuerint, ratione successionis liberorum, cum naturales liberi ex concubina nati successionis ab intestato non fuerint capaces, sed soli liberi ex nuptiis, etiam ejusmodi clandestinis, geniti.

ddd) Non memini me legisse, qua ratione factum fuerit, ut ejusmodi nuptiæ clandestinæ apud Romanos fuerint introductæ. Forte nimia frequentia concubitus eis ansam dedit, & quod veteri jure ante legem Juliam licuerit etiam ingenuis mulieribus absque crimine stupri, ut concubinis uti. Item quod quis, postquam muliere ut concubina per aliquod tempus usus esset, postea tamen affectione maritali eam diligere inciperet, & tamen risum aliorum metueret, si novis ritibus adhibitis animum hunc coram testibus declararet. Adde quod, cum a multis seculis, privatis libertas relicta fuerit, solemnitates confarreationis pro arbitrio minuendi, sæpius factum fuerit, ut quis cum orba vel vidua cohabitans,

Probatur, alteram speciem nuptiarum clandestinarum a concubitu difficulter potuisse secerni.

Occasiones harum nuptiarum clandestinarum.

absque concubitu tamen & concubinato, moribus ejus ipsi placentibus, multis ceremoniis non opus esse putans, convivio saltem instituto affectionem suam maritalem coram aliquot testibus declaraverit, sine interveniente scriptura, & testes illi postea mortui fuerint. Ut de nimia divortiorum licentia apud Romanos jam nihil dicam.

Fuerunt in frequenti usu sub Imperatoribus,

eee) Huc spectant leges Modestini *l. 24. de ritu nuptiarum*. Papiniani *l. 31. pr. de donat. l. 16. §. 1. de his quæ ut indign.* Marciani *l. 3. pr. de concubinis*. Pauli *l. 4. eod. tit.* Ulpiani *l. item legata 49. §. 4. de legat. 3.* Imperatoris Probi *l. si vicinis 9. C. de nuptiis*. Huc pertinet etiam locus Quintiliani *l. 5. c. u.* *Ex contrario nihil obstat, quominus iustum matrimonium sit mente coeuntium, etiam si tabule signatæ non fuerint. Nihil enim proderit signasse tabulas, si mentem matrimonii fuisse non constabit.*

fff) Ut vel ex *Novella 22. c. 3.* patet, ubi Justinianus diserte ait, nuptias solo & puro affectu nuptiali perfici, sine interventu pactorum dotalium aut donationis propter nuptias. Neque enim Justiniani tempore benedictio sacerdotalis necessario ad constituendas nuptias requirebatur, ut latius probat Heinr. Christoph. Hochmannus *de bened. nupt. Cap. 2. §. 17. seq.* & Autor *Historiæ opus. erudit. mense Januar. ann. 1703. p. 42. seq.*

§. X.

Requisita justarum nuptiarum (1) Pubertas.

Atque hæc sufficiant de nuptiarum, quæ olim usu, farre, coemtionem fiebant, differentia. Pergendum jam ad requisita justarum nuptiarum in institutis hic annotata, quæque utrique generi nuptiarum videntur fuisse communia. Ubi, quod initio pubertatis masculorum & viripotencia fœminarum requirebatur, ex natura ipsius matrimonii fluit, & juris Genitium est. ggg)

ggg) Pr. Inst. h. t. Deducitur enim ex sine societatis

tis nuptialis, id est, procreatione sobolis. Ipsa vero pubertatis definitio differenda ad titulum *quibus modis tutela finitur.*

§. XI.

Consensus autem personarum contrahentium (2) *Consensus personarum contrahentium.* ab Imperatore hic supponitur, quia & ipse juris Gentium est, & ex natura communi societatum omnium, excepta paterna, facile intelligitur. *bbb)*

bbb) Quæ vero hic communiter moveri solent a Commentatoribus quæstiones de metu justo & injusto, de rati habitatione post merum, de errore nominis, personæ, virginitatis, impotentia, de ebrietate, de dolo &c. facile definiuntur ex communibus doctrinis moralibus, partim, ubi difficultas aliqua subest, & dissensus Jctorum, ejus rei origo plerumque deducenda erit ex subtilitatibus Juris Canonici, adeoque eo remittenda erit, quo pertinet v. g. distinctio Canonistarum inter substantialia & accidentalia conjugii & inde ortus dissensus Jctorum de errore circa virginitatem &c.

§. XII.

Quod consensum parentum attinet, requirebat Jus Romanum consensum solum patris, qui & *Consensus patris, qui in filii.* quatenus in potestate habebat, *iii)* scilicet intuitu filii. Nam filia *kkk)* emancipata etiam patris, *lll)* potestate habebat. & quæ patrem non haberet, olim matris & tutorum, *mmm)* jure novo matris & propinquorum consensum adhibere debet. *nnn)*

iii) l. 2. ff. de R. N. pr. f. h. t. Inde & regulariter si avus neptem in potestate habeat, hujus solius consensus requiritur. Paulus l. 16. de Ritu Nuptiarum. *Nepote uxorem ducente & filius consentire debet, neptis vero, si nubat, voluntas & autoritas avi sufficiet.* Cur in nepote diversum quid obtineat, haud dubie ratio est, ne filio invito agnoscatur suus heres. l. 6. de adopt. §. 7. *Inst. eod.* Et sic etiam intelligendus est Ulpianus l. 9. ff. eod. tit. *Sinepos uxorem velit*

velit ducere avo furente, omnimodo patris auctoritas est necessaria, sed si pater furit, avus sapiat, sufficit avi voluntas. Dum enim dicit, omnimodo patris in priore casu voluntatem esse necessariam, id intelligit, quia nimirum, etiamsi avus non furat, ejus consensus requireretur, & adeo solum in casu furoris filii avi consensus sufficiat, ut recte observavit Fr. Hotmanus de Ritu Nupt. & matr. c. 3. p. m. 396. seq. Sed quid faciemus jam Paulo, dum alibi plane contrarium statuere & adeo a se ipso dissentire videtur, dum ait in l. 3. de R. N. Si nepotem ex filio & neptem ex altero filio in potestate habeam, nuptias inter eos me solo autore contrahi posse Pomponius scribit & verum est. Quid ergo dicemus? An putabimus, dissensum hunc tolli posse illo effugio, quod in ultima hac lege sit specialis casus, ubi nepos duxerit neptem, at in priori sermonem esse de alio casu, ubi nepos duxerit extraneam? Sed vereor, ne talis conciliatio sapiat Legulejismum. Sane enim & ubi nepos neptem ducit, patri nepotis agnascitur invito suus heres. Ergo hæc conciliatio est adversa rationi positæ inter differentiam modo adductam, cur consensus avi solius in nuptiis nepotis sufficiat, non in nuptiis nepotis. An dicemus cum Fr. Hotmano d. l. qui hunc dissensum alias bene notavit, quod illa ratio antea data de non sufficiente consensu solius avi in nuptiis nepotis, ne patri invitus heres agnascatur, sit falsa? Ita enim ait: Nam cum inter omnes consuet, suum heredem exim dici, qui primum in testatoris familia hereditatis locum obtinet; pronepos ex illis nuptiis vivo filio nasciturus filio suo heres agnaturus non erat, nepos autem, qui volens nuptias contraheret, dici invitus non poterat. Sed hoc pacto initio non tollitur dissensus inter Paulum & Paulum, sed saltem prior sententia distinctione utens inter nepotem & nepotem rejicitur. Deinde ludit Hotmanus, partim in conceptu sui heredis, partim in ejus applicatione. Qui dicunt, consensum patris etiam in nuptiis nepotis fuisse requisitum, ne ei agnascatur suus heres, id sentiunt, ne pater

Vani modi
dissensum il-
lum concilian-
di.

Notatur Fr.
Hotmanus.

pater mortuo avo cogatur invitus sustentare nurum & liberos ex illo conjugio natos, eosque si pater eorum moriatur necessario heredes habere, ad subilem illam sui heredis definitionem non respexerunt. Deinde omisit Hotmanus in applicatione casum, si mortuo avo in nuptias consentiente, patri dissentienti nascatur ex nepote illo filius &c. Igitur, ut dicam quid sentiam, habemus hic exemplum novum antinomix a Triboniano incaute in Pandectis relictæ. Dissensisse in hac quæstione JCtos certum est per verba *d. l. 3. Pomponius scribit & verum est*, addita rubrica ejusd legis. Desumpta enim ea est ex Comment. Pauli ad Sabinum. At notum est, inter Sabinianos & alterius sectæ JCtos graves fuisse dissensiones. Id quidem concedo Hotmano, sententiam distinguentem inter nepotem & neptem esse æquiores, interim tamen hoc pacto antinomia non conciliatur. Nam Sabinus, Pomponius, Paulus in *d. l. 3.* inhæserunt regulæ, in nuptiis filii, qui in potestate est, requiri saltem consensum ejus qui in potestate habet.

kkk) Habita fuit Lipsiæ anno seculi præcedentis 82. Præside D. Romano Tellero, Scabino Lipsiensi *disputatio de deteriore feminarum conditione in matrimonio contrahendo*, ubi sequentes sex differentix fusius deducuntur. I. In sponsalibus non sicut filiifamilias, ita & filixfamilias, consensus exigitur, quia sufficit hanc non contradicere. II. In sponsalibus filiusfamilias licentiam absolutam, filiafamilias vero licentiam restrictam dissentendi habet. III. Filius emancipatus, cujuscunque ætatis, sine consensu patris nuptias recte contrahit; sed non femina, quæ sui juris & minor 25. annis est, imo nec ea sine consensu matris, tutoris ac propinquorum. IV. Mortuo patre filius destinatum ab eo sponsam retinere non cogitur; at filia sponsum ab eo destinatum eligere omnino debet. V. Non potest pater sponsalia filiifamilias eo invito dissolvere, sed filixfamilias ea invita potest. VI. Non cogitur

Differentiæ
varix inter fi-
lios & filias ra-
tione sponsa-
liorum & nu-
ptiarum.

tur filiusfamilias uxorem ducere, at filiafamilias invita nubere cogi potest. Cum autem præsens institutum non permittat, ut harum differentiarum singularum veritatem hic examinemus, differendum erit illud examen ad usum practicum tituli ff. de sponsalibus.

III) *L. 18. & l. 20. C. de nupt.* si scilicet intra annum 25. sit filia.

Olim tutorum
consensus re-
quisitus in fo-
eminis.

mmm) Erant enim feminae olim in perpetua tutela, de quo suo loco ad titulum de tutelis videndum erit. Huc spectat casus, cujus meminit Livius *lib. 4. Virginem siquidem, maxime forma notam, tum temporis duo juvenes petiere. Unus plebeji generis, tutoribus fretus, qui & ipsi ejusdem ordinis erant; nobilis alter, nulla re, præterquam forma captus, cui mater, splendidissimis nuptiis jungi filiam cupiens, favebat. Quod certamen cum domi & intra privatos parietes componi nequisset, ventum in jus est, postulatuque matris & tutorum utrinque audito, magistratus secundum matris arbitrium jus nuptiarum dedere.* Tutorum hanc potestatem sustulere postea Imperator Severus & Antoninus *l. 20. de ritu nuptiarum*, ubi non sine ratione Tribonianum loco tutoris posuisse curatoris, notat Røvardus *Conjectan. lib. 2. c. 15.*

nnn) *d. l. 20. C. de nupt.*

§. XIII.

An Pater nu-
ptiis vel con-
sentiens vel
dissentiens
potuerit re-
scindere ma-
trimonium?
Pater consen-
tiens non po-
tuit rescindere
matrimonium
jure patriæ
potestatis.

Quod si pater, qui in potestate habebat filiam, in nuptias consensisset, non poterat postea, sub prætextu, quod in patria potestate adhuc filia ejus remanserit, eam marito invito adimere. *ooo*) Sin invito patre filia alii nupserit, quo minus eam abducere marito potuerit, nullum jus obstabat. *ppp*)

ooo) Scribit Plutarchus *in vita Numæ*, eum Romuli legi de patria liberorum vendendorum potestate derogasse, si modo uxorem autoritate & jussu patrum duxissent. Idemque memorat Dionysius *lib. 2. c. 28. in fine.* Ne videlicet matrimonia rite constituta iterum dissolverentur. Et hoc voluit Paulus *lib. 2. Sentent. tit. 19. Eorum, qui in potestate patris*

patris sunt sine voluntate ejus matrimonia jure non contrahuntur, sed (rite & cum consensu ejus) contracta non solvuntur. Idque docet ratio statim subjuncta. *Contemplatio enim publicæ utilitatis privatorum commodis præfertur.* Hinc & Ulpianus *l. 1. §. ult. de lib. exhib.* bene concordantia matrimonia jure patris potestatis turbari non posse, patrique interdicto sibi filiam exhiberi desideranti persuadendum, ne acerbe patriam exerceat potestatem, scribit. Imo vero de uxore exhibenda ac ducenda patrem, etiam qui in potestate eam habeat, a marito recte conveniri posse Venulejus autor est *l. 2 ff. cod. Interdicto* quoque succurri marito, cujus uxor invita a parentibus detinetur, Imperatores rescripsere *l. si invitata. C. de nupt. l. 3. C. de lib. exhib.* Brissonius de *jure Connub. p. 234. seq.* Non obstat, quod Plautus in Stichus videatur contrarium asseruisse, ubi pater voluit nuptias rite initas rescindere & introducit uxorem ita loquentem.

Neque est, cur nunc studeam has nuptias mutarier.

Verum postremo in patris potestate est situm.

Faciendum id nobis, quod parentes imperant. (conf. Ant. Hotm. *c. 24 p. 308.*) Nam Poetarum est fingere. Unde eorum autoritas in quæstionibus juris caute est usurpanda. Ut taceam, Plautum in illa Comedia non loqui de uxoribus Romanis, sed Græcis. Nec video, quæ ratio moverit Fran. Hotmanum de *ritu nuptiar. & matrim. p. 402.* ut assereret, legem Numæ non videri ad filias productam, sed civili jure multis post Numam ætatibus licuisse patrifamilias filiam etiam, quam nuptum collocaverat, vi patris potestatis abducere, sed ejus juris acerbitatem postea imperatorum constitutionibus fuisse mitigatam, imprimis cum ne ullam quidem rationem pro illa sententia adduxerit. Aliter contra Hotmanum disputat Huberus *Parte 2. digress. lib. 1. c. 15.*

ppp) Qui dissentiunt, ut Ravardus *Var. lib. 4. c. 16.* Cuius Dissentientis
jaciis *libro 3. observ. 5.* utuntur pro defendenda sua sententia. potuit.

G

tia

Respondetur
ad locum ob-
stantem Pauli
JCr.

tia modo adducto loco Pauli *l. 2. sent. tit. 19.* Nec diffiden-
dum, verba Pauli, si supine considerentur, eum sensum
admittere. Sed notum est, de Pauli obscuritate sæpius
multos conquestos esse interpretes, & ratio ejus subjun-
cta, ut ostendimus, docet, eum de præcedenti casu esse
intelligendum. Et magis contorta est Rævardi explica-
tio hujus rationis, quam nostra textus Paulini. Dicit enim
Rævardus, *publicam utilitatem*, de qua loquitur Paulus,
cui cedere debeat patria potestas, in eo consistere, quia
interfit publice, viciatas virgines ingenuas a suis vitiato-
ribus, etiam invitis, domum uxores duci. Nam si is, qui
cum ingenua muliere consuetudinem habet, etiam si in
patris sit potestate, stupri cogatur quæstionem pati, si
eam non duxerit, quanto magis filiusfamilias eam, quam
sine patris consensu duxerit uxorem, in matrimonio reti-
nere cogendus sit. Respondeo enim (1) dubium esse, an
de stupro conqueri possit sæmina, quæ invito patre mariti
se duci passa est sciens. (2) Quid si pater malit filium stu-
pri pænæ subjici. An magis interfuit reipublicæ Roma-
næ, delicta manere impunita, quam conservari patriam
potestatem. Quod autem Franc. Hotmanus *d. l. Paulum*
eodem modo, uti Rævardus explicans, sententiam ejus ea
ex ratione excusare voluerit, quasi sententias suas ac-
commodaverit ad statum suorum temporum & respexerit
ad rescripta imperatorum in nota præcedente memorata,
id plane non cohæret, cum ista rescripta, ipso Hotmano
fatente, loquantur de patre consentiente. Conf. Huberum
d. lib. 1. Cap. 16.

§. XIV.

Patris con-
sensus ex-
pressus in nu-
ptiis filii, ta-
citus in nu-
ptiis filie.

Porro in nuptiis filii olim patris consensus ex-
pressus requirebatur, in filie nuptiis sufficiebat, si
non contradixisset. *qqq*) Postea tamen & in nuptiis
filii admissus est patris consensus tacitus. *rrr*) Ex illa
etiam veteris juris differentia intelligitur ratio, cur
JCr

Jcti filiam patris furiosi absque ejus consensu nubere posse statuerint, filio id non permiserint, *sss*) donec Marcus imperator etiam filio id concesserit. *Controversia de filio, cujus pater esset furiosus.* *iii*) Cum tamen Marcus de filio mente capti locutus sit, inventi sunt leguleji, qui statuerent, a filio mente capti ad filiam furiosi non producendam esse consequentiam. *uuu*) Quas ineptias peculiari constitutione rejecit Justinianus. *vuu*)

qqq) Paulus l. 7. §. 1. de sponsal. *In sponsalibus etiam consensus eorum exigendus est, quorum in nuptiis desideratur. Intelligi tamen semper, filie patrem consentire, nisi evidenter dissentiat, Julianus scribit. Scilicet, quia in nuptiis filii patri accrescebat onus nulum sustentandi, in filia onus hoc pertinebat ad maritum aut ejus patrem.* *Ratio diversitatis inter nuptias filii & filiae.*

rrr) Scilicet tempore Imperatoris Alexandri, cujus est l. 5. C. de nupt. *Si, ut proponis, pater quondam mariti tui, in cujus fuit potestate, cognitis nuptiis vestris non contradixit, vereri non debes, ne nepotem suum non agnoscat.* *Postea etiam in nuptiis filii sufficit consensus patris tacitus.*

sss) Nimirum in nuptiis filiae furiosi patris, non requirebant consensum patris l. 25. C. de nupt. quia scilicet furiosus non poterat contradicere, vel evidenter dissentire. In filii nuptiis dissentiebant, quia patria potestas non tollitur furore l. 8. de his qui sui vel al. jur. sunt. At pater in nuptias filii expresse consentire debebat. Unde putabant, nuptias filii interim celebratas, esse in suspensio, ut, si pater a furore restitutus eas approbasset, tum demum justae nuptiae essent, nisi Princeps ab initio patris consensum supplevisset. *Argumento d. l. 25. C.*

iii) d. l. 25. C. ubi Justinianus ait: *Et Ulpianus quidem retulit (pro adstruenda sententia, quod etiam in filio patris furiosi non opus sit rescripto Principis,) constitutionem Imperatoris Marci, quae (quidem) de furioso non loquitur, sed de filio mente capti, (legendum forte mente capti) sive masculi* *Constitutio Marci de filie mente capti.*

masculi sive femine sint, qui nuptias contrahant, ut hoc facere possint, etiam non adito principe.

Unde dubitatum an ea etiam pertineat ad filios furiosos,

Non ab Ulpiano.

Obeidentem identitatem nationis,

Sed ab aliis, an jam tempore Ulpiani?

An tempore Justiniani?

Ita enim pergit Justinianus: *Et aliam dubitationem ex hoc emergentem (scilicet retulit Ulpianus,) si hoc quod de mente capto constitutio (Marci) induxit, etiam in furiosis obtinendum sit, (uti quidem putabant cum Ulpiano quidam alii JCTi,) quasi exemplo mente capti (patris) etiam furiosi filios adjuvantes, (ut etiam non adito principe possent nuptias justas contrahere.) Neque enim credendum est, Ulpianum, eruditum JCTum, inter dissentientes fuisse, uti verba in nota precedente & hic allata, si non accurate inspicias eorum sensum, alias innuere videntur. Neque crederem, etiam si hoc diserte assereret Justinianus. Nam plus una vice in referendis veterum JCTorum sententiis erravit. Scilicet ratio constitutionis Marci Imperatoris haud dubie ea fuit, ne impediatur liberorum nuptiæ; si pater in eo statu esset, ut nec consentire nec dissentire posset. Jam cum eadem sit ratio in patre furioso, mirari in super liceat, qui fieri poterit, ut tempore Ulpiani inventi sint JCTi, qui dubitaverint, utrum id, quod de mente capto constitutum fuerit, etiam in furioso obtinere debeat. Dubitatum tamen esse refert Ulpianus, si Justiniano credimus, etsi, cum Ulpiani libros hodie non habeamus, ea de re certi quid affirmare nequeamus. Id quidem constat, non rarum esse Justiniano, ut sibi fingat quandoque in Constitutionibus suis chimæras, quas oppugnet. Nec a vero ab simile est, tempore Justiniani rabulas quosdam aut legulejos excitasse hanc dubitationem, & pro coloranda dubitandi ratione ad Ulpianum & JCTos ipsi eos vos provocasse. Magis enim convenit illa dubitatio Domitiana barbariei, quæ regnabat tempore Justiniani, quam eruditioni JCTorum, qui vivebant tempore Imperatoris Marci & Ulpiani. Contra, si cogites, fuisse omnibus sæculis rabulas & legulejos, avaritia & cupidine turbandi status animatos, verba legum rodentes, easque tortura ineptissima applicantes desiderii partium leges*

leges oppugnantium; non plane incredibile est, quod de Ulpiano hic refert Justinianus.

vvv) *Pr. b. t.* Confirmavit enim Justinianus *d. l. 25. fa.* Definitio litis Per Justinianum. nam interpretationem constitutionis Marci, quod etiam pertineat ad filios furiosi, addens tamen, ut tam in nuptiis filii quam filia furiosi dos & donatio propter nuptias debeat constitui auctoritate magistratuum vel Episcoporum, presentibus curatoribus patrum furiosorum, vel mente captorum & iis, qui ex eorum genere sunt nobiliores, hac tamen lege, ut omnia fiant gratis & absque impensis ex bonis patrum prestandis.

§. XV.

Ceterum præcedere debere consensum eorum, qui in potestate habent, nuptias liberorum, significanter monet Justinianus, indicans eo ipso, quod ratihabitio patris subsequens, nuptias quidem intuitu temporis subsequens iustas efficiat, non tamen possit retrahi ad tempus initii, intuitu videlicet effectuum a patris voluntate minime dependentium, v. g. ut liberi ante ratihabitionem nati habeantur pro legitimis. xxx)

xxx) *In tantum*, inquit Justinianus *in princ. hic ut præcedere debeat.* Quæ verba plane frustranea forent, si iis id solum significaretur, non valere nuptias liberorum, antequam consensisset pater, post consensum tamen accedentem ex natura communi ratihabitionis eum retrahi ad tempus initii, ita ut etiam liberi interim nati fiant legitimi. Sed ita tamen multi explicant viri clarissimi. Quos etiam hæcenus secutus sum, etiam nuper in annot. *ad Inst. b. t.* Sed re penitus expensa coactus sum amore veritatis sententiam mutare. Utraque sententia habet defensores Jctos celeberrimos. Qui pro sententia in thesi posita faciunt, eos citat Wissenbach *ad l. 5. C. de nuptiis.* qui & ipse eam sequitur. Contra post alios, ut præ-

ptoris sui sententiam destruat, omnes vires adhibet Ulricus Huberus in *praelectionibus ad institutiones & pandectas d. iii.* Utraque sententia pro se adducit leges, quandoque easdem. Nam *l. 68. de jure dotium* ab utraque parte adducitur. Pro sententia Wiffenbachii insuper *l. ii. de statu hom. l. 13. §. si quis 6. ad l. Jul. de adult. l. 65. §. 1. de ritu nupt. l. 6. C. de nuptiis.* Contra dissentientes urgent regulam: omnem ratihabitionem retrahii. Textus obstantes vel non loqui de ratihabitione patris, vel certe non de legitimitate liberorum, sed de casibus diversis. Ergo melius erit, si sepositis paulisper legibus præmittantur positiones paucæ, evidentes & breves, veritatem sententiarum Wiffenbachii ad oculum monstrantes. Tum liceat addere argumenta ex legibus allegatis non ut probantia, sed tamen ut dicta valde illustrantia. Interim tamen cum illa sententia jam satis perspicua sit absque legibus: tutius forte erit, legibus illis plane abstinere. Igitur sic procedemus. (1) Liberi ex illegitimis nuptiis nati sunt illegitimi. (2) Nuptiæ, quibus non consensit pater, sunt illegitimæ. (3) Nati ex nuptiis, quibus non consensit pater, sunt spurii. (4) Non est in arbitrio privatorum positum, ex illegitimis liberis facere legitimos. (5) Legitimatio per subsequens matrimonium seculo demum quarto inventa legitimat saltem naturales liberos strictè dictos ex concubineis natas, non spurios & reliquos illegitimos. Ex his jam sua sponte sequitur conclusio: ratihabitione patris subsequens non potest retrahii ad tempus initii, ita ut per eam legitimi fiant liberi antea nati, sive respicias tempora ante inventam legitimationem, sive post eam. Q. E. D.

§. XVI.

Pater an ad
consentien-
dum cogi po-
tuerit?

Sed si pater noluit consentire in nuptias filii vel filiarum, an cogi poterit ad consentiendum? Jure veteri non arbitror. Jure noviori quidem ea de re aliter

aliter dispositum est lege Julia de maritandis ordinibus & constitutione Severi & Antonini. Sed non credo tamen, frequentem fuisse illius juris novioris usum practicum. yyy)

yyy) Probatur thesis l. 19. de R. N. ubi Marcianus *Ca-* Sententia & mens dubia legis 19. de R. N.
pitae trigesimo quinto legis Juliae qui liberos, quos habebant in potestate injuria prohibuerint ducere uxores vel nubere, (vel qui dotem dare non volunt, ex constitutione Divorum, Severi & Antonini,) per Proconsules, praesidesque provinciarum coguntur in matrimonium collocare, & dotare. Prohibere autem videtur & qui conditionem non querit. Miror autem, neque Antonium Augustinum de LL. ad l. Juliam de maritandis ordin. p. 79. neque Brissonium de jure Connub. p. m. 161. ubi integra legis adducta verba memorant, imo nec Dionysium Gothofredum ad nostram l. 19. aliquid, quod ad genuinam interpretationem hujus legis faciat, addidisse. Quid enim? An saltem in provinciis haec lex obtinuit, an etiam Romae & in Italia? Si prius, cur non ubique? Si posterius, cur saltem Proconsulum & Praesidem sit in lege mentio? Ex qua ratione aut qua occasione lex Julia hic aliquid novi constituit? Cur demum Severus & Antoninus legem Juliam hac parte extenderunt? Exposuit quidem Marcianus, quid sub voce *prohibere* intelligatur, utriusque & exposuisset, quid intelligitur sub phrasi, *injuria prohibere*, id est, quanam habitae fuerint causae injustae denegati consensus patrii? &c. Quod vero dixerim, exiguum videri fuisse usum practicum illius legis Juliae, inde probatur. (1) Vix credo casum ex historicis Romanis afferri posse ad hanc legem pertinentem, eamque illustrantem. (2) Parentes regulariter plurimas causas denegati justae consensus poterant allegare, imo ne quidem vi dictae legis ad probandam dissensus justitiam erant adstricti, sed potius filiis incumbere probandi, prohibitionem injuria fieri. (3) Stultum est agere cum potente, salva

Ejus exiguus
 usus practicus
 apud Romanos.

salva manente potentia. At post consensum a Præfidibus extrusum liberi tamen manebant in potentia parentum. (4) Dion. Gothofr. etsi legem non explicet, tradit tamen plurimas exceptiones, quibus pater liberari possit, ne cogatur filiam dotare; quæ tales sunt, ut facile devorent ipsam legis dispositionem.

§. XVII.

(4) Jus civi-
tatis Roma-
nae, unde
nulla nuptia
cum ancilla,
Latina, pe-
regrina.

Requirebatur etiam Jure Justiniano, ut contrahentes nuptias essent cives Romani, ex utraque parte, unde non erant nuptiæ cum servo vel ancilla, Latino vel Latina, peregrino vel peregrina, sed contubernium, nisi in posterioribus duobus casibus id impetraretur. zzz) Quamvis Justiniani tempore post extensum ab Antonino jus civitatis Romanæ illa prohibitio nuptiarum cum Latinis nullum, cum peregrinis, non magnum videatur habuisse usum, exceptis forte barbaris. aaa) Intuitu servorum tamen & ancillarum adhuc tempore Justiniani nihil mutatum. bbb)

Probatio the-
seos.

zzz) Ulpianus *tit. s. §. 4. & 5.* Paulus *l. 2. sentent. tit. 19. §. 3.* Oiselius *ad Caji lib. 1. p. 57.* Brisson. *de jure connub. p. 103.* Itaque maximam apud populum invidiam Antonio conslavit, ab eo, contra leges ac patriæ instituta, contractum cum Cleopatra conjugium. Cujus facti indignitatem Plutarchus in *ejus cum Demetrio collatione* absque nota prætereundum non censuit. Ægre etiam tulisse populum Romanum Xiphilinus narrat, quod Titius Berenicem in palatio uxoris loco habuerit, ut perinde repudiare eam sit coactus. Porro Livius *lib. 37.* refert, Campanos civitati Romanæ donatos, & a Cenforibus Romæ ceteri coactos, ut sibi cives Romanæ uxores ducere liceret, petiisse, & si qui prius duxissent, ut habere eas sibi liceret, utque ante eam diem nati justî sibi liberi heredes

heredesque essent. Ac utrumque eis indultum esse. Porro quamvis alias connubio interveniente liberi patrem sequantur, non interveniente, matris conditioni accedant *l. 24. de statu hom.* exceptio tamen erat in eo, qui ex peregrino & cive Romana nascebatur, nascebatur enim peregrinus, quoniam lex Mensia ex alterutro peregrino natum deterioris parentis conditionem sequi jubebat. Ulpianus *tit. 5. §. 8.*

aaaa) Latinorum & civium Romanorum differentia Latinorum & civium Romanorum differentia sub Justiniano plane sublata. jam tempore Justiniani pene exoleverat; si quid reliquum fuit, ipse Justinianus id penitus sustulit, constitutione edita de latina libertate tollenda. Vid. dicta de usu pract. *distinct. inter ingenuos & libertinos cap. 1. §. 25. ad finem.* ubi etiam de constitutione Antonini *l. 17. de statu hom.* quaedam annotata invenies §. 33. *lit. 1.* Et sic intelligo illud Prudentii (qui seculo quarto vixit) *lib. 2. contra Symmachum.*

Distantes regione plagæ, divisaque Ponto,
Littora conveniunt, nunc per vadimonia ad unum
Et commune forum, nunc per commercia & artes
Ad coetum celebrem, nunc per genialia fulcra.
EXTERNI ad jus connubii. Nam sanguine misto
Texitur alternis ex gentibus una propago.

Non, quasi eo tempore jam exoleverit prohibitio conjugii inter civem & peregrinum, ut vult Brissonius *d. p. 103.* Non vero differentia inter cives & peregrinos. sed quod illi *externi*, qui ante constitutionem Antonini peregrini fuerant, jure civitatis impetrato nomine antiquo adhuc nonnunquam fuerint denotati. Scilicet parallelum plane illis versibus Prudentii est epigramma Rutilii Nummatiani in illam constitutionem Antonini.

Fecisti patriam diversis gentibus unam.
Profuit injustis, te dominante, capi.
Dumque offers viæ proprii consortia juris,
Urbem fecisti, quæ prius orbis erat.

Hinc & Justinianus dicit Antoninum eos, qui vocentur peregrini

H

regrini ad Romanam ingenuitatem deduxisse. Novella 78. cap. ult. ubi vide Dion. Gothofr. Confirmat sententiam nostram, quod inde adnotavit Brissonius *d. l.* scilicet a provincialibus, cujusque ordinis aut loci essent, conjugia contrahi cum Barbaris prohibuisse Valentinianum & Valentem *in l. un. Cod. Theod. de nupt. gentil.*

Sub Justiniano non licita conjugia cum ancillis,

Dos ab ancilla data potuit usucapi.

Annon & ipsa ancilla mediante matrimonio? Et num ad hunc casum forte respexerit Gellius l. 3. c. 2.

Negatur, quia adest res vitiosa & deficit justus titulus.

bbbb) Nescio enim, quid Dionysium Gothofredum moverit, ut in notis *ad l. 3. C. de incest. nupt.* scriberet. *Hodie connubium cum ancilla esse potest. Novell. 78. c. 1. Nov. 117. cap. 6.* Tantum enim adest, ut in dictis novellis quicquam dicatur de licentia conjugii cum ancillis, ut potius contrarium ibidem statuatur. Cæterum *ex l. 3. Cod. de incest. nupt.* patet, Constantinum M decurionibus conjugia cum ancillis alienis non solum interdixisse, sed & gravissimis pœnis, damnationis in metallum, deportationis, confiscationis bonorum & aliis coercuisse, ad quam legem vide Commentarium Jacobi Gothofredi *ad lib. 12. Cod. Theodof. tit. 1. l. 6. tom. 4. p. 350.* Quidsi vero ancilla aliena dotis nomine pecuniam viro tradiderit, eam quidem viri facere non potuit, sed tamen potuit eadem dos a viro positis terminis habilibus usucapi, de quo videri potest *l. notabilis 67. de jure dorum.* Annon & ipsa ancilla aliena in matrimonium ducta usucapi poterat annuo usu, uti alix res mobiles? Quod si verum esset, haberemus casum evidentem & minus dubium, ad quem respexerit Gellius *lib. 3. c. 2.* in loco illo obscuro, de cujus sensu supra latius egimus *lit. k. n. 17. & 18. & 11.* Etenim hic initio adest objectum consuetum usucapionis ancilla aliena, adest tempus lege olim definitum, usucapio annua, adest bona fides, quam in marito præsupponimus. Sed neganda nihilominus est quæstio proposita. Quia deficiunt alia duo usucapionis requisita. Si enim anno usucapienda esset res mobilis, requirebatur, ut non adfit res vitiosa, id est, furto ablata. Notum vero est ex primis juris principiis, servum & ancillam sui ipsius furtum facere.

facere. Quodsi dicas, etiam supponendum esse, ancillam, quæ in matrimonium liberi hominis venit, fuisse in bona fide *argumento d. l. 62. de jure dotium* in verbis: *scire sciat, se ancillam esse, sive ignoret*; responderem, casum hunc concipi non posse, quomodo ancilla aliena, quæ alii nupsit, ignorare potuerit, se esse ancillam. Sed quodsi tamen & hoc ponamus, (etsi moraliter sit impossibile,) deest tamen justus titulus. Nunquam enim matrimonium fuit justus titulus ad acquirendum dominium habilis. Imo etsi quis ancillam alienam alio justo titulo, bona fide, annua possessione acquisivisset, acquisivisset tamen, ut ancillam. At ne quidem cum propria ancilla justum est matrimonium, sed nullum. Ergo certum est, de hoc quidem casu non posse intelligi Gellium *d. l.*

§. XVIII.

Porro qui justas volebant contrahere nuptias (5) *Cessans prohibitio sanguinis: non vero cessat inter parentes & liberos.* debebant considerare, an licitæ essent nuptiæ & non prohibitiæ ob proximitatem sanguinis. Debeant igitur abstinere intuitu cognationis a conjugiiis parentum in infinitum, tales enim nuptiæ erant nefariæ & incestæ. *cccc*

cccc §. 1. *f. h. r. l. 53. ff. de R. N.* De liberis nihil discretis verbis in thesi expressum, quia jam sub illa prohibitione latent. Cæterum quod hic dicitur *in infinitum* id moraliter & civiliter intelligendum est de casibus dabilibus, non metaphysice abstrahendo a dabilitate casuum. Cui enim usui talia discerentur aut docerentur. Unde ultra personas hic ab Imperatore expressas, patris & matris, avi aut avix, vix ac ne vix quidem [quæstio in praxi] occurret. Idem repetendum erit in regula de prohibitione personarum, quæ sibi sunt parentum & liberorum loco.

§. XIX.

Similiter in infinitum prohibitiæ erant nuptiæ *Item inter personas, quæ sibi sunt parentum & liberorum*

*funt paren-
tum & libe-
rorum loco.*

rorum loco in infinitum, scilicet in consanguinitate parentum fratres & sorores, & fratrum vel sororum filii, filia, nepotes, neptes; in affinitate mariti & uxoris parentes & liberi, id est, socrus, noverca, privigna, nurus &c. *ddd*)

Ratio denomi-
nationis.

ddd) § 3. 5. 6. 7. *Instit. h. t.* Parentum autem & liberorum loco esse personas illas, quas in thesi definivimus ut ipse Imperator discrete asserit *d. s. 5. 6. 7.* sic etiam ex natura rei facile intelligitur, sunt enim parentum nostrorum sanguine proximi, quibus post parentes reverentiam maximam debemus. Unde & Festus dixit: materteram dici, quasi matrem alteram. Et in Levitico affertur ratio prohibitionis quod sint parentum proximi. Dixerat equidem Tribonianus in *s. 1. h. t.* ipsos parentes & liberos esse etiam parentum & liberorum loco, sed nimis impertinenter & maxima incuria loquendi. Cum enim observaret, Gajum suum in *l. 53. de R. N.* dixisse, quod nuptiæ consistere non possint inter eas personas, quæ in numero parentum & liberorum sint, cujuscunque gradus sint, in infinitum, putavit idem esse, sive diceret in numero parentum esse, sive loco parentum. Similis incuria loquendi occurrit in §. 3. ubi eam proponit regulam: *Cujus filiam ducere uxorem non licet, ejus nec neptem permittitur.* Subintelligendum enim est: *ob respectum filiationis.* Alias regula fallit. Nam avi mei filiam ducere nequeo, poteram tamen ducere jure Romano neptem, quia non prohibita erant nuptiæ inter fratrum & sororum liberos §. 4.

Incuria Tri-
boniani, pa-
rentes dicentis
esse parentum
loco.

Item in regula
§. 3. hic.

hic. Sed annon etiam parentum & liberorum loco in affinitate sunt amita aut matertera uxoris, item patruus & avunculus mariti, aut mariti vel uxoris ex fratre vel sorore nepos vel neptis? Ita quidem videbatur dicendum, quia hæ personæ sunt marito vel uxori parentis loco, cum autem maritus & uxor per conjunctionem corporum una caro fierent, videbatur utique dicendum esse, æque marito

An v. g. ux-
oris amita &
matertera,
item ex fratre
vel sorore ne-
ptis, etiam
marito sint pa-
rentum, aut
liberorum lo-
co?

60

prohibendam fuisse amitam aut materteram uxoris, & uxoris ex fratre vel sorore neptem, ac prohibitæ erant focrus & privigna, item uxoris soror; quia haud dubie in his nuptiis primaria ratio fuerat illa unio mariti & uxoris. Sed his tamen non obstantibus dicendum videtur, Jure Romano tam ante Justinianum, quam Justiniano, pro licitis habita fuisse conjugia ejusmodi, quia nusquam leguntur fuisse prohibita. Diligentia laudabili ex omni antiquitate Romana collegerunt casus prohibitarum apud Romanos ob consanguinitatem vel affinitatem nuptiarum Brissonius *de jure connubiorum* p. 196. usque ad p. 225. Franc. Hotman. *de ritu nupt. & matrim. cap. 5. & 6.* Huberus *Part. 1. digress. l. 2. cap. 17. usque ad 22.* Sed tamen nihil ibi deprehendere potui de prohibitione illarum nuptiarum. Adde omnino edictum Diocletiani apud Autorem *collect. leg. Mosaic. tit. 6. in versic. cum quibus autem personis.* Quomodo autem hæc licentia conciliari possit cum reliquis prohibitionibus, affinitatis intuitu factis, ipsi Romani viderint. Porro, etsi de jure Justiniano nullum sit dubium, conjugia æque cum fratris quam sororis filia esse prohibita §. 3. *hic. l. 17. C. de nuptiis.* Quid est tamen, quod in ipso edicto Diocletiani (unde desumpta est *d. l. 17.*) illa prohibitio non legatur, sed saltem sororis filia fiat mentio, imo quod disertis verbis Ulpianus apud Autorem *collat. leg. Mosaic. d. tit. 6.* asserat: *nunc autem ex tertio gradu licet uxorem ducere, sed tantum fratris filiam, non etiam sororis,* unde & Paulus & Papinianus *ibidem* tantum sororis filia mentionem faciunt, in recensitione prohibitarum nuptiarum? Nimirum hæc habemus iterum aliud exemplum non bene coherentium ubique principiorum juris Romani. Olim equidem ante tempora Imperatoris Claudii conjugia cum fratris filia fuisse pro incestis habita probat epigramma Catulli:

Aufilena viro contentam vivere solo

Nuptiarum una est e laudibus eximiis.

Sed cuius quamvis potius succumbere fas est,

Quam matrem fratres efficere ex patruo.

Postea vero, cum Claudius Imperator Agrippinam fratris filiam duceret, a Senatu decretum efflagitavit, quo ejusmodi matrimonia justa pronunciata sunt, unde & Antoninus Philos. Imperator filiam suam Lucillam fratri despondit. Atque hæc licentia duravit usque ad Constantini & Constantis imperium, qui primi capitis penam illi incestui imposuerunt *l. 1. C. Theod. de incest. nupt.* ex qua legem Diocletiani *17. C. de nuptiis* interpolavit Tribonianus.

Extensio respectus parentelæ & filiationis ad sponsas & privigni uxorem, &c.

Vide Autores citatos a Fr. Hotmano *de R. N. cap. 5. p. 418. seq.* Briffon. *de jure connub. p. 206. seq.* Denique extendunt JCI honestatis intuitu respectum parentelæ & filiationis ad sponsam patris & filii & ad filiam uxoris, quam post divortium ex novo marito susceperat. §. 9. *hic. l. 12. §. 1. 2. 3. de R. N.* Et porro ad uxorem privigni & vitricum, ad novercam & privignæ maritum *l. 15. eod. l. 4. §. 7. de grad. & affin.*

§. XX.

Item inter fratres & sorores & personas, quæ fratrum & sororum loco sunt.

Prohibitiones de viri fratre & uxoris sorore.

Liberi mariti & uxoris ex

Porro sunt nuptiæ prohibitiæ inter fratres & sorores, & qui in affinitate sunt fratrum & sororum loco, frater mariti intuitu uxoris, & uxoris soror intuitu mariti. *eeee*)

eeee) De fratribus & sororibus agit §. 2. *hic. de viri fratre & uxoris sorore* testantur leges Codicis *l. 5. & 8. C. de incest. nupt.* ut mirum sit, cur in institutionibus ejus prohibitionis mentionem non fecerit Justinianus, cum tamen Gajus in institutionibus *lib. 1. tit. 6. §. 2.* inter has personas interdicta esse conjugia memoraverit. Adde Oiselim *ad illum locum Gaji p. 75. seq.* Quamvis olim non defuerint exempla Tarquinii Superbi & Marci Crassi cum fratre uxoris, & Honorii Imperatoris cum uxoris sorore nuptias facientium, de quibus vide Briffonium *de jure Connubiorum p. 209. seq.* Non vero fratrum & sororum loco

loco sibi esse censentur mariti filius ex alia uxore, & uxoris filia ex alio marito vel contra, unde recte matrimonio junguntur, etiam si fratrem aut sororem communem habeant. §. 3. h. t.

§. XXI.

Obtinerunt vero prohibitiones hactenus memoratae etiam in agnationibus adoptivis, & quidem intuitu eorum, qui in adoptione parentum & liberorum loco sunt, etiam post emancipationem. Quin & serviles cognationes & affinitates post manumissionem impedimento fuerunt nuptiis, an non & ante manumissionem contubernio? (ffff)

(ffff) De adoptionum prohibitionibus agit imperator §. 1. 2. 3. 5. h. t. Adde ex Pandectis l. 23. de adopt. l. 12. §. 4. l. 14. pr. & §. 1. l. 17. l. 55. de R. N. de servilibus cognationibus & affinitatibus §. 10. hic. l. 14. §. 2. 3. eod. Dico autem agnationibus, quia per adoptionem contrahitur saltem agnatio non cognatio, nec affinitas d. l. 23. de adopt. d. l. 12. §. 4. de R. N. Nec obstat d. l. 55. eod. Ubi Gajus: *Patris mei adoptivi matrem aut MATERTERAM, aut neptem ex filio ducere non possum.* Cujacius lib. 23. obs. 36. putat, in variis lectionibus olim ad vocem *Matrem* a quodam Glossatore ad marginem positum fuisse *Materteram*, atque sic ab alio postea hanc variam lectionem textui fuisse insertam, ita: *Matrem aut materteram*; cum tamen haud dubie legendum sit *matrem* omissa voce *materteræ*. Nam hunc sensum esse Cujacii ostendunt antecedentia & consequentia, etsi in ipsa citata observatione vitiose impressum sit: *retinendam tantum eam esse, quæ habuit materteram, non etiam matrem.* Franciscus Hormanus lib. 12. obs. 9. majori cum verosimilitudine putat ex incogitantia describentis hic scriptum esse *Materteram pro Amitam*. Etenim notat, ex eadem incogitantia vocem *Materteram pro Amitam* irrepisse apud eundem Cajum & eund.

Similis prohibitio intuitu adoptionis & servilium cognationum.

Probatio thesicos.

Per adoptionem saltem agnatio contrahitur. Explicatur l. 55. de R. N.

Emendatur Cujacius.

cund. ipsius ad edictum librum in *l. per adoptionem 17. in fine ff. de R. N.* ubi pro *Amitam* ineptissime & Accursiani & pervulgati omnes libri *Materteram* habuerint, donec Haloander primus hunc errorem sustulerit, cui postea Florentini libri autoritatem addiderint. Etsi vero uxor patris adoptantis nec cognata sit filii adoptati, nec noverca seu affinis, & idem etiam de uxore filii adoptati intuitu patris adoptantis dicendum sit, tamen in materia nuptiarum habentur parentum & liberorum loco, sive quasi cognatos sive quasi affines eos appellare velis & nuptiæ etiam post emancipationem inter tales personas prohibitz sunt: *dictis textibus inst. & Pand.* Quod denique serviles cognationes & affinitates attinet, de iis præter textus jam ab initio citatos etiam agit Pomponius *l. 8. de R. N.* Fit autem in illis textibus mentio matris, filix, sororis, & sororis filix intuitu cognationis, in affinitate vero novercæ saltem & nurus. Unde dubitare liceret, an etiam fratris uxor, vel uxoris soror hic prohibita sit? Quod tamen videtur dicendum, argumento *d. l. 14. §. 3. de R. N.* in verbis: *Cum enim cognatio servilis intelligitur, quare non & affinitas intelligatur?* Cæterum utrum recensitz cognationes & affinitates serviles etiam durante servitute impedimento fuerint contubernio servili, dubitare licet; etsi glossa ad dictos textus videatur ad affirmativam inclinare. Id quidem facile credo, non permissum fuisse a dominis in linea recta cognationis, & inter fratres & sorores contubernium. Cæterum cum inter servos & ancillas nullum fuerit matrimonium, nulla fides conjugalıs, adeoque nullum etiam adulterium, (in sensu civili,) sed arbitrio mero dominorum hæc res fuerit relicta, extra curam videlicet legum & magistratum, puto etiam durante servitute non omnes prohibitiones nuptiarum inter liberas personas fuisse in contuberniis servorum observatas, aut certe incestuosas cohabitationes contuberniorum, intuitu legum & magistratum, fuisse impunes.

§. XXII.

Quinam in adoptione parentum & liberorum loco sint.

An etiam in servilibus affinitatibus prohibita fratris uxor & soror uxoris?

An serviles cognationes impedimento fuerint contubernio?

§. XXII.

Traditis regulis de prohibitione nuptiarum *Recte Justinianus omisit tractatum de gradibus & affinibus.* ob cognationem & affinitatem, perspicuis sane & intellectu facilibus, non opus erit immiscere doctrinam de gradibus & affinibus, quam recte Justinianus ad caput de successione retulit, cum illæ regulæ intelligantur sine ulla computatione graduum. *gggg*).

gggg) Nam parentes & qui parentum loco sunt, tam in consanguinitate quam affinitate, prohibentur in infinitum, id est, quocunque gradu fuerint, fratres autem & sorores sine computatione graduum facile intelliguntur. Similiter & illi qui fratrum & sororum loco sunt. Ulterius autem prohibitiones Juris Justiniani non extenduntur. Quod autem commendatores communiter ad hunc titulum immiscere soleant doctrinam de consanguinitate, affinitate, agnatione, cognatione, generibus affinitatis, lineis, gradibus, eorumque computatione, ratio est, quod sub prætextu interpretandi jus Romanum misceant quadrata rotundis, tradita Juris Canonici, & inde orost mores nostros cum jure Justiniano. Unde hæc doctrina vel remittenda ad caput de successione, vel ad expositionem juris Canonici, aut si mavis Juris publici ecclesiastici, per ea quæ notabimus capite sequenti.

§. XXIII.

Quod autem ultra istas regulas prohibitio nuptiarum non fuerit extensa, vel exinde patet, quod *Ultra illas regulas nuptiarum fere perpetuo fuerint licitæ, pietæ non prohibita.* etsi prope sint instar fratrum & sororum, *bbbb*) & quod inter personas, quæ nec cognatæ, nec affines sunt, nuptiæ non prohibita fuerint, etsi confusio nominum & respectus mutuus quasi parentelæ & filiationis inde orta sit. *iiii*)

I

bbbb)

Nuptiarum
cum conso-
brinis licentia.

Respondetur
ad locum ob-
stantem Plu-
tarchi.

Et Taciti.

Consensus
Patrum ecclē-
siæ

bbb) Exempla nuptiarum cum cosobrinis apud Romanos, Ligustini apud Livium, Cluentii apud Ciceronem, Bruti item & Marci Antonini philosophi, item Servii Tullii filiarum cum consobrinis, denique ante urbem conditam Turni & Lavinix exhibet Robertus Sharrok. *in judiciis de variis in continent. speciebus circa finem p. m. 182. seq.* Præter §. 4. *Inst. b. i.* huc spectant ex pandectis l. 3. & l. 67. §. 1. *de Ritu Nupt. l. 23. & 24. de condit. instit. ex Codice l. 2. de instit. & subst.* Nec obstat, quod Plutarchus dicat *quæst. Rom. 6. antea non moris fuisse jungere sibi consobrinas, sed postea lege lata id permillum esse, cujus occasionem ipse hanc recenset, quod vir tenuibus facultatibus, cætera honestus & præ cæteris plebi gratiofus consobrinam orbam divitem in matrimonio habuerit, ac ita locuples factus fuerit. Accusatum vero propterea populus remissa causa cognitione statim absolverit decreto facto, ut omnibus liceret ducere consobrinas, superioribus tantum gradibus prohibitis. Hic enim, nisi me omnia fallunt, Plutarchus non hoc vult, prohibitas ante hanc legem fuisse nuptias cum consobrinis, sed saltem raro usurpatas, ex erroneo conceptu vulgi, ac si prohibita essent, donec lege lata licentia harum nuptiarum declararetur. Et hinc est, quod causæ cognitione populus non esse opus putaret in illa accusatione, quia videlicet nulla lex prohibens aderat, aut nulli mores prohibitiivi. Juvat hanc expositionem locus Taciti *Annal. XII. cap. 6.* ubi Vitellius dicit *conjugia consobrinarum DIU IGNORATA, tempore addito percrebuisse. Non dicit Lege prohibita, sed ignorata; de lege prohibitis enim statim ante hæc verba præcesserat. Dissentit Huberus Part. 1. digress. lib. 2. cap. 22. p. 156. ignorata, per improbata explicans, & modo memoratum Plutarchi locum, loco probationis adjungens. Nec patres ecclesiæ ante Ambrosium putarunt nuptias consobrinarum ad incestas & prohibitas esse referendas, ut ex Athanasio, Epiphania & Hieronymo probavit Sharrok*
d. l. p.*

d. l. p. 203. seq. Circa annum Christi 380. Theodosius M. ^{Prima prohibi-} instinctu ut videtur Ambrosii primum nuptias ejusmodi ^{bitio Theodo-} sine venia ab Imperatore impetrata contrahi vetuit, id ^{si.} quod postea repetierunt imperator Arcadius & Honorius ^{Sed non di-} circa annum 391. Sed paulo post anno 1405. iidem impe- ^{durans.} ratores leges omnes sustulerunt contra patruelium & consobrinorum nuptias antea latas. Et quamvis Augustinus *de Civ. Dei lib. 15. c. 16.* legem Theodosii videatur excusare, quod *conjugium cum consobrina PENE CUM SORORE* fieri visum fuerit, ipse tamen fatetur, tales nuptias lege divina haud esse prohibitas. Quare post ultimam Honorii & Arcadii legem res in statu illo licentiae mansit, usque ad Imperatorem Justinianum, cujus sententiam Theophilus in paraphrasi graeca invertit pro temporum suorum ratione negando id quod Justinianus affirmavit, quod pariter & Anianus epitomator Institutionum Gaji fecit. Videantur Scharrek d. l. p. 195. seq. Fr. Hotmannus *de ritu nupt. c. 7. p. 437.* Jac. Oisfelius ad *lib. 1. Inst. Gaji tit. 6. p. 74. seq.* Huberus d. *lib. 2. cap. 22.*

iiii) v. g. Si mulier altera alterius filio nupserit, nam qui ex his masculi nati fuerint invicem patruum sunt, quae feminae invicem amitae: Item masculi feminis similiter patruum, feminae illis amitae. Si vir & mulier, ille filiam ejus duxerit, illa filio ejus nupserit, qui ex patre adolescentis nati erunt, ex matre puellae natas fratris filios & avunculos, illi eos patruos & sororis filios appellabant. Si duo viri alter alterius filiam duxerint, qui ex his masculi nati fuerint invicem avunculi, quae feminae, invicem materterae erunt. l. 10. §. 14. *de gradib. & affin.*

Corruptio
sententiae ju-
stiniani per
Theophilum
& Gaji per
Anianum.

Exempla con-
fusionis nomi-
num parente-
rum & filiationis
sine prohibi-
tione.

§. XXIV.

Prohibitum etiam erat jure Romano, ne quis ^{(6) Ut unus} simul duas uxores haberet. kkkk) De prohibitione ^{uni junga-} enim, ne foeminae simul haberet duos maritos, non ^{tur.} attrinet

attinet monere quicquam, cum ea prohibitio juris gentium sit. III)

Probatio the-
seos.

kkkk) §. 6. & 7. *Inst. h. t. l. i. in fine l. quid ergo* 13. §. 1. *de his qui norant. infam. l. cum qui* 18. C. ad L. *Jul. de adult. l. 2. C. de incest. nupt.* Huc etiam pertinet casus, cujus meminit Crassus apud Ciceronem *lib. 1. de Oratore de patrefamilias* qui ex Hispania Romam venisset, cum uxorem prægnantem in provincia reliquisset Romæque alteram duxisset, & postea inestatus fuerit mortuus. Primum ex Romanis Antonium duas in matrimonium mulieres habuisse Plutarchus scriptum reliquit in *collat. Demetrii & Antonii*. Postea Valentinianus lege sanxit, ut cuilibet duas simul uxores habere liceret ut refert Socrates *lib. 4. hist. eccles. c. 30.* ut scilicet proprii facti turpitudinem amoliretur. Sed nec ea lex postea observata. Conf. Brisson. *de jure connubiorum p. 235. seq.*

Factum Veleu-
ziniani & lex
pro licentia
bigamis.

Fabula de Pa-
pirio prætex-
tato.

III) Nota est historiola de Papirio prætextato (apud Gellium *l. 1. C. 23.* ex quo eam repetit Macrobius *lib. 1. Saturnal. c. 6.*) qui videlicet matri persuaserat, deliberatum esse in senatu, utrum unus vir pluribus mulieribus, an una mulier pluribus viris matrimonio jungi deberent. Alibi jam monstratum est, fabulam esse. Vide Disput. *de nevīs Jurisprud. Romanae* *ib. 1. §. 2.* ubi simul ostensum, quod jam Polybius *lib. 3. c. 20.* eam tacite perstrinxerit. Quem Polybii locum si inspexisset Bailius, forte non laborasset, in defendenda facti hujus verosimilitudine in *Diction. Crit. voce Papirius*. Quamvis & ipsius rationes sint valde imbecilles. Ipse fatetur, Macrobbii autoritatem esse exiguam, majorem vero esse Gellii, & adhuc majorem Catonis, ad quem Gellius provocet, & ad quem hic maxime respici debeat, quippe de quo non præsumendum sit, quod in re maxime seria ludere voluerit. Sed decepit haud dubie Bailium communis sed erronea persuasio, de Catonis huius Censorii insignibus virtutibus, quam tamen alibi jam destruxi in *dissert. de judicio seu censura*

Respondetur
Baylio dissen-
senti.

sansura morum c. 3. §. 7. Ut taceam, quod jam ipse Bailius ad marginem notaverit: Catonem non semper a jocis alienum fuisse, item, quod Gellius provocet ad Catonis Orationem quandam ad milites habitam. At Oratorum scopus cum sit persuadere, uti Poëtarum delectare, non alienum etiam ab Oratoribus est fingere, si scopum suum fictionibus obtinere possint. Neque exempla deerunt ex historia Græca vel Romana, ubi Oratores per fabulas apertas scopum istum obtinuerunt.

§. XXV.

De reliquis prohibitionibus ad pandectas videndum. *mmmm*) Id saltem hic notasse sufficiat, quod nuptiæ, quæ non observatis requisitis hætenus memoratis celebratæ fuerint, omni juris effectû intuitu juris conjugalis, patriæ potestatis, dotis, donationis propter nuptias fuerint destitutæ, ac liberi pro spurii habitî. *nnnn*) Prohibitæ vero & incestæ nuptiæ insu-
per graviori pœna fuere notatæ. *oooo*)

mmmm) Ipse enim imperator eo remittit §. ii. hic. Unde nec opus est hic inquirere in earum rationes, & cur videlicet Senator jure Romano libertam, præfes provinciam, tutor pupillam, raptor raptam, susceptor quam ex baptismo suscepit, matrimonio sibi jungere non poterint. Vid. interim Hoppe in *Comment. ad Inst. d. §. ii.*

nnnn) §. 12. hic. l. 5. C. de LL. l. 3. de jure dot. l. 20. C. de do-
nat. ante nuptias l. 4. C. de incest. nupt. Spuriorum autem ap-
pellationem deducit Tribonianus d. §. 12. a græca voce
sationem denotante, pro more parum acute, & non ap-
plaudentibus Criticis vel Grammaticis. Verosimilior
conjectura Plutarchi, vel quod græcam denominationem
σπυριος, *Sine patre*. Latini per notas S. P. scribentes, nota
vero SP. nomen proprium *Spurii* denotantes occasionem
inepto scribæ dederint, ut pro eo, qui sine Patre S. P.
esset, *Spurium SP.* scriberet, ac sic jocantibus ansam sup-
pedi-

Effectus &
pœna injusta-
rum nuptia-
rum.

Reliquarum
prohibitio-
num ad pande-
ctas remissa-
rum index.

Nullitas inju-
starum nuptia-
rum.
Spurii unde
dicti.

peditaret vulgo quæsitos in posterum spurios appellandi, vel quod Sabini pudendas mulieris partes *σπρόγειον* appellarent. Plutarch. *in problem.* & inde Oiselius *ad Gajii lib. 1. tit. 6 p. 80. seq.*

Pœnzincestarum nuptiarum parum coherenter.

0000) Varia pœnz incestarum nuptiarum recensentur in legibus pandectarum, Codicis & Novellis, eaque parum inter se coherentes. Quas ut aliquo modo concilient DD. variis distinctionibus uti solent, potissimum, an incestus sit contra pudorem juris naturalis, & contra jus gentium, an minus. Conf. Paul. Voet. *ad inst. h. t. §. 1. p. 203.* Sed parum apte, cum JCI Romani non videantur consensisse in applicatione hujus distinctionis ad species prohibitarum nuptiarum. Si potius dicendum quod res est, inconcinne egit Tribonianus, quod pœnas diverforum imperatorum, sæpe ex oppositis principiis politicis ortas, corpori juris inferuerit, acsi simul locum habuerint, aut habere potuerint, de quibus tamen plane aliter sentiendum, si singulæ leges secundum autores & tempora distinguantur. Data sunt ejus observationis specimina jam alibi *ad tit. de his qui sui vel al. jur. sunt, & de patr. potest.* utrobique *cap. 1.* ubi diminutiones juris dominici in servos, & juris patrii in liberos, pariter in jure Justiniano cumulatum adductas, secundum tempora & autores separatæ sunt. Sic e. g. in præfenti dissertatione jam supra lit. *bbbb)* adduximus exemplum plane irregularis & exorbitantis pœnz Constantini M. decurionibus, qui ancillas ducerent, dictas *l. 3. C. de incest. nupt.* quam si conferas cum *l. 6. C. eod. tit.* mitiores pœnas dictantis incestuosis nuptiis, nulla inter illas leges videtur observata proportio. Conf. supra de pœna incestus cum fratris filia, notata lit. *dddd. in fine.* Et quamvis Justinianus in authenticis dictæ legi 6. subiectis pœnas incestarum nuptiarum auxerit; iterum tamen nec ipse Justinianus videretur sibi constituisse, si quis conferat Novell. 12. c. 1. *seq.* & Novell. 89. *cap. ult.* cum Novell. 17. c. 12. & Novell. 134. *cap. ult.* Conf. Wiffenb. *ad auth. incestas*

incestus C. de incest. nupt. Illud jam a plurimis notatum, quod Justinianus gravissime in prima principia moralia impegerit, dum in d. Novell. 89. cap. ult. voluit, liberos incestuosos a parentibus non esse alendos. Nec cogitavit, quod ipse jam in præfat. ad Novell. 12. leges Antecessorum suorum notaverat, quod eos, qui innoxii sint, tanquam peccantes puniverint. Adde Wissenb. ad authent. ex complexu C. de incest. nupt. ubi simul ostendit, ineptas esse communes pro Justiniano defendendo vel excusando ab interpretibus inventas conciliationes.

Etiã intuitu liberorum incestuosorum non alendorum.

CAPUT II. Ulus Practicus Juris Romani in foris Germaniæ.

§. I.

QUæ hæcenus ex Institutionibus de requisitis justarum nuptiarum recensuimus, quatenus ex ratione naturali aut jure gentium desumpta fuere, haud dubie & olim apud Germanos in usu fuerunt, & hodiernum sunt. Quatenus autem ad inventa Romanis peculiaria pertinent, variis ex causis earum vel nullus vel certe vix ullus est usus in praxi Germaniæ, etiam ubi utrobique aliqua convenientia subesse videtur. a)

Requisita justarum naturalium usum habent, non civilia.

a) Nam quatenus in iis, quæ sunt juris gentium convenit praxis cum jure Romano, haud dubie illa praxis est antiquissima, antequam de jure Romano Germani quid scirent, vel scire possent. Quatenus vero etiam in iis, quæ sunt juris civilis stricte sic dicti, est aliqua praxis cum jure Justiniano convenientia, ea tamen non magis poterit pro usu juris Justinianeï quam pro usu juris Turcici allegari, quatenus apertum est, praxin plane

Etiã si praxis & jus Justinianeum convenient.

ne e diversis a Romano fontibus esse derivatam. Exempli loco esse poterunt, quæ infra §. 13. differemus de parentum dissensu a Conistoriis supplendo.

§. II.

Nuptiæ Germanorum jam olim diversa a Romanis.

Probatur ex Tacito.

Atque hujus assertionis variæ possunt reddi causa. Initio, quod mores Germanorum jam tempore Taciti uti in aliis plurimis negotiis, ita etiam in societate conjugali a moribus Romanorum in multis fuere diversi. *b*)

b) Ita enim Tacitus *de moribus German. cap. 18. & 19.* *Severa illic matrimonia, nec ullam morum partem magis laudaveris, nam prope soli barbarorum singulis uxoribus contenti sunt, exceptis admodum paucis, qui non libidine, sed ob nobilitatem plurimis nuptiis ambiuntur. Dotem non uxor marito, sed uxori maritus offert. Interfunt parentes & propinqui, ac munera probant. Munera non ad delicias muliebres quaesita, nec quibus nova nupta comatur, sed boves & frenatum equum, & scutum cum framea gladioque. In hac munera uxor accipitur, atque invicem ipsa armorum aliquid viro offert, hoc maximum vinculum, hac arcana sacra, hos conjugales deos arbitrantur. Ne se mulier extra virtutum cogitationes, extraque bellorum casus putet, ipsis incipientis matrimonii auspiciis admonetur venire se laborum periculisque sociam, idem in pace, idem in praelio passuram ausuramque. Hoc juncti boves, hoc paratus equus, hoc data arma denuntiant. Sic vivendum, sic pereundum, accipere se, que liberis inviolata, ac digna reddat, qua nurus accipiant, rursusque ad nepotes referant. Ergo septa pudicitia agunt, nullis spectaculorum illecebris, nullis conviviolorum irritationibus corrupta. Litterarum secreta viri pariter ac femina ignorant. Paucissima in tam numerosa gente adulteria, quorum poena praesens & maritis permessa. Accisis crinibus nudatam coram propinquis expellit domo maritus, ac per omnem vicum verberare agit; publicata enim pudicitiae nulla venia, non forma, non etate, non opibus maritum invenerit. Nemo enim illic viuis ridet nec corrumpere & corrup-*

corrumpi saeculum vocatur. Melius quidem adhuc ea civitates, in quibus tantum virgines nubunt, & cum spe votoque uxoris semel transigitur. Sic unum accipiunt maritum, quo modo unum corpus unamque vitam, ne ulla cogitatio ultra, ne longior cupiditas, ne tanquam maritum, sed tanquam matrimonium ament. Et mox cap. 20. Sera juvenum Venus, eoque inexhausta pubertas: nec virgines festinantur; eadem juvena, similis proceritas, patres validique miscentur, ac robora parentum liberi referunt.

§. III.

Porro quemadmodum Germani morum suorum tenaciores tuere, quam Romani, ita & in negotio nuptiarum antiquos mores retinuerunt, ut speciminis loco vel in capite illo, quod non uxor viro, sed vir uxori aut sponsæ dotem dederit, testantur fragmenta legum & formularum veterum sub Regibus de stirbe Merovingica. c)

c) Pertinet huc (1) Lex Burgundionum Tit. 12. §. 3. Si puella sua sponte expetierit virum & ad domum illius venerit, & ille se cum illa miscuerit, **NUPTIALE PRETIUM** in triplum solvat. Porro Tit. 34. §. 2. Si quis uxorem suam sine causa dimiserit, inferat ei alterum tantum, quantum pro **PRETIO** ipsius dederat. Denique Tit. 36. Si quis cum parente sua vel uxoris sue sorore in adulterio fuerit deprehensus, **PRETIUM** suum ei, qui est proximus mulieri, quam adulteraverit, prout persona fuerit, cogatur exsolvere. Et si enim in his legibus pretium sæpe denotet mulctam pecuniariam, secundum statum personarum variantem, quæ apud Saxones **Wergeldum** dici solet, uti forte in d. Tit. 36. attamen pretium Nuptiale denotavit dotem, quæ etiam secundum mores illos ac proportionem mulctæ in delictis determinata communiter fuisse videtur. Confer Dufresnium in *Glossario*, voce **pretium**. Similiter in lege Saxonum est tit. 6. de *Conjugiis*. Uxorem ducturus 300. solidos dei Parentibus ejus. Si autem sine voluntate parentum, puella tamen consentiente ducta fuerit, bis 300. solidos parentibus ejus componat. Si vero nec parentes,

Etiam adhuc
sub Merovingi-
cis

Probatum the-
sis ex Legibus
Burgundio-
num.

Et Saxonum.

*nec puella consenserunt, id est, si per vim raptā est, parentibus ejus 300. solidos, puella 240. componat, eamque parentibus restituat. Et mox tit. 8. de Dote. Dotis ratio duplex dicitur fuisse apud Ostphalos & Westphalos, scilicet eo intuitu, utrum dos post mortem uxoris debuerit redire ad mariti proximos, an manere apud hæredes uxoris. Similiter in lege Ripuariorum *titulus 37.* agit de dotibus mulierum, a sponso constituendis, & quod uxor nulla dote ipsi a sponso constituta, si virum supervixerit, 50. solidos in dotem cum tertia parte de bonis constante matrimonio acquisitis vindicare debeat. Item in lege Alemannorum *cap. 55. & 56.* dicitur, quod dotis legitima, uxori post mortem mariti concedenda, consistat in quadraginta solidis, & morgengaba in duodecim solidis. Denique in lege Bajuvariorum *Tit. 7. cap. 14.* jubetur maritus uxorem suam ex invidia dimittens dotem ei secundum genealogiam suam legitime solvere. Huc etiam spectant ex formulis Marculfi secundum editionem Lindenbrogii duæ formulæ dotis *c. 75. & 79.* in quarum utraque dos a sponso sponsæ dicitur constituta secundum legem Salicam, ubi mentio fit in priore, non tantum fundi cum pertinentiis, sed etiam separatim pecorum, & solidorum in auro & argento. Et horum antiquorum morum reliquæ adhuc hodie sunt apud Germanos in dono nuptiali *Wahschak, Morgengabe, Mustheil* &c. Quamvis autem de doctrina dotis tractatio uberius remittenda sit ad titulos pandectarum de dote agentes, interim tamen illud hic notasse sufficiat, quod post jus Justinianum in fora Germaniæ introductum infinitæ confusiones ac jurium incertitudo in quæstionibus de dote ortæ fuerint, quia nimirum Jcti quadrata rotundis applicare, id est, dotem Romanam & dotem Germanicam miscere ausi fuerint.*

§. IV.

Major dicitur

Magis adhuc a moribus Romanorum recesserunt

Item Ripuariorum.

Alemannorum.

Bajuvariorum.

Et ex formulis

Marculfi.

Incertitudo
Juris hodierni
circa dotes
unde orta.

runt Germani sub Pipino & linea Carolinga. Ubi ^{sitas sub Ca-} videlicet constitutum fuit, ut servis etiam matri- ^{rolingis.} monia permitterentur, ut nullæ nuptiæ fierent, nisi dote a sponso sponsæ constituta, & nisi consentiant proximi cognati sponsæ, item nisi benedictio sacerdotalis accesserit. Ac tempore Pipini quidem nuptiæ saltem in tertia generatione fuere prohibitiæ, postea sub Carolingis etiam in quarta, quinta, & sexta. Imo nuptiæ toro ecclesiastico vindicatæ fuere, & Episcopi potestatem acceperunt excommunicandi eos, qui incestas celebraverint nuptias. *d)*

d) Pertinet huc Capitulare Compendiense Regis ^{Probatio the-} Pipini an. 757. ubi capitulum 1. & 2. agit de prohibitis nuptiis ^{seos.} in tertia progenie, tam ratione consanguinitatis, quam affinitatis. Item ex capitularibus Caroli & Ludovici Pii ab Ansegiso Abbate & Benedicto Levita collectis *libri 5. cap. 165.* de excommunicatione incestuosorum; *Libri 6. cap. 133.* quod nullum sine dote & publicis nuptiis fieri debeat conjugium, item *cap. 209.* quod in quarta, quinta & sexta propinquitate carnis non liceat nubere, quia in lege scriptum sit: *Omnis homo ad propinquitatem carnis suæ non accedat &c.* item *cap. 409.* quod juxta decreta canonum incesta matrimonia ab Episcopis emendari debeant. *Libri 7. cap. 179.* ubi circa prohibitionem clandestinarum & incestuosarum nuptiarum additur, quod ex talibus conjugii procreari soleant cæci, claudi, gibbi & lippi, sive alii turpibus maculis adpersi. Repetitur etiam necessitas constituendæ dotis & adhibendæ benedictionis sacerdotalis, sicut in sacramentario continetur. Item *cap. 463.* quod jubet, ut sponsa ab his, qui super eam dominationem habere videntur, uxor petatur, & a parentibus propinquiorebus sponsetur, & legibus dotetur, & suo tempore sacerdotaliter benedicatur, & solenniter accipiatur. Et ut biduo vel triduo orationibus vacent & castitatem custodiant novi conjuges. Et in *additione 3. cap. 54.* quod

fervorum conjugia non debeant dirimi, etiamsi diversos dominos habeant, quia dictum sit, quod Deus conjunxit, homo ne separet. Plura vide in indice Baluzii ad Tom. 1. Capit. sub verbis: *dos, benedictio sacerdotalis, conjugium, nuptiæ, matrimonium.*

§. V.

Hujus diversitatis augmenta & continuatio, usque ad tempora reformationis.

Ab hoc tempore ad reformationem usque religionis, diversi hi Germanorum mores a moribus Romanorum quoad nuptias magis magisque quotidie confirmati fuerunt, postquam in universo orbe Christiano matrimonium pro sacramento fuit habitum, & adeo controversiæ matrimoniales Ecclesiasticæ fuerunt creditæ, quarum decisio ad Politicos non pertineret, neque ex Legibus desumenda esset, sed ex Canonibus, mirum quantum in causis matrimonialibus a jure Justiniano discrepantibus. Ergo Jcti, introducto licet Justiniano jure in Academiis Germaniæ, nec volebant, nec si maxime voluissent, poterant Juris Canonici auctoritatem in causis matrimonialibus turbare aut lo-
comovere. e)

Juris Canonici prævalentia in Germania.

Ejus differentia a jure Justin. in

e) Illustrabuntur hic dicta per ea, quæ alibi fufius de origine, progressu ac auctoritate Juris Canonici demonstrata fuerunt in *Cautelis circa præcogn. Jurispr. Ecclæs. a cap. 18. ad finem.* Quamvis autem ibi duæ sententiæ de auctoritate Juris Canonici præ jure Justiniano in cap. 21. §. 48. seq. fuerint propositæ, una, quæ in omnibus, altera, quæ saltem in quibusdam causis in Germania Juris Canonici auctoritatem prævalere Juri Civili statuit; in recensendis tamen causis illis exceptis (per dicta ibidem §. 50.) posterior etiam causas matrimoniales discrete recenset. Quod autem in causis matrimonialibus maxime differat jus Canonicum a jure Justiniano, partim patet ex jam

jam notatis §. 4. partim constat ex iis, qui juris Civilis & Canonici differentias ediderunt. e. g. B. Strykii *Secl. 1. differ. 7. usque ad 26.* partim etiam apparebit ex mox dicendis.

§. VI.

Porro, quemadmodum post reformationem sua tamen Juri Canonico in genere autoritas præ jure Justiniano mansit, *f)* ita quoad causas matrimoniales, speciales insuper fuerunt rationes, cur juris Justiniani usus a nemine introductus fuerit, vel introduci potuerit. Scilicet serior agnitio, matrimonium non esse sacramentum; *g)* retentio plurimarum conclusionum in consistoriis ex hypothesi de Sacramento matrimonii deducarum; *b)* JCo- rum continuatio pronunciandi secundum jus Canonicum; *i)* Theologorum protestantium fluctans & varians decisio, genuino fundamento destituta, in controversiis matrimonialibus &c. *k)*

f) Quod prolixè refutatis dissentientium argumentis monstratum in dictis cautelis *cap. 22.*

g) Nam in Augustana confessione *art. 13.* de numero Sacramentorum plane non actum. Cum autem Pontificii urgerent, debere Augustanz Confessioni addictos etiam mentem suam super numero & speciebus Sacramentorum declarare, postea in Apologia A. C. *ad d. art. 13.* multis quidem verbis sententiam suam super hac questione declarare voluerunt, sed obscurius tamen, (haud dubie, quod sacramenti vox in sacris literis plane non occurrat, mysterii autem vox ipso Luthero fatente *de capt. Babylon, cap. de matrim.* non occurrat in significato eorum temporum, sed in contrario, non denotans signum rei sacræ, sed rem sacræ, secretam, absconditam,) ut vix mentem eorum percipere possis. Id constat: Apologi- am tres

Rationes varia, cur res in eodem statu manserit post reformationem.

Protestantes pedetentim docuerunt de numero sacramentorum,

am tres species constituere sacramentorum verorum, Baptisma, Cœnam Domini & Absolutionem: Confirmationem vero & extremam unctionem habere pro speciebus spuris. Ordinem & Conjugium putat posse in alio significatu sacramenta vocari, conjugium tamen in illo laxiori significatu non esse demum sacramentum Novi Testamenti, sed etiam veteris. Ipse tamen Lutherus in Catechismo utroque saltem duo sacramenta agnovit, baptismatis & sacrae cœnæ, quamvis in minore etiam instructionem quandam de confessione peccatorum & absolutione dederit. Conjugium autem in minore Catechismo expresse vocat negotium seculare, ein weltlich Geschäft: mox tamen etiam statum conjugalem opus & præceptum divinum. Imo fuerunt adhuc nostro tempore Jcti quidam alias celeberrimi, qui putarunt, Lutherum in fine des Trau-Büchleins conjugium vocasse sacramentum, adeoque Ministris ecclesiarum Lutheranarum contradictorias doctrinas imputaverunt, dum in scriptis & pro cathedra doceant, duo saltem esse sacramenta, & tamen in copulationibus conjugalibus etiam conjugium dicant esse sacramentum. Sed salva res est. Dicit enim Lutherus saltem, *quod Deus in conjugio sacramentum* (seu mysterium) *Jesu Christi & Ecclesia sponsa ejus designaverit* adeoque satis expresse non conjugium seu signum rei istius sacrae & absconditæ, sed potius rem ipsam signatam sacramentum vocavit. Philippus Melanchthon vero *in Locis communibus in articulo de Sacramentis* ita sensit. Si generaliter omne opus præceptum a Deo, cui addita sit promissio aliqua, sacramentum vocari debeat, sacramenta etiam esse orationem, tolerantiam in cruce, elemosynas, & remissionem injuriarum; pariter & conjugium, cum hoc insuper sit imago amoris Christi erga sponsam ecclesiam. Si autem per sacramenta intelligantur ceremoniæ institutæ in prædicatione Christi, tum baptismum, cœnam Domini & absolutionem esse sacramenta, imo & ordinationem ad ministe-

Lutherus in
Catechismo
conjugium
pro sacramen-
to non habuit.

Melanchtho-
nis sententia.

ministerium, non vero confirmationem & extremam unctionem. Contra Martinus Chemnitius in locis theologis, in quibus locos illos communes Philippi explicandos sibi sumsit, *d. artic. de Sacram. Part. 3. p. 143.* manifestum esse ait, duo proprie dicta esse sacramenta, bap-
 tisma & cœnam Domini, simul vero autores Apologiae excusar, quod etiam absolutionem eo retulerint. Idem in Examine Concilii Tridentini *part. 2. p. 3. seq.* hanc sententiam latius defendit, & simul *ibidem* ut & *p. 143. seq.* ostendit, matrimonium non esse sacramentum, & ab illo tempore constanter a Reformatis pariter & Lutheranis doctum fuit, matrimonium non esse sacramentum.

Chemnitii.

b) Duo hic probanda: (1) quod conclusiones ejusmodi in consistoriis protestantium sint rerentæ, quod *peculiari dissertatione* jam præstitit Excellent. Joh. Sam. Strykii. (2) Quibus ex causis id factum fuerit. Hæc vero partim petendæ ex præcedente observatione, quod non statim ab initio reformationis matrimonium ex numero sacramentorum fuerit exemptum, partim ex sequentibus, intuitu tam Theologorum quam JCtorum, qui in consistoriis ad definiendas controversias matrimoniales, ut Judices ab initio reformationis constituti sunt.

Retentio conclusionum de sacramento matrimonii in consistoriis.

i) Hujus vero instituti rationes varix erant. Nam (1) offendebantur JCti Wittebergenfes, Goedenius & Schurffius, quod Lutherus Jus Canonicum publice combusserit. Vide *causelas citatas d. cap. 22. §. 1. & 2.* (2) Non habebant aliam normam, secundum quam in causis matrimonialibus pronunciarent, cum hætenus secundum jus Canonicum in causis matrimonialibus pronunciassent. (3) Videbant, quod etsi Lutherus docuerit conjugium esse negotium mere politicum, tamen de causis matrimonialibus pronunciari solum in consistoriis, quæ primario & præcipua ad definiendas controversias ecclesiasticas erant instituta.

Tam ex parte JCtorum,

A) Theologi enim, postquam cum Luthero rejecif-

Quam Theologorum.

sent jus Canonicum, & tamen multi casus dubii in causis matrimonialibus occurrerent, sæpius consulebantur in rebus dubiis, ad casus conscientiarum relatis, tam a Principibus, quam a privatis. Nam cum in Papatu Theologi omnes pene controversias ex jure naturali & gentium definiendas, sub prætextu directorii conscientiarum ad se traxissent, reformatione instituta, justum videbatur, ut de ejusmodi negotiis etiam consulerentur Theologi Evangelici. Hinc etiam in controversiis de justis bellorum causis consilia ab illis petebantur. Et jam Sarcerius anno 1553. corpus juris matrimonialis edidit, in quo collecta sunt consilia Theologica de causis matrimonialibus non omnino consentientia ubique. Etenim de norma certa inter ipsos non erat conventum. Jus Canonicum erat rejectum. Jus Justinianicum non erat aptum, neque id etiam erant edocti. Jus Mosaicum ob permisam polygamiam & divortiorum licentiam etiam pro norma universali non poterat assumi. Disciplina juris naturalis nondum erat exulta. Ergo quid facerent aliud, quam ut quilibet pronunciaret secundum dictamen rationis sæpe dubix, sæpe hæsitantis aut certe fundamento genuino destitutæ, & plerumque autoritate Patrum Ecclesiarum, qui & ipsi in his causis variabant, subnixæ. Conf. dicta in *differ. de concubinato §. 30. lit. b.*

§. VII.

*De praxi
causarum
matrimonialium hic
paucis agen-
dum.*

Quamvis autem hæctenus dicta satis ostendant, disquisitionem de causis matrimonialibus reservandam esse expositioni juris Canonici vel juris publici Ecclesiastici, licebit tamen hic saltem per modum indicis breviter annotare conclusiones quasdam, ubi nimirum praxis judiciorum nostrorum conveniat cum positionibus Juris Romani in capite præcedente notatis, & ubi differat.

§. VIII.

§. VIII.

Nuptias confarreatas & coemptas l) uti ignorarunt Germani, ita constat, nuptias usuales illas Romanas post introductam necessitatem benedictionis sacerdotalis in nuptiis sua sponte interiisse, adeoque illas nuptias usuales a Germanis nunquam fuisse receptas. m)

Ignorarunt Germani nuptias confarreatas, coemptas & usuales.

l) Ita recte Brissonius *de ritu nupt.* p. 20. refutat eos, qui statuerunt, quasi ex veteribus Romanorum nuptiis per coemptionem manserint vestigia in nuptiis Gallorum, tredecim numerorum numeratione. Recte enim dicit, eum ritum potius derivandum esse ex moribus coloniarum, quæ in Gallias ex Germania migraverint, ferroque & armis sedes occuparint, & in hunc finem recenset leges Burgundionum & Saxonum jam supra *hoc cap. lit. c.* descriptas. Adde quod moribus Germanorum maritus sibi emerit uxorem, at in coemptione Romana verosimile sit, uxorem sibi emisse maritum. Conf. dicta *cap. 1. lit. oo.*

An apud Gallos reliquæ sint nuptiarum per coemptionem?

m) Non obstat, quod etsi Jure Canonico regulariter etiam nuptiæ sine benedictione sacerdotali pro nullis habeantur *cap. aliter c. 30. q. 5.* tamen etiam ex aliis argumentis præsumantur nuptiæ legitimæ, v. g. si duo diu simul habitaverint, instrumenta dotalia confecerint, invicem se conjuges appellaverint, simul vixerint, & concubuerint, in vicinia per decennium pro conjugibus habitati fuerint &c. *cap. illud quoque 11. de præsumt.* Atqui hoc videtur esse ipsam usuale matrimonium Romanorum. Conf. Wissenb. *ad ff. Ex. 45. 1b. 17.* Respondeo enim (1) capitulum illud non loqui de casu, ubi certo constiterit, virum & feminam non esse benedictione sacerdotali publice copulatos, sed ubi saltem probatio hujus copulationis, (quod ob varias causas accidere potest) erat difficilis vel impossibilis. (2) Non est adeo rarum, ut etiam in jure Canonico dentur capitula contradictoria, adeoque etiam

Ad objectionem, quod etiam Jure Canonico admittæ sint nuptiæ usuales.

Responsio.

L

Autor

Autor *d. cap. ii.* in quodam casu speciali aliquid decernere potuit, quod canonibus antecessorum repugnaret. (3) Si maxime loquatur capitulum ii. de casu, ubi constaret nuptias benedictione sacerdotali publice non fuisse celebratas, ipsi tamen Canonistæ respondent, ei capitulo iterum per Concilium Tridentinum (quod necessitatem bened. sacerdotal. renovavit) esse abrogatum. Gonzalez Tellez *ad d. cap. ii.*

§. IX.

Benedictionis sacerdotalis necessitas an hodie sit retinenda?

Porro quod benedictionem sacerdotalem attinet, quamvis certum sit, ejus necessitatem ortum ducere ex falsa hypothese, quasi matrimonium sit sacramentum, *n*) adeoque Jctos etiam protestantes in defensione hujus necessitatis falsas plerumque & arcana Papatus redolentes afferre rationes, *o*) ac propterea etiam extra Imperium Germanicum quibusdam in locis eam necessitatem recte non attendi; *p*) propterea tamen nulla sufficiens adest ratio, abrogationem hujus ritus tamdiu retenti svadendi principi Evangelico, sed poterit idem juste retineri, modo retineatur ut ritus boni ordinis gratia ab hominibus inventus, sepositis istis rationibus papizantibus, *q*)

Wissenbachii acuta infantia contra doctrinam de sacramento matrimonii,

n) Ipsi Pontificii cordatiores hoc agnoscunt. Verba Cajetani adducit Wissenb. *d. Exerc. 33. ib. ii.* Idem Wissenbachius acute refutat Bellarminum, pro assertione, quod matrimonium sit sacramentum, provocantem ad *Ephef. 5. v. 32.* quia scilicet, ibi (in Bibliis vulgatis) occurrat vox *Sacramenti*. Nam inquit, hæc vox etiam occurrat *Apoc. 17. v. 7.* *Dicam tibi sacramentum mulieris & bestia qua portat eam*, atque adeo ex illa ratione inventum esse sacramentum octavum.

o) Id

o) Id latius ostensum ab Excell. Joh. Sam. Strykio de reliquis sacram. in matrim. cap. 3. §. 3. ad §. 17.

p) Vide dissert. de concub. §. 1. lit. d. in fine & §. ult. lit. b.

q) Dn. Stryk d.l. §. 14. Non enim omne, quod vitiosam originem habet, & ipsum vitiosum est. Exempla alia hujus observationis dedi dicta dissert. de concubitu §. 1. lit. d.

§. X.

Quod requisita justarum nuptiarum superiori capite exposita attinet, uti pubertas personarum contrahentium ex fine communi societatis nuptialis ibidem deducta est; ita tamen non omnes puberes statim ad matrimonium contrahendum sunt admit-

tendi: r) nec senibus etiam indistincte permittenda essent matrimonia, s) multo minus Eunuchis, quicquid etiam pro conjugio Eunuchorum afferant quidam ex Theologis & Jctis Lutheranis, quorum rationibus jam satis fuit responsum ab aliis cordatioribus. t) Neque litem tollit distinctio, an quis casu & sine culpa sua Eunuchus factus sit, nec ne. u)

r) Requirit enim decorum juris gentium, ut non solum personæ habiles sint ad generandum, sed etiam ut maritus aptus sit ad alendam uxorem, maritus & uxor, ut polleant prudentia regendi familiam, unde non sine causa justa maturior ætas in quibusdam statutis requiritur. Vide B. Strykii *Uf. Mod. Pandect. ad tit. de rit. nupt.* §. 3.

s) Scilicet si viri majores sexagenariis, femina majores quinquagenariis nuptias inire velint, aut si senex juvenulam, aut juvenis vetulam ducant. Etsi Justinia-

Inhabilitas ad generandum.

Requiritur etiam jure Gentium prudentia regendi familiam.

Conjugia senum Reip. noxia.

nus l. 27. C. de Nuptiis tales nuptias permiserit. vide B. Stryk. d.l. §. 4. Wissenb. ad d. l. 27. C.

1) Vide Hieron. Delphini tractatum de conjugio Eunuchi. Turpe conjugium Eunuchi. Bruckn. decis. matrim. c. ii. Habes hic exemplum doctrinæ de causis matrimonialibus apud nos magis corruptæ, quam apud ipsos Pontificios, qui stupiditatem vel cupiditatem adulandi turpem in defensoribus conjugii Eunuchi jure suo rident. Vide omnino Martini Geieri responsum prudens & cordatum in fine tractatus citati. Et recte Autor ille pseudonymus in præfatione. Novus hic est casus, in orbe Christiano sub protestantium dittonibus plane inauditus, & inter Pontificios quoque inconvetus.

u) Video equidem in *Uf. moderno* §. 4. in fine asseri, Etiam si casu Eunuchus sit factus. principem tale conjugium prævia dispensatione admittere posse, si non sua voluntate & culpa quis ad generandum factus fuerit inhabilis. Sed vereor, ut ista assertio fuerit ad mentem beati autoris. Vide ejus notas ad Brunnem. *Jus Eccles. lib. 2. c. 17. §. 2.* Sufficit enim, quod & hic adfit inhabilitas ad generandum, adeoque nullus adfit finis nuptiarum.

§. XI.

Ufus doctrinae de consensu contrahentium.

Consensum personarum nuptias contrahentium, supra x) juris Gentium esse diximus. Adeoque nullum est dubium, quin in praxi hoc requisitum maxime attendi, nec ad subtilitates juris Civilis aut Canonici respici debear. y) Unde pro nullo habenda conjugia dolo vel metu contracta, etiam si copula sacerdotalis subsecuta sit, z) aut filia non expresse dissenserit, sed copulari se passa fuerit, aa) modo quis metui illato causam justam non dederit, bb) aut metu cessante conjunctione carnali non usus fuerit. cc) Neque in errore attendimus subtilitates juris Canonici, sed nullum matrimonium esse judica-

dicamus, etiamſi circa virginitatem ſponſæ erratum fuerit *dd*) aut circa ſtatum ſponſi politicum. *ee*)

x) *Supra cap. i. §. ii.*

y) Dico reſpici debeat; non quod a Collegiis Juridicis, etiam principum proteſtantium, eo non reſpiciatur. Neque enim diffidendum eſt, ob rationes ſupra §. 6. *hujus capitiſ* indicatas: multa collegia adhuc hodiernum ſequuntur tradita juris Canonici. Et Facultas noſtra, ſi non prima fuit, ſaltem inter pauciſſimas, quæ poſt doctrinam juris naturalis in Germania reſtauratam primum deſipere deſierunt, numerari debet. Atque jam per vicennium & ultra ſubtilitates & nœnias Juris Canonici in multis dereliquit.

Praxis pedetentim Juris Canonici nœnias derelinquens.

z) Ita reſpondimus Anno 1699. matrimonium metu contractum & benedictione ſacerdotali conſummatum eſſe ipſo jure nullum. Et anno 1706 pariter, nullum fuiſſe matrimonium judicavimus, ubi ſponſa doſe ſe finxerat eſſe nobilem & divitem. Vid. B. Strykii *uſum modernum ad tit. de ritu nupt. §. 29. 30.*

Praxis intuitu metus & doli.

aa) Ita reſpondimus Anno 1699. filiam a matre, fratre, vitrico, & Clerico vario metu inductam, ut cum Sempronio ſponſalia iniret, & benedictione ſacerdotali matrimonium conſummaret, nunquam tamen marito conjugaliter cohabitaverat, non fuiſſe factam Sempronii uxorem. vid. *Uſ. Modern. ad tit. de Sponſal. §. 18.* ubi recte notatur, quod Praxis noſtra non ſequatur jus Juſtinianæum, parentibus jus cogendi filiam concedentium, (Confer ſupra *cap. i. lit. kkk.*) ſed potius jus Canonicum, conſenſum etiam filiarum requirentium. Quamvis ex principiis juris Canonici vix illud reſponſum deduci poſſit, non facile permiſſuri, ut ſacramentum matrimonii ob prætextum talis metus reſcindatur, ſed potius, etiam ſequentiſ principiiſ juris Canonici erroneis, ex evidentibus regulis rectæ rationis illa decifio Collegii noſtri profluærit.

Etiam intuitu filiarum.

Quid si cau-
sam dederim
metui?

Si ratihabitio
postea suble-
vata, etiam ra-
cita, per concu-
bitum.

Circa errorem
quomodo di-
stinguendum?

bb) Hinc etiam si quis cum puella in ipsa re venerea deprehensus metum a consanguineis puellæ sit passus restitutionem in integrum habeat, nisi dolo malo decipere puellam intenderit. Conf. Wissenbach. *de R. N. thes. 15.*

cc) *Cap. 2. X. de eo, qui duxit in matrim. cap. ad id 21. de sponsal.* Wissenb. *d. l.* Censetur enim postea quis in libertate constitutus ratihabuisse negotium metu antea initum. Nisi & hic justam presumptionem elidendi causam habeat. Ita in responso Facultatis nostræ de anno 1699. *supra lit. z.* allegato, quærens in specie facti confessus erat, quod nesciret, annon post benedictionem sacerdotalem, ad quam coactus erat, cum sponsa sua concubuerit, necne, addita tamen hac circumstantia, quod cogentes eum vinno adusto inebriaverint; respondimus, hunc concubitum pro ratihabitione nequaquam habendum, sed pro concubitu libidinoso, dolo alterius procurato. Vid. *Uf. Mod. §. 79. p. 96.*

dd) Circa errorem distingue: Vel simplex est, vel conjunctus cum dolo alterius, cum quo contraho. Simplex regulariter debet nocere erranti, nisi aliæ circumstantiæ aliud suadeant. Hic loquimur de errore, cui conjunctus est dolus alterius cum quo contraho. Is vero ex principiis juris naturalis contractum nullum reddit, quia deficit consensus, & dolus innocenti parti non debet nocere, neque opus est distinctione, utrum erratum sit in substantialibus an in accidentalibus contractus. Atque ex hac ratione primario deducenda est praxis consistoriorum nostrorum, non ex eo, quod ea conveniat cum jure Civili, aut lege Mosaica, aut cum moribus aliarum gentium, aut quod virginitas sit qualitas substantialis matrimonii, etsi communiter istæ rationes spuræ soleant adhiberi, etiam a JCtis præstantissimis. Vid. wissenb. *ad tit. ff. de Sponsal. lib. 3. Ziegl. ad Lancel. lib. 2. tit. 12. §. 1.* Adeoque non opus erit, ut simus solliciti, quomodo respondeamus Juri Canonico hic inepte, pro more Gratiani, dissentienti in *cap. unico caus. 20. qu. 1. junct. cap. quemadmodum 25. X. de jurejur.*

ee) Quæ

ee) Quæ praxis iterum repugnat non solum juri Canonico in *d. cap. unico*, sed ex nostratibus etiam illis, qui distinctione utuntur, utrum erratum fuerit circa substantialia aut accidentalia. Ziegl. *ad Lancell. d. l. §. 3.* Schöpff. *ad ff. de divorc. n. 9.* Ita respondimus in facultate, matrimonium esse nullum, cum Nequam falso nomine assumpto & Baronem se mentiens, virginem nobilem deceperat, & ejus cognatos, ut mendacio huic nimis supine credentes virginem ei desponsarent, hæcque post benedictionem sacerdotalem per aliquot menses ipsi conjugaliter cohabitasset. Confer responsum aliud *supra lit. z.* adductum.

Error circa dignitatem aut divitias.

§. XII.

Quod consensum parentum attinet, nullam rursus vel certe exiguum usum habet Jus Justinianum in praxi. Ita plane diversi a moribus Romanis fuerunt & adhuc hodiernum sunt mores Germanorum. Hi enim non solum patris, qui in potestate habet, sed & matris, & avi, si pater desit, etiam si avus non habeat in potestate, imo & ipsius patris, etiam si filius sit sui juris, intuitu feminarum etiam cognatorum, parentibus deficientibus, aliorum, imo & in nonnullis locis tutorum vel curatorum consensum requisiverunt. ff) Quod si parentes non habent iustam dissentendi causam consensum eorum supplet Consistorium. gg) Sin nuptiæ etiam invitis parentibus contractæ consummatæ fuerint benedictione sacerdotali, aut conjunctione carnali, non solent rescindi vel nullæ declarari, sed subsistunt, ita tamen ut parentibus liceat liberos inobedientes exheredare. bb) Sufficit adeo etiam tacitus parentum consensus, in filii etiam nuptiis, ii) & nullum adeo

De consensu Parentum.

adeo usum in praxi habet quaestio an consensus patris praecedere debeat. *kk*) &c. Quae omnia, uti (etiam ubi cum jure Romano conveniunt) nequam juri Justiniano debentur, *ll*) ita nec adscribenda sunt omnia juri Gentium, sed pleraque Juri Canonico, *mm*) nonnulla etiam moribus antiquissimis. *nn*)

Probatum hic
jus Romanum
exiguum ha-
bere usum.

ff) Hinc etiam frustranea est quaestio supra tractata *cap. I. li. iii.* An, si avus in potestate habeat, patris consensus requiratur. Cum apud nos avus nunquam habeat in potestate, de quo latius dicendum *ad tit. quib. mod. pot. patr. solv.* Conf. Wissenb. *ad Pand. de R. N. lb. 13.* Jure Romano porro filius emancipatus poterat sine consensu patris etiam nuptias contrahere, *l. 25. de R. N.* etiam viginti quinque annis minor. Wissenb. *ibid. §. 18.* Adde de consensu matris B. Strykium *Differ. Jur. Canon. & Civil. Sect. 1. diff. 12.* & ejus usum modernum *ad tit. de sponsal. lb. 15.* De consensu tutorum vel curatorum *d. Uf. modern. ibid. lb. 10. u. 12.*

gg) *Ufus Modern. ad d. lb. 17.*

hh) B. Stryk. *differ. 7.* Illud de bened. Sacerdot. ex jure Canonico noviore: Dn. J. S. Strykius *de reliq. Sacram. in caus. matrim. c. 3. §. 43.* Hoc de copula carnali accedente, contra omnem rationem & æquitatem. Idem *ibid. cap. 2. §. 27.* Unde & Sandius refert *Decis. Frisic. Lib. 2. tit. 1. def. 4.* matrimonium sine parentum consensu contractum per subsequutam copulam carnalem non ita confirmari, ut dissolvi a parentibus nequeat. Prolixè contra Concilium Tridentinum, nuptias consummatas contra voluntatem parentum non rescindi volens, disputat Albericus Gentilis *de nuptiis lib. 5. cap. 4. 5. 6. 7. 8.* Et in *cap. 9.* docet, penam exheredationis jam satis antiquam esse. De Luthe-ro refert Seckendorff. *Historia Lutheranismi lib. 3. §. 126. n. 4.* quaedam maxime memorabilia & ad hunc locum, & ad illu-

illustrationem eorum, quæ supra diximus de confusione doctrinæ post reformationem §. 6. *lit. b. i. k.* facientia. Extat rescriptum Electorale ad D. Pomeranum, Pontanum & Melancthonem d. 8. Jan. 1544. datum, in quo refert, Jurisconsultos de Lutbero quæstos esse, quod minaretur, se edito libro resutaturum illos esse; mandat autem, ut illis dicant, si quæ statuissent contra verbum Dei & Augustanam confessionem, ut a talibus posthac desisterent; de iis vero quæ controversa & dubia essent, speciatim in causis matrimonialibus, Theologi & Juriconsulti amice conferrent, & absque detrimento doctrinæ Christianæ a Lutbero propositæ, concordarent, posthabitis legibus Pontificiis: quod si convenire non possent, pronunciari vult ex Theologorum, & illorum ex Juriconsultis, quicum Theologis consentirent, sententia; Lutherum moneri jubet, ut a libro contra Jurisconsultos scribendo abstineret. Sed non multo post d. 22. Jan. Lutherus prolixas ad Electorem literas dedit, & periculum ab ingruentibus sponsalibus clandestinis, si ea pro validis habeantur, ostendit; magnam adolescentum copiam Wittenbergæ esse significat, procaces autem feri puellas, & ultro in hospitia juvenum irripere, amoresque suos illis offerre. Fama ferri, quod parentes filios suos ex Academia revocaturi essent, veriti, ne ad uxores ducendas cogerentur. Se quidem putasse, rescripto Electorali vetitam esse approbationem ejusmodi sponsalium; verumtamen sententia nuper in consistorio publicata confirmationem ejusmodi desponsationis in causa filii cujusdam Casparis Beyeri factam esse. Ea territum se & commotum proxima dominica pro concione severe monuisse, ut in via regia persisteretur, & parentibus solis jus desponsandi liberos assereretur, relictis clandestinis promissionibus, quas pessimum Papatus invennum vocat, a Diabolo suggestum. Tristos inde casus accidere ait, & nuper parum absuisse, quin Melancthonis filius, ejusmodi sponsalibus irretitus in summum dolorem parentis conjecisset. Allegat & alia. Recenset postea verba a se pro concione pronunciata, quibus sponsalia clandestina damnaverit, & in infernum velut precipitaverit. Rogat Electorem propter Deum & animarum salutem, ut sententiam Consistorii, per appellationem in aulam delatam, antequam ad comitia proficisceretur, rescinderet & Rescripto

M

Rescripto

scripto suo hoc Antichristi teterrimum inventum ex ecclesiis provinciarum suarum ejiceret. Improbatur etiam exceptionem Jureconsultis probatam, quod valeant sponsalia, si parentum consensus pro conditione promissioni inseratur; manere enim nihilominus vitium clandestinitatis, & parentes postea variis persuasionibus obtundi, sicut Beyero illi contigerit, vehementer querenti, quod verba quaedam sua captata essent. Hic equidem non actum fuit, ut videtur, de matrimonio consummato, sed de sponsalibus. Sed uti tamen possumus hoc argumento in praesenti causa a minori ad majus. Neque defendemus quidem Jctos contra Lutherum, sed Lutherum Lutheri ipsi saltem opponamus. Ita enim de eo alibi refert Seckend. lib. 2. §. 43. n. 8. Scripsisse Lutherum contra vigorem potestatis parentum, filiorum matrimonia impediendum, cum eos laxè habitos lascivire & incautas feminas fallere permiserint. Ergo non indistincte est improbandum, quod neglecto parentum consensu masculi cogantur adimplere sponsalia, nec etiam indistincte id approbandum; sed ubique ex dictamine rectæ rationis vel leges matrimoniales formandæ sunt, vel his deficientibus istud filium Ariadnæum Jctis est sequendum. Ita jam supra hoc capite lit. 2. & aa. adduxi responsa facultatis nostræ, quod non soleamus attendere bened. sacerdot. si deficient requisita honestatis naturalis. Ita in usu moderno ad tit. de sponsal. §. 16. adducitur aliud responsum facultatis nostræ, ubi pronuntiavimus, rescindenda esse sponsalia invitis parentibus contracta etiam si fuerint jurata. Et adeo nullus dubitarem, rescindenda etiam aut nulla declaranda esse matrimonia per benedictionem sacerdotalem consummata, si ea invitis parentibus consummata fuerint, imprimis in iis locis, ubi talia conjugia sunt lege prohibita, ut Hamburgi. Plura eam in rem vide adducta in Appendice ad disputat. Lipsiensem de validitate conjugii invitis parentibus contracti. Ubi quatuor responsa facultatum Juridicarum Lutheranarum deprehendes, quorum duo priora nobiscum sentiunt, dissentientibus duobus posterioribus.

ii) Ut

ii) Ut adeo nullum usum habeat in praxi quærio juris Justiniani de differentia liberorum patris furiosi aut mente capti, de qua egimus *cap. i. lit. uu.* quia moribus, etiam abstrahendo a Novella Justiniani ibidem adducta patre deficiente reliquorum agnatorum vel cognatorum consensus requiritur.

kk) Quia moribus etiam spurii legitimantur per subsequens matrimonium, ut videbimus suo loco, ubi de legitimationis usu practico differendum erit.

ll) Ita v. g. putant nonnulli, quod, dum hodie suppleant Consistoria consensum deficientem parentum, ubi nullam justam dissentiendi causam habeant, hic occurrat usus practicus *l. 19. de R. N.* Vid. *Ul. Moder. ad tit. de Sponsal. §. 12.* Uti vero *cap. i. §. 16.* ostendimus, ne quidem jure Romano magnum esse potuisse usum practicum illius legis *19.* ita si vel maxime magnus usus practicus ostendi posset, dissentium parentum contrario consensu Consistorii fuisse non attentum, is tamen usus non deducendus foret *ex d. l. 19.* sed ex eo, quod ex principiis Juris Canonici per supra hoc capite notata causæ matrimoniales fuerint pro spiritualibus habitæ. Alia jam quæstio est, an etiam moribus nostris multa exempla possint allegari, quod Consistoria rejecto parentum dissentiu matrimonialia liberorum actu confirmaverint. Sane casus in usu moderno propositus ostendit contrarium, & quamvis Facultas nostra responsio ibi adducto desiniverit, patrem filii debere rationes dissentiendi Consistorio allegare, & Consistorium posse, si non justas habeat, consensum ejus supplere; loquitur tamen responsum nostrum de potentia consistorii non de actu, de quo jam loquimur. Et nescio an hoc responsum multum profuerit querenti, vel prodesse potuerit. Quidsi enim pater a Consistorio justus ut justas causas proferret, provocaverit ad sententiam Jctorum, quod parentes non debeant adigi, ut causas dissentus allegent, circa quam sententiam vide Bidenba-

Ad usum practicum l. 19. de R. N. non esse referendum, quod Consistoria nostra suppleant consensum parentum.

chium & Cothmannum allegatos in citata Appendice p. 1205. Sed hanc quidem litem ego nuncj meam facere nolo.

mm) Per dicta §. 4. 5. 6. hoc capite.

nn) Huc spectant ex loco Taciti supra lit. b. hoc capite adducto, verba: Intersunt parentes & propinqui & muna probant.

§. XIII.

De servorum
& peregrinorum
conjugiis.

Sic etiam moribus nostris nullum habet usum prohibitio juris Romani nuptiarum cum servis aut peregrinis. oo)

oo) Vide B. Stryk. differ. Jur. Civ. & Can. Sect. 1. diff. 10. Uf. Mod. ad tit. de R. N. ib. 1. Non quod servitus sit sublata in Germania, cujus contrarium docui de usu distinct. pers. in liber. & serv. cap. 2. sed quod servi & peregrini sint participes sacramenti matrimonii. Confer supra hoc capite 2. lit. d. in fine.

§. XIV.

De prohibitionibus ob
consanguinitatem & affinitatem.

Quod vero prohibitionem juris Romani quoad consanguinitatem & affinitatem attinet, sunt quidem in usu prohibitiones supra recensitæ, pp) sed non sufficiunt, adeoque neque hic allegare poteris usum practicum Juris Justiniani. qq)

De nuptiis
cum sponsa
patris &c.

pp) Nam quod dispensatio soleat obtineri, si quis sponfam patris vel filii & ita porro ducere velit, praestito prius juramento purgationis, quod cum defuncto sponso nulla conjunctio corporum intercesserit, id nec juri Romano adversatur. Conf. Hopp. ad §. 6. Inst. b. 1. Quod porro idem notat, non in usu esse hodie prohibitionem filiae uxoris, quam post divortium peperit, non eo pertinet, ac si prohibitio apud nos cesset, sed ut ipse se declarat, quod hodie raro casus ejusmodi quasi privignarum occurrant. Unde & idem notandum erit de prohibitionem conjuctionis cum personis adoptione agnatis, quia dicenda ad tit. de adoptionibus ostendunt, adoptionis Romanae hodie nullum usum esse. Quod autem idem arbitratur ad §. 10. Inst. b. 1. prohibitionis de servilibus cognationibus hodie non esse usum, quia servitus sit sublata, falsa ratione nititur, ut modo dictum.

Cum quasi
privigna.

Cum agnatis
per adoptionem.

Cum cognatis
servilibus.

qq) Do.

99) Docuit equidem Lutherus nuptias cum consobrinis esse licitas. Vide Seckend. *d. lib. 2. §. 43. n. 8.* Sed tamen ob rationes initio hujus capituli allatas Jus Canonicum nimis jam radicatum erat in Germania, ut hic Lutheri doctrina novum jus introducere non potuerit. Unde opus est studioso juris, ut ante omnia computationes graduum & varia affinitatum genera secundum doctrinam Juris Canonici intelligat. Etenim hoc jus sub prætextu legis divinæ & universalis, item honestatis & perfectionis Christianæ, revera tamen ad stabilendam firmiter tyrannidem in conscientias, & augendas divitias Cleri ex dispensationibus, regulas suas de prohibitionibus nuptiarum secundum varios cognationum gradus & genera affinitatis proponere & prohibitiones Juris Romani latius extendere solet. Leges Protestantium hac parte mediam viam inter jus Romanum & Pontificium elegerunt, prohibitiones videlicet Juris Romani extendentes, Juris Canonici restringentes, aliaque circa doctrinam de dispensatione in gradibus prohibitis contra tradita juris Canonici immutantes. Sed cum tamen & hæc leges provinciales maximopere variant, & doctrina de potestate dispensandi partim maxima incertitudine opinionum & disputationibus confusissimis laboret, plerumque sola autoritate Theologorum pariter & Juristarum, mire & misere dissentientium, non vero ratione juxta subnixis, non in disquisitione de usu practico institutionum, sed alibi istud doctrinarum chaos evolvendum est.

Juris Canonici
extensio pro-
hibitionum
Juris Romani

Leges & mo-
res Protestan-
tium maxime
variantes.

§. XV.

In eo vero conspirant jus Romanum, Canonicum, & mores hodierni Protestantium, quod non liceat, nec duos maritos, nec duas uxores simul habere, etsi ratio prohibitionis non ubique sit eadem, quam tamen inquirere non est instituti nostri. *rr)*

De Polygamiæ prohibi-
tione.

rr) Saltem id nosse jam sufficiat ex Vinnio in notis

An olim poly-
gamia Francis
permissa? Ne-
gatur.

tis ad §. 6. & 7. hic. Gentes orientales plerasque polygamia deditas, apud occidentales fere monogamiam in usu fuisse. Sed an non olim saltem apud Francos & Germanos polygamia plurium uxorum in usu fuit? Ita quidem videtur dicendum, si quis consideret, ex capitulis Herardi capit. iii. apud Baluz. Tom. I. p. 1293. *Nullus Laicorum plus quam duas uxores habeat. Quod vero extra est, ad adulterium pertinet. Similiter & mulier.* Idem legitur in capit. libro 7. cap. 406. ap. Baluz. p. 113. *Ne quisquam amplius quam duas accipiat uxores, quia jam tertia superflua est.* Unde putavit Dufresnius in *Glossario sub voce concubina*, per uxores hic intelligi concubinas. Locum Dufresnii dedi in *disput. de concubinato* §. 27. p. 53. Sed huic explicationi repugnant verba in capit. iii. Herardi: *Similiter & mulier.* Ergo dicerem potius, ista capitula intelligenda esse de polygamia non simultanea, sed successiva. Notum enim est, secundas aut tertias nuptias olim pro illicitis fuisse habitas.

§. XVI.

De nullitate
& pœnis in-
justarum nu-
ptiarum.

Probatio the-
seos.

Denique nec dispositio Juris Justiniani de nullitate nuptiarum contra prohibitiones legum contratarum, & de pœnis nuptiarum incestarum quoad praxin in viridi est observantia. ss)

ss) Quemadmodum enim jam supra notavimus, parentum dissensum impedire nuptias contrahendas, non autem ubique dissolvere consummatas conjunctione carnali aut benedictione sacerdotali, ita & in prohibitionibus juris humani, idem quoad mores potissimum Protestantium notant Doctores, quamvis incertitudine & variatione maxima, dum iterum mirifice dissentient in doctrina de prohibitionibus juris divini, ob deficientem lapidem lydiū rectæ rationis & sanæ interpretationis. Imo nec pœnæ incestarum nuptiarum, quæ per sacras Imperatorum constitutiones erant irrogatæ, hodie obtinent, sed ex statutis & ordinationibus provincialibus earum variatio hodierna addisci debet. Vide

Hopp. ad §. 12. b. 7.

FINIS.

Halle, Diss., MS T-2

T-A-a

ULB Halle
004 842 391

3

Q. D. B. V.
DISSERTATIO JURIDICA
DE

1713, 240
76

USU PRACTICO DOCTR. INSTITUTIONUM DE NUPTIIS,

QUAM
RECTORE MAGNIFICENTISSIMO
SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO,
DN. FRIDERICO WILHELMO,
PRINCIPE BORUSSIÆ, MARCHIONE BRANDENBURGICO, RELIQUA,
PRÆSIDE

DN. CHRISTIANO THOMASIO,
POTENTISSIMI REGIS BORUSSIÆ CONSILIARIO
INTIMO, UNIVERSITATIS FRIDERICIANÆ DIRECTORE
AC PROFESSORE PRIMARIO, ET FACULTATIS JURIDICÆ
ORDINARIO,

IN
ALMÆ FRIDERICIANÆ
AUDITORIO MAJORI,

d. 24. April. MDCCXIII.

Publico Eruditorum Examine submittet

FRIDERICUS SIGISMUNDUS de STURM,
Berolin. Marchicus.

(13)
HALLÆ MAGDEBURGICÆ, LITTERIS SALFELDIANIS.